

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ν' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 7-8

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ*

«Προτιθέμενοι να εκθέσωμεν ενώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ τῆς διακονίας τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὸ διαρροῦσαν ὑπερπενταετὲς διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον, Θεῖα Χάριτι, ἠξιώθημεν νὰ προεδρεύωμεν Αὐτῆς, θεωροῦμεν χρέος, ὅπως πρῶτον καταθέσωμεν ενώπιον τῆς Ἱερᾶς ὁμηγύρευος τῆν ἔκφρασιν τῆς ἐγνωμοσύνης ἡμῶν πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τῆν ἀδελφικὴν συνεργασίαν, ἣν εἶχομεν μεθ' ἀπάντων τῶν Σεβασμιωτάτων, μελῶν τῶν κατὰ τῆν διαρροῦσασαν ταύτην πενταετίαν συνοδικῶν περιόδων.

Προκειμένων δυσκόλων προβλημάτων, καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν συγκλονιστικῶν μεταβολῶν εἰς τὸν παγκόσμιον χῶρον καὶ ἀνακατατάξεων εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων, ὡς ἡ σημερινή, ἡ ἐν ἀμοιβαίᾳ κατανοήσει συζήτησις καὶ ἡ ὁμοφωνία εἰς τὰς ἀναζητήσεις καὶ τοὺς προγραμματισμοὺς δὲν εἶναι οὔτε αὐτονόητον οὔτε εὐκόλον.

Τοῦτο ὅμως, ὅπερ ἀνθρωπίνως ἀποτελεῖ σπάνιον καὶ δυσκατόρθωτον ἐπιτενγμα, ἠσθανόμεθα, ὅτι μᾶς τὸ ἐχάριζεν εἰς ἐκάστην καὶ μεθ' ἐκάστην συνεδρίασιν ἡ λεπτή αὔρα τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Δὲν ἰσχυρίζομεθα, ὅτι δὲν ὑπῆρξαν καὶ διαφοραὶ γνωμῶν ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν διαφορῶν προβλημάτων.

Αἱ διαφοραὶ ὅμως αὐταὶ πάντοτε συνέβαλλον θετικῶς εἰς τῆν ἀνεύρεσιν τῆς καλύτερας ὁδοῦ πορείας καὶ εἰς τῆν διατύπωσιν τῆς προσφορωτέρας διὰ τὸ ὄλον Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας λύσεως.

Ἐν δεύτερον, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως θὰ ἠθέλαμεν ἐξ ἀρχῆς νὰ τονίσωμεν, εἶναι, ὅτι ἡ παρούσα Ἐκθεσις δὲν ἀποβλέπει εἰς τῆν ἔξαρσιν τῶν ἐπιτενγμάτων καὶ τῆν διαγραφὴν ἢ καὶ συγκάλυφιν τῶν τυχόν γενομένων σφαλμάτων. Βασικὴ ἀρχὴ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ ἀλαθῆτος, τόσον εἰς τὰ ἐπὶ μέρους πρόσωπα, ὅσον καὶ εἰς τὰς ποικίλων μορφῶν ἐπὶ μέρους Συνόδους. Μόνον ἡ ὄντως Οἰκουμένη Σύνοδος διατυποῖ ἀλαθῆτως τὸ δόγμα καὶ ὀρίζει μετ' ἀπολύτου ἀσθεντίας τὰ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος.

Τούτου δοθέντος, οὐδεὶς ἀλαθῆτως ἐνεργεῖ καὶ οὐδεὶς ἀλαθῆτως κρίνει. Καὶ ἡμεῖς, ἐν ἐθνήνῃ ὄντες καὶ ἐν διαρκεῖ μόχθῳ καὶ ἀγωνίᾳ διὰ τῆν προώθησιν τῶν προβλημάτων τῆς ἁπασιν ἡμῶν προσφιλεστάτης Ἐκκλησίας, ἐνδέχεται νὰ ὑπεπέσαμεν εἰς σφάλματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ἀδελφoσύνῃ ἀκούοντες σήμερον τῆν ἡμετέραν Ἐκθεσιν καὶ κρίνοντες αὐτήν, ἐν τούτῳ τῷ Ὁρθοδόξῳ φρονήματι ἰστάμενοι, θὰ δυνηθοῦν νὰ προσμετρήσουν τὰς ἡμετέρας προθέσεις καὶ τὸν μόχθον καὶ τό, εὐδοκίᾳ Θεοῦ, ἐπιτελεσθῆν ἔργον καὶ νὰ δοξάσων δι' αὐτὸ τὸν Κύριον «παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον» (Ἰακ. α', 16) καὶ, ἀντιστοίχως, νὰ ἀποδώσων τῆν πραγματικὴν ἔκτασιν καὶ ἀληθινὴν σημασίαν εἰς τὰ σημειωθέντα λάθη, δεόμενοι τοῦ Κυρίου ἵνα, μακροθυμῶν, ἐπιχέῃ ἐπὶ πάν-

* Ἐκθεσις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κυρίου Ἰερωσύμου πρὸς τῆν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (15-30 Νοεμβρίου 1972).

τας ἡμᾶς τὴν Χάριν Του, τὴν «τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν».

Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἐπὶ πλέον, κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμήν νὰ στρέψωμεν ἐν εὐλαβείᾳ τὸν λόγον καὶ νὰ ἀποδώσωμεν τὸν πρέποντα φόρον τιμῆς εἰς τοὺς μεταστάντας κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ μέλη τῶν ἐπαλλήλων Συνόδων, ἀείμνηστον Μητροπολίτην Τρίκκης καὶ Σταγῶν κυρὸν Διογύσιον καὶ ἀείμνηστον Μητροπολίτην πρόφην Κυθήρων κυρὸν Μελέτιον. Ὁ πρῶτος, ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ γοήτρου τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, προσέφερον ἑαυτὸν «θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιβ', 1). Ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος, ἔμπλεως θερμῆς καὶ ἀνυστάκτου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγάπης, εὐρέθη, παρὰ τὸν φόρον τῶν ἐτῶν, πάντοτε εἰς τὰς πρώτας γραμμὰς τῶν ὑπὲρ αὐτῆς διεξαγομένων ἀγώνων, ἐκλεξάμενος («παραρριπτεῖσθαι») εἰς τὴν μικρὰν καὶ ὀλιγάριθμον μητροπολιτικὴν του περιφέρειαν. Ἀμφότεροι ἐμόχθησαν ὑπὲρ δύναμιν, μετέχοντες τῆς Ἀριστινῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἐργαζόμενοι, ἵνα τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀρίστην καὶ τὴν θετικωτέραν ὁδὸν τάμη ἐν τοῖς συγχρόνοις καιροῖς ἢ ἐν Ἑλλάδι Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἡ μνήμη των ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θὰ παραμείνη ἀγαθὴ καὶ αἰωνία. Ἄς εὐχηθῶμεν, τὸ παράδειγμα τῆς θερμουργοῦ ἀγάπης των πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἡ ἀφοσίωσις των εἰς τὴν ἱερωτάτην διακονίαν νὰ ἐμπνέη καὶ ὄλους ἡμᾶς, ἢ δὲ γνησίᾳ ἀγωνιστικότητος των νὰ ἀποτελῇ εὐγενὲς κίνητρον πρὸς συνεχῆ πνευματικὴν ἄνοδον καὶ πρὸς μεγαλυτέραν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰησοῦν. Δὲν θὰ ἔπρεπεν ὁμοίως νὰ παραλείψωμεν, ὅπως παρακαλέσωμεν καὶ πάντας ὑμᾶς, ἵνα εὐχεσθε ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κατὰ τὴν διαρρέουσαν πενταετίαν μεταστάντων ἀγίων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ ἵνα ὁ Κύριος ἀυλίζῃ αὐτοὺς ἐν σκηναῖς δικαίων καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὸν ἀνήκοντα κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν στέφανον. Ἐν πρώτοις τοῦ ἐν μακαριστοῖς ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Ἀρχιεπισκόπου κυροῦ Χρυσοστόμου τοῦ Β', καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κυροῦ Εὐσταθίου, τοῦ πρόφην Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας κυροῦ Βασιλείου, τοῦ πρόφην Χαλκίδος κυροῦ Γρηγορίου, τοῦ πρόφην Ἐλασσῶνος κυροῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ πρόφην Κερκύρας κυροῦ Μεθοδίου. Εἴη ἡ μνήμη αὐτῶν αἰωνία!

Τέλος, θὰ ἠθέλαμεν νὰ προβῶμεν εἰς μίαν διευκρίνησιν. Ἐκθέτοντες ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τὸ ἔργον τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ

τὸ ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 μέχρι σήμερον διάστημα, ἐκθέτομεν ταυτοχρόνως ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἔργον τῆς Ἀριστινῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς μετ' αὐτὴν συγκροτηθείσης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Καὶ τοῦτο διότι ἡ περίοδος αὕτη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἔχει μίαν αὐτοτέλειαν ἐν τῷ συνόλω τῆς καὶ μίαν ἐνότητα εἰς τοὺς ἐπιδιωχθέντας στόχους. Λόγω δὲ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς συνοχῆς ταύτης, αἱ εἴζαι τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς δευτέρας συνοδικῆς περιόδου ἐφορίζονται εἰς τὴν πρώτην καὶ ἡ ἀνθοφορία καὶ καρποφορία προσπαθειῶν τῆς Ἀριστινῆς Συνόδου ἐφάνησαν κυρίως κατὰ τὴν μετέπειτα ἐποχὴν.

Ἡ Ἐκθεσις ἡμῶν αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιγράφει ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ τὴν κατάστασιν, ἢ ὅποια ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 καὶ τὸ δεύτερον μέρος τὰ μετὰ τὸν Μαῖον τοῦ 1967 γενόμενα.

Τὸ πρῶτον μέρος, μετὰ βραχείαν εἰσαγωγὴν, περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτον περιλαμβάνεται ἡ περιγραφή τῆς καταστάσεως, ὡς ἐνεφανίζετο ἐν τῷ συνόλω τῆς. Εἰς τὸ δεύτερον ὡς ἐνεφανίζετο ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους καὶ εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ὡς διευτυπῶτο ὡς αἴτημα καθάρσεως τοῦ κλήρου.

Τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει τέσσαρα κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον περιέχονται τὰ περὶ προγραμματισμοῦ καὶ ὀργανώσεως τόσον ἐν γένει, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους διοικητικὰ ὄργανα, εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον περιλαμβάνονται τὰ τῆς δραστηριότητος τῶν διαφόρων τομέων ἐν ταῖς γενικαῖς των γραμμαῖς, καθότι αἱ λεπτομέρειαι θὰ ἐκτεθῶσιν ὑπὸ τῶν Σεβ. Προέδρων τῶν Μ.Σ.Ε. Εἰς τὸ τρίτον περιλαμβάνονται τὰ τοῦ τομέως τῶν διορθοδόξων καὶ διαχριστιανικῶν σχέσεων, πάλιν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, καθότι τὰ τῶν ἐπὶ μέρους θὰ ἐκτεθῶσιν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Προέδρου τῆς οἰκείας Μ.Σ.Ε. Εἰς δὲ τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἐκτίθενται τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ οικονομικὸν τῆς Ἐκκλησίας πρόβλημα ἐν ταῖς γενικαῖς των γραμμαῖς, διότι τὰ ἀφορῶντα εἰδικῶς εἰς τὸν Ο.Δ.Δ.Ε.Π. θὰ ἐκτεθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Προέδρου».

(Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην εἰσαγωγὴν, ὁ Μακ. Πρόεδρος ὑπέμνησε διὰ μακρῶν τὸ πῶς ἐνεφανίζετο ἡ πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος κατάστασις, πρῶτον μὲν γενικῶς τόσον ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ἡμερησίου Τύπου, ὅσον καὶ διὰ στόματος αὐτῶν τούτων τῶν μελῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας, διευκρινήσας ὅτι, τὰ ὅσα ἀναφέρει, δὲν σημαίνει, ὅτι ἀποτελοῦν καὶ ἰδίως αὐτοῦ ἀντιλήψεις καὶ ὅτι καὶ

αὐτὸς πιστεύει ὅτι ἡ οὕτως τότε ἐμφανιζομένη κατάστασις ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν πραγματικότητα.

Τὴν ἀναδρομὴν ταύτην εἰς τὸ παρελθὸν ὁ Μακ. Πρόεδρος ἠτιολόγησεν ὡς ἀκολούθως).

«Ποτὲ δὲν εἶναι εὐχάριστον, νὰ ἐπαναφέρῃ κανεὶς εἰς τὴν μνήμην του δυσάρεστους ἀναμνήσεις. Ἰδιαιτέρως δυσάρεστον εἶναι, ὅταν αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ καθιδρύματα προσφιλῆ καὶ ὅταν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν δυσάρεστων αὐτῶν γεγονότων ἢ καταστάσεων καὶ οἱ ἀκούοντες ὑπέχουν ἔστω καὶ μέρος τῶν πρὸς δημιουργίαν των εὐθυνῶν.

Ἡ ἀναδρομὴ ὅμως αὕτη εἰς τὸ παρελθόν, καίτοι δυσάρεστος τόσον δι' ὑμᾶς, ὅσον καὶ διὰ τὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὀμιλοῦντα, κατέστη ἐν τούτοις ἀπαραίτητος, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αὕτη ἐμφανίζει τὰς δυσκολίας, ἐναντι τῶν ὁποίων εἴχομεν νὰ ἀντιπαλαίσωμεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι τινὲς τῶν σημερινῶν ἐπικριτῶν, τόσον ἐμοῦ προσωπικῶς, ὅσον καὶ γενικῶς τῆς μετὰ τὸ 1967 ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡγεσίας, παρουσιάζουν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατάστασιν ὡς ἐὰν αὕτη ὑπέστη τάχα μίαν αἰφνιδίαν μετατροπὴν ἐμφανίζουσαν, δηλαδή, τὴν σημερινὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατάστασιν ὡς τινα κόλασιν, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου, ὅσον καὶ ἀπὸ πάσης ἄλλης ἀπόψεως γενικώτερον.

Δι' ὅσων θὰ εἴπωμεν ἐν συνεχείᾳ, δὲν θέλομεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν οὔτε καὶ τὸ ἀντίθετον ὅτι δηλαδή ἡ νῦν ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατάστασις αὐτομάτως ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην μετεβλήθη εἰς παράδεισον, ἐνῶς ἡ πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 κατάστασις ἦτο κόλασις. Διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς εἰκόνας ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνεφανίζετο ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατάστασις πρὸ τοῦ 1967, ἐπαναλαμβάνομεν, θέλομεν ἀπλῶς νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὰς ψυχολογικὰς καὶ ἄλλας δυσκολίας, ἐναντι τῶν ὁποίων εἴχομεν νὰ ἀντιπαλαίσωμεν. Διότι ἄλλοι μὲν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπὶ δεκαετίας ἐμφανιζομένην ζοφερὰν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἦσαν δὺσπιστοι ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα οἰοσθήποτε ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολῆς, ἄλλοι δέ, ὑποτιμῶντες τὸ μέγεθος τῶν ὑπαρχουσῶν δυσκολιῶν ἢ ὑπερεκτιμῶντες τὰς δυνατότητας τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας, ἀνέμενον, ὅτι ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτελεσθῶσι θαύματα.

Λυποῦμαι, λοιπόν, πολὺ, διότι διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην μας, ἔστω καὶ μερικῶς, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς εἰκόνας τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καταστάσεως, ὡς αὕτη ἐνεφανίζετο πρὸ τοῦ 1967».

(Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Μακ. Πρόεδρος ἀνέγνωσεν ἀποσπάσματα ἐκ δημοσιευμάτων τοῦ Ἡμερησίου Τύπου, κυρίως τῆς δεκαετίας 1956-1966 καὶ χαρακτηρισμοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐν τῷ συνόλῳ, γενομένου ἐπὶ τῶν ὑπὸ Σεβ. Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατόπιν, ὁ Μακ. Πρόεδρος περιέγραψε τὴν κα-

τάστασιν ὡς ἐνεφανίζετο εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ Διοικητικὰ Σώματα καὶ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς Ὁργανισμοὺς κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν καιρίων Ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων, οἷα τὸ λεγόμενον ἐφημεριακόν, τὸ οἰκονομικόν, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ κλήρου καὶ αἱ σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀμοδόξων καὶ μετὰ τῶν Ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Τέλος, ἀφοῦ ὁ Μακ. Πρόεδρος ὑπέμνησε διὰ μακρῶν τὸ μέχρι τοῦ 1967, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, πολλαχόθεν ἐπιτακτικῶς διατυπούμενον αἴτημα τῆς καθάρσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἀπὸ τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἐνεκα τῶν ὁποίων ἐσυκοφαντεῖτο τὸ ἱερὸν ἔνδυμα, κατέληξεν ἐπὶ λέξει διὰ τῶν ἑξῆς):

«Κατακλείων τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς πρὸς Ὑμᾶς Ἐκθέσεώς μου, ἀγιοὶ ἀδελφοί, θὰ παρεκάλουν νὰ μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ ὑπογραμμίσω μίαν σκέψιν, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ συνέχη ἀπαντας ἡμᾶς ἀνεξαιρέτως ὅτι δηλαδή ἡ κρίσις, τὴν ὁποίαν διήλθε κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἡ παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσία, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆται θεραπευθεῖσα, διότι δυνατόν μὲν αὕτη νὰ ἀνεκόπη, πλὴν ὅμως διὰ νὰ θεραπευθῆ χρειάζεται ἀνωθεν μὲν εὐλογία πλουσία, παρ' ἡμῶν δὲ κόπος πολὺς καὶ προσπάθεια ἐργώδης, συνεχῆς καὶ μακροχρόνιος. Τυχὸν νέαι ἀπροσεξίαι καὶ νέαι ἀφορμαί, διδόμεναι ὑπὸ τινῶν ἐξ ἡμῶν, θὰ ἀναξέσουν τὰς παλαιὰς πληγὰς καὶ θὰ ἐπιφέρουν ὑποτροπὴν, ἡ ὁποία θὰ εἶναι πολὺ δυσκολώτερον νὰ θεραπευθῆ ἀπὸ ὅ,τι ἦτο αὕτη ἄχρι τοῦδε».

(Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Μακ. Πρόεδρος εἰσήλθεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς Ἐκθέσεώς του, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν καὶ τὴν Ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων, ἔχουσαν ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς):

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΩΣ ΕΝΕΦΑΝΙΖΕΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ.

1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.

α'. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας καὶ τὴν Διαρκῆ Ἱ. Σύνοδον καὶ εἰς τὰ Γραφεῖα αὐτῶν.

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ Μαΐον τοῦ 1967, συνίστατο ἐκ 56 ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων, ἐξ ὧν οἱ 30 τοῦ κλίματος τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ οἱ 26 τῶν «Νέων Χωρῶν». 13 Ἐδραι ἦσαν κεναί, κενωθεῖσαι διὰ τοῦ θανάτου ἢ παραιτήσεως τῶν διοικούντων αὐτὰς Μητροπολιτῶν, εἴτε διὰ τοῦ περὶ ὀρίου ἡλικίας Νόμου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου εἶχον ἐξέλθῃ οἱ Μητροπολίται Κερκύρας, Ἀλεξανδρουπόλεως, Φλωρίνης, Σιδηροκάστρου, Ἐδέσσης καὶ Δρυϊνουπόλεως, ἦτοι

ἔξ ἐν συνόλῳ Μητροπολίται. Πρὸς πλήρωσιν ἀπασῶν τῶν ἐδρῶν τούτων εἶχε συγκληθῆ ἡ Ἱεραρχία διὰ τὴν 11ην Μαΐου τοῦ 1967, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ συνέλευσις, ἐκκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου τοῦ 1967, ἐματαιώθη. Διὰ τοῦ ἐκδοθέντος ὑπ' ἀριθ. 3/1967 Ἀναγκαστικοῦ Νόμου, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκηρύσσεται λήξασα ἡ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Νόμου Σύνοδος τῆς 112ης Συνοδικῆς περιόδου, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεκροτεῖτο Ἀριστίνδην Σύνοδος, τὰ μέλη τῆς ὁποίας θὰ ὠρίζοντο διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος. Πράγματι, ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 291 καὶ ἀπὸ 11 Μαΐου 1967 Βασιλικὸν Διάταγμα, περὶ συγκροτήσεως Ἀριστίνδην Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐκάλει, ἵνα συμμετάσχουν εἰς αὐτὴν ἐκ μὲν τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Πατρῶν, Τρίκκης καὶ Σταγῶν, Ναυπακτίας καὶ Κυθήρων, ἐκ δὲ τῶν Ν. Χωρῶν τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Πρεβέζης, Ζάνθης, Διδυμοτείχου καὶ Κασσανδρείας. Ἡ ἐπιλογή τῶν ἐν λόγῳ Ἀρχιερέων ἐγένετο μεταξὺ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον μετὰσχει εἰς ὠρισμένας ἐνεργείας τῆς Ἱεραρχίας.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ἐν λόγῳ Νόμου, τὸ ὁποῖον ἐπανελήφθη καὶ εἰς Διάταξιν τοῦ νῦν ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου, κατηργήθη καὶ ἡ θέσις τοῦ παρὰ τῆ Ἱ. Συνόδῳ Βασιλικῆς Ἐπιτρόπου καὶ ἰκανοποιήθη οὕτως ἐπιθυμία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διευτυπύτο μὲν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξεπληροῦτο ἀπὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν. Τέλος, ἡ ἐκλογή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν ἀνετίθετο εἰς τὴν Διαρκῆ Ἱ. Σύνοδον, ἡ ὁποία καὶ κατὰ τὰ μέχρι πρό τινος ἰσχύσαντα, ἐπρότεινε τρεῖς ὑποψηφίους, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐπέλεγε τὸν ἕνα.

Διὰ τοῦ 3ου ἄρθρου τοῦ αὐτοῦ Νόμου ἐπεξετείνοντο αἱ Διατάξεις τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος 4589 τοῦ 1946 καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἢ τοῖ ἐφηρμόζετο καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐπὶ τῶν λοιπῶν 6 Ἀρχιερέων ἐφαρμοσθὲν μέτρον τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας λόγῳ ὀρίου ἡλικίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν ἐζητεῖτο καὶ προεπαναστατικῶς, πλην ὅμως δὲν εἶχε κατορθωθῆ νὰ ἐφαρμοσθῆ.

Τοιοιουτρόπως, διεξαχθεισῶν ἐκλογῶν πρὸς πλήρωσιν τῆς κενωθείσης θέσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐξελέγη, κατὰ τὸ μέγα τοῦ Κυρίου ἔλεος καὶ παρὰ τὰς ἀδυναμίας του καὶ τὰς ἀτελείας του, ὁ ἔχων τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐλογίαν νὰ ὀμιλῆ πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ εἰς Ἀρχιερέα χειροτονίαν μου, ἐξεδόθη τὸ περὶ καταστάσεως καὶ ἀναγνωρίσεώς μου Βασιλικὸν Διάταγμα τῆς 15ης Μαΐου 1967, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τὴν κατὰ τὴν 17ην Μαΐου 1967 δοθεῖσαν ἐνώπιον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως διαβεβαίωσιν, ἐγένετο κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ ἡ ἐνθρόνισις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεφωνήθη ὁ γνωστός εἰς ὑμᾶς Ἐυθροιστήριος Λόγος.

1. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως τῶν Γραφείων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἐκτὸς τῶν δύο Συνοδικῶν Δικαστηρίων, τοῦ Πρωτοβαθμίου καὶ τοῦ Δευτεροβαθμίου δι' ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς Δικαστηρίου, εἶχε καὶ τὰ ἐξῆς Δ. Συμβούλια: 1) Τοῦ Ο.Δ.Ε.Π., 2) τοῦ Τ.Α.Κ.Ε., 3) τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ τῆς Σχολῆς Διακονισσῶν. Παραλλήλως ὑφίσταντο καὶ αἱ ἐξῆς Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί: 1) ἐπὶ τῶν χειροτονιῶν, 2) ἐπὶ τῶν προσφυγῶν διὰ τὰς ἐκλογὰς ἐφημερίων, 3) ἐπὶ τοῦ Δελτίου «Ἐκκλησία», 4) ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, 5) ἐπὶ τῶν Μοναστηριακῶν ζητημάτων, 6) ἐπὶ τῶν γάμων, 7) ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, 8) ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου, 9) ἐπὶ τῶν διορθοδόξων καὶ διαχριστιανικῶν ζητημάτων, 10) ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Προσυνόδου, 11) ἐπὶ τῶν ξένων προπαγανδῶν, 12) ἐπὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Διανομῶν, 13) ἐπὶ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, 14) ἐπὶ τῶν μελετῶν καὶ τοῦ Τύπου, 15) ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ ζητήματος τῶν ἐφημερίων, 16) ἐπὶ τῆς Ἐπετηρίδος τῶν πρὸς ἀρχιερατείαν ὑποψηφίων, 17) ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου, 18) ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μνημείων, 19) ἐπὶ τῆς παρακολουθήσεως συζητουμένων ἐκκλησιαστικῶν νομοθετημάτων, 20) ἐπὶ ὑπηρεσιακῶν συνοδικῶν θεμάτων τρελοῦσης φύσεως, καὶ 21) ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρχε παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ὀρθοσκευμάτων καὶ τὸ Ἐποπτικὸν καὶ Ὑπηρεσιακὸν Συμβούλιον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐπίσης ὑπῆρχεν ὁ Σύνδεσμος, μεταξύ Στρατοῦ καὶ Ἐκκλησίας καὶ τὸ Κοινὸν Ὑπηρεσιακὸν Συμβούλιον τῆς Ἱ. Συνόδου. Τὸ Συνοδικὸν Γραφεῖον, κατὰ τὸ Ν.Δ. 4562 τοῦ 1966, εἶχε τὰς ἐξῆς θέσεις: Μίαν Ἀρχιγραμματέως, τρεῖς Γραμματέων, ἢτοι μίαν θέσιν πρακτικογράφου, μίαν θέσιν Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων καὶ μίαν θέσιν τοῦ Γραφείου Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, δύο θέσεις Ὑπογραμματέων, δύο θέσεις Ἀρχιεοφυλάκων, δύο θέσεις Κωδικογράφων καὶ μίαν θέσιν Πρωτοκολλητοῦ, ὡς καὶ τρεῖς θέσεις Γραφέων. Ὅμοιως, μίαν θέσιν Ἀρχικλητῆρος καὶ μίαν θέσιν Κλητῆρος. Διὰ τῶν θέσεων τούτων τοῦ Προσωπικοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀνήρχοντο ἐν τῷ συνόλῳ των εἰς 15, ἐκαλοῦντο νὰ ἐξυπηρετηθοῦν αἱ 25 ἐν τῷ συνόλῳ Συνοδικαὶ Ἐπιτροπαί, τῶν ὁποίων τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸ ὄνομα σᾶς ὑπέμνησα πρὸ ὀλίγου. Δεδομένου δὲ ὅτι παρὰ ταῖς πλείσταις τῶν ὡς ἄνω Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν δὲν ὑπῆρέτουν ὠρισμένοι ὑπάλληλοι, ἀλλὰ σχεδὸν ἀπαντες ἔπρεπε νὰ ἐξυπηρετῶσιν ἀδιακρίτως σχεδὸν ἀπάσας τὰς Ἐπιτροπὰς, γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ πρὸ παντὸς ἡ συνέχεια αὐτῆς καὶ ἡ εἰς αὐτὴν εἰδίκευσις ὠρισμένων προσώπων ἦτο οὐσιαστικῶς ἀδύνατος.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Συνοδικῶν Γραφείων, ὅπως γνωρίζομεν ὅλοι, ἦτο ἀτελεστάτη, πρῶτον λόγῳ ἐλλείψεως θερμάνσεως κατὰ τὸν χειμῶνα, δεύτερον δὲ ἀπὸ ἀπόψεως χώρων, διότι δι' ἅπαν τὸ προσωπικόν,

τὸ ὁποῖον ἠκούσατε, διετίθεντο μόνον ὀλίγα τινὰ δωμάτια, καὶ ταῦτα ἀνεπαρκῶς ἐξωπλισμένα καὶ μὲ ἀνεπαρκῆς ἐμβαδόν, καὶ ἀκατάλληλα δι' ἐργασίαν, οἷα προϋποτίθεται νὰ εἶναι ἡ τῶν Γραφείων τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν.

2. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιτελουμένου ἔργου.

Τὸ ὅλον βᾶρος τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου συνεσωρεύετο, ἐκτὸς τῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων, κυρίως ἐπὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως καὶ τοῦ Γραμματέως, τὰ πάντα δὲ κατέληγον εἰς τὴν Διарκή Ἱερὰν Σύνοδον. Τοιοῦτοτρόπως συνθεῖτο περὶ αὐτὴν ὄγκος ἐργασίας, ὁ ὁποῖος ἀνεφέρετο ἀδιακρίτως εἴτε εἰς οὐσιώδη εἴτε ἐπουσιώδη θέματα καὶ ἔνεκεν τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦτο ἀναπόφευκτος ἡ μεγίστη καθυστέρησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐξέτασις τῶν οὐσιωδῶν θεμάτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ συστηματικῶς καὶ ἐπισταμένως. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ, ὅτι, παρὰ τὴν φιλότιμον προσπάθειαν τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιγραμματέως καὶ τῶν ἐκάστοτε Γραμματέων, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατῆντα νὰ καθυστερῶνται ἐπὶ συναπτά ἔτη ὑποθέσεις τῶν Ἱ. Μητροπόλεων καὶ τινὰ τῶν οὐσιωδῶν ζητημάτων νὰ ἀναμένουν ἐπὶ πενταετίαν, ἑξαετίαν ἢ καὶ δεκαετίαν, ἵνα ἔλθῃ ποτὲ ἡ σειρὰ τῆς ἐξετάσεώς των.

Αἱ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσαι Ἐπιτροπαὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς δὲν εἶχον καμμίαν λογικὴν μεταξὺ των συνέπειαν, ἀπόδειξις δὲ τούτου, ὅτι, παρὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν ζητημάτων καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Π.Σ.Ε. ἐπὶ τῶν Διανομῶν, ὑπῆρχεν ἀνεξάρτητος ἐπίσης Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀλληλοβοηθείας καὶ Σχέσεων μετὰ τῶν Ζένων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία κυρίως ἐκινεῖτο ὑπὸ τῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκπροσώπων του.

(Μετὰ ταῦτα, ὁ Μακ. Πρόεδρος ὑπέμνησεν ὠρισμένας χαρακτηριστικὰς περικοπὰς περὶ τοῦ ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» συντελουμένου ἔργου καὶ συνέχισε διὰ τῶν ἐξῆς):

β) Ποία ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν».

1) Γενικά τινὰ.

Εἰς ἐκ τῶν μεγάλων ἀσθενῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία». Περιελάμβανε σημαντικὸν ἀριθμὸν ὑπαλλήλων (οἱ ὁποῖοι μάλιστα, πλὴν ἑνός, ἦσαν ἀπὸ ἀπόψεως ὑπηρεσιακῆς ἀτακτοποιήτοι), χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη καὶ τὴν ἀντίστοιχον ἀπόδοσιν εἰς ἔργον οὐσιαστικόν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὰ ἀποτελέσματα νὰ εἶναι ἀντίστοιχα πρὸς τὰς καταβαλλομένας προσπάθειαις καὶ τὰς γινόμενας ὑπὲρ τοῦ Ὄργανισμοῦ θυσίας. Τὴν προβληματικὴν τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» δὲν τὴν ἐπεσημάναμεν πρῶτοι ἡμεῖς. Ὁ ἐπιτελικὸς οὗτος Ὄργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶχεν ἤδη περιέλθει εἰς τόσην ἀνυποληψίαν, ὥστε Κα-

θηγηταὶ Πανεπιστημίου καὶ διακεκριμένοι κληρικοὶ ἀπειποιοῦντο καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν αὐτῆς, προσφερομένην εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Καὶ πάλιν θὰ δανεισθῶ ἐκ τῶν ὄσων εἶχεν εἶπει ποτὲ πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν Σεβασμιώτατος ἐν Χριστῷ ἀδελφός. Ἀναφέρετο πρῶτον εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ νῦν Σεβασμιωτάτου Κορινθίας, Θεοφιλεστάτου τότε Ἐπισκόπου Ἀχαΐας, ὁ ὁποῖος ὡς Γενικὸς Διευθυντῆς τοῦ Ὄργανισμοῦ εἶχεν ὑποβάλει σχετικὴν Ἐκθεσιν περὶ τῶν ἐκεῖ κακῶς ἐχόντων. Εἰς τὴν Ἐκθεσιν ταύτην ἔγραφεν, ὅτι οὗτος, ὡς Γενικὸς Διευθυντῆς, ἐκρύπτετο εἰς τὰ Γραφεῖα, ἵνα μὴ ἀτενίσῃ τοὺς πιστωτὰς τοῦ Ὄργανισμοῦ. Ἐπίσης ὅτι οἱ ἐργάται τοῦ Τυπογραφείου, διὰ νὰ ἐργάζωνται ὑπερωριακῶς, διέλυον τὰ ὑπὸ τῶν ἰδίων συναρμολογηθέντα τυπογραφικὰ στοιχεῖα καὶ τοιοῦτοτρόπως ἠΰξανον τὰς δαπάναις καὶ τὸ κόστος τῆς ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» ἐπιτελουμένης ἐργασίας. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι βιβλίον, τοῦ ὁποῖου τὸ δέσιμον εἰς τὴν ἀγορὰν ἐκόστιζε 18 δραχμῶς, εἰς τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν» ἐκόστιζεν ἀκριβῶς τὸ τριπλάσιον, ἦτοι δραχμῶς 54. Ἐπίσης, ὅτι τὰ ἐκδιδόμενα ὑπ' αὐτῆς περιοδικὰ ἀφῆναν εἰς αὐτὴν ζημίαν, αὐτὸς δὲ ὁ Προκάτοχος ἡμῶν εἶχεν εἶπει εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνῃ «σοβαρὰ μελέτη ἐπὶ τοῦ ἐὰν τὰ Ἰδρύματα τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», ἦτοι ἡ Σχολὴ Διακονισσῶν καὶ τὸ Οἰκοτροφεῖον, προσφέρουν ἀληθῶς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐὰν πληροῦν τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ὑπάρχουσιν».

2) Ἀπὸ ἀπόψεως διοργανώσεως.

Ἡ ὅλη ὀργάνωσις τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» διηρεῖτο εἰς τὰς ἐξῆς Διευθύνσεις: 1) Κατηχητικῶν Σχολείων, 2) Διαφωτίσεως, Τύπου καὶ Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς, 3) Θεοῦ Κηρύγματος, 4) Ἐξομολογήσεως, 5) Ἐπὶ τῶν Λειτουργικῶν ἐκδόσεων καὶ 6) ἐπὶ τῆς Διαχειρίσεως.

Ἡ διαίρεσις αὕτη, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ, εἶναι ἐντελῶς περιπτωτικὴ, καθότι εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ὀρησκευτικῆς Διαφωτίσεως καὶ Ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς πρέπει νὰ ὑπάγονται τὸσον τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ὅσον καὶ τὸ Θ. Κήρυγμα, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ Ἐξομολόγησις καὶ αἱ Ἐκδόσεις, διότι ἡ Ἐσωτερικὴ Ἱεραποστολὴ καὶ ἡ Ὀρησκευτικὴ Διαφωτίσις δὲν ἀποτελοῦν ἴδιόν τι κεφάλαιον, ἀνεξάρτητον τῆς διαφωτίσεως καὶ τῆς ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἡ πλημμελὴς αὕτη διοργάνωσις τῶν διαφόρων ἐν τῇ «Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ» Διευθύνσεων προῆλθεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αὕτη ἐγίνε βαθμιαίως, κατὰ μικρὸν καὶ περιστατικῶς, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρουσιάσῃ εἰκόνα ὀργανωτικῶς ἄσφογον.

Ἐτερος δὲ Ἱεράρχης, ἐν συνεδριάσει τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, εἶχεν εἶπει τὰ ἐξῆς: «Ὡς πρὸς τὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» θέμα παρ' ὑμῶν αὐτῶν ἐντὸς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἠκούσθησαν λόγοι λίαν ἀπελπιστικοὶ διὰ τὸν Ὄργανισμὸν αὐτόν. Ὅταν ἐκλεκτοὶ Ἱεράρχαι εἶπον εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον, ὅτι ἐχρεωκόπησεν ὁ Ὄργανισμὸς

καὶ ὅτι πρέπει νὰ διαλυθῆ» (Δημητριάδου Δαμασκηνὸς ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ τοῦ Ἰαν. 1963. Ἰδε «Ἔθνος» 13.10.1959).

Αἱ περιπέτειαι, τὰς ὁποίας ἀντεμετώπισεν ὁ Ὀργανισμὸς πρὸς πλήρωσιν τῆς θέσεως τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ, καὶ ἐν γένει τῶν Διευθυντῶν του, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Φυτράκη, εἶναι γνωσταί.

Εἰς τὴν «Ἀποστολικὴν Διακονίαν» ὑπήγοντο τὸ Οἰκοτροφεῖον τῶν Φοιτητῶν καὶ ὁ Οἶκος Φοιτητρίας. Ἐπίσης τὸ Φροντιστήριον τῶν ὑποψηφίων Κατηχητῶν, ἡ Σχολὴ Κοινωνικῆς Προνοίας Διακονισσῶν, τὸ Προσκύνημα τῆς Ἁγ. Βαρβάρας καὶ ἡ Νυκτερινὴ Βιοτεχνικὴ Σχολὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεχνικαὶ Σχολαὶ Ἁγία Βαρβάρα Πατησίων».

Ὅμοιως ἐξεδίδετο ὑπ' αὐτῆς τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ περιοδικὰ «Χαρούμενο Σπίτι», «Χαρούμενα Παιδιά», «ἡ Φωνὴ τοῦ Κυρίου» καὶ, τέλος, ὁ Ἡμεροδελτίου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτὸς τῶν περιοδικῶν, ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» προέβαινε εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων βιβλίων, θρησκευτικοῦ καὶ χριστιανικοῦ περιεχομένου, χωρὶς ὅμως αὕτη νὰ βασίζεται πάντοτε ἐπὶ καλῶς μελετημένου ἐκδοτικοῦ προγράμματος.

Μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» ἦτο καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς σειρᾶς τῶν Ἑλλήνων Πατέρων, ἡ ὁποία εὐρίσκετο τότε εἰς τὸν 36ον τόμον. Εἶχε δὲ σταματήσει ἡ ἔκδοσις ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1965, δύο δευτερεύοντες ἀκριβῶς ἔτη πρὸ τῆς ὑφ' ἡμῶν ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Ὡς γνωστὸν, ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» διετήρει καὶ Βιβλιοπωλεῖον ἐπὶ τῆς Πλατείας Κλαυθμώνος, τὸ ὁποῖον ὅμως, ἀτυχῶς, ἀντὶ περισσεύματος ἐνεφάνιζεν ἔλλειμμα καὶ ἐλαχίστην κίνησιν, ἡ ὁποία τὸ 1966 ἀνήλθεν εἰς 575.816 δραχμὰς καὶ τὸ 1967 εἰς 606.553. Ἀπὸ τοῦ 1968 ἐσημείωσαν ἀλματώδη ἄνοδον ὑπερβάσαι τὸ ἑκατομμύριον, σήμερον δὲ ἔχομεν ὑπερβῆ τὸ 1¹/₂ ἑκατομμύριον.

Διὰ νὰ δώσωμεν μίαν περισσότερον συγκεκριμένην εἰκόνα τῆς τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας», μεταφέρομεν ὠρισμένα στοιχεῖα ἐκ τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἀπολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1966, ἀφορῶντα εἰς τὰ τότε ἐκδιδόμενα περιοδικὰ, «Χαρούμενο Σπίτι», «Χαρούμενα Παιδιά» καὶ «Φωνὴ Κυρίου».

Τὰ ἔσοδα τοῦ περιοδικοῦ «Χαρούμενο Σπίτι» κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀνῆλθον εἰς τὸ ποσὸν τῶν 268.354 δρχ. ἐνῶ τὰ ἔξοδα ἔφθασαν τὸ ποσὸν τῶν 587.626 δρχ. Δηλαδή, προέκυψεν ἔλλειμμα 319.272 δρχ.

Τὰ ἔσοδα τοῦ περιοδικοῦ «Χαρούμενα Παιδιά» ἔφθασαν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 345.636 δρχ. ἐνῶ τὰ ἔξοδα εἰς τὸ ποσὸν τῶν 834.686 δρχ., ἐμφανισθέντος ἔλλειμματος 489.050 δρχ.

Τὰ εἰσπραχθέντα ἐκ τῆς «Φωνῆς Κυρίου» ἔφθασαν τὸ ὕψος τῶν 700.937 δρχ. ἐνῶ τὰ ἔξοδα ἀνῆλθον εἰς τὸ ποσὸν 1.061.825 δρχ. τὸ δὲ ἔλλειμμα τὰς 360.888 δρχ.

Συνολικῶς, τὸ ἔλλειμμα ἐκ τῶν περιοδικῶν μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1966 ἦτο 1.169.210 δρχ.

(Κατόπιν, ἀφοῦ ὁ Μακ. Πρόεδρος παρέθεσε καὶ ἕτερα ἅτινα στοιχεῖα περὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ ὀργανωτικῆς καταστάσεως τοῦ Ὀργανισμοῦ, συνέχισεν ὡς ἑξῆς):

γ) Ἡ ἐπικρατοῦσα κατάστασις εἰς τὸν Ο.Δ.Δ.Ε.Π.

1) Ὀργανωτικῶς.

Ὁ Ὀργανισμὸς Διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας, μέχρι τοῦ 1967, εἶχε τὰς ἑξῆς Ὑπηρεσίας: τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν καὶ ὑπ' αὐτὴν τὸ Γραφεῖον Γραμματείας καὶ τὸ Γραφεῖον Προσωπικοῦ, καὶ τὰ Τμήματα, 1) Ἐκποιστικῶν Κτημάτων, 2) Μισθώσεως Κτημάτων, 3) Εἰσπράξεων καὶ Πληρωμῶν, 4) τὸ Λογιστήριον. Ἐπίσης, ὑπῆρχον ἡ Δικαστικὴ Ὑπηρεσία καὶ ἡ Τεχνικὴ Ὑπηρεσία.

Ἡ διαίρεσις τῆς ὅλης Ὑπηρεσίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς πολλαπλὰς ἀνάγκας τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου διὰ τὴν πρόδοτον τῆς Ἐκκλησίας Ἐκκλησιαστικοῦ Ὀργανισμοῦ, καὶ ἰδιαίτερος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ Πανελλήνιον καὶ πανταχόθεν διατυπούμενον αἴτημα τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ἐναπομένουσας ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

2) Ἀπὸ ἀπόψεως Προσωπικοῦ.

Τὸ ὑπάρχον Προσωπικόν, ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐν ὄψει νὰ ἐπιτελεσθῆ ἔργον, δὲν ἦτο οὔτε ἀριθμητικῶς ἐπαρκές, οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως προϋποθέσεων καὶ προσόντων κατάλληλων διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ τόσον εὐρυτάτου οἰκονομικοῦ ἀθλήματος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν πρόδοτον τῆς Ἐκκλησίας. Διότι καὶ ἡ τοποθέτησις των δὲν ἐγένετο ὀρθολογιστικῶς, ἀλλὰ, πρὸ παντός, ἡ ἐπιλογή του κατὰ κανόνα ἐγένετο ἐντελῶς τυχαίως, ἐξαρτωμένη ἐκ προσωπικῶν εἰσηγήσεων καὶ πολλακῶς ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τούτους ἢ ἐκείνους τοὺς σκοποὺς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐντελῶς ἄσχετοι πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ὀργανισμοῦ.

3) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιτελουμένου ἔργου.

Λόγω τῆς πλημμελοῦς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἐπανδρώσεως τοῦ Ὀργανισμοῦ, ἦτο φυσικόν, νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελεσθῆ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶχε ἐνώπιόν του ὁ Ὀργανισμὸς Διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας. Δηλαδή, οὔτε τὴν διαφύλαξιν κἂν τῶν εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένων ἀκινήτων, εἴτε ἀστικῶν εἴτε ἀγροτικῶν, ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιτελεσθῆ ὁ Ὀργανισμὸς καὶ ἐνεκεν τούτου πλεῖστα ὅσα κτήματα αὐτοῦ ἔχουν καταπατηθῆ κατὰ καιροῦς.

Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ, ὅτι, ὅτε κατὰ τὸ 1968 ἐγένετο μία πρόσκλησις νὰ ὑποβάλουν εἰς τὸν Ο.Δ.Δ.Ε.Π. οἱ καταπατηταὶ αἴτησιν, ἵνα προχωρήσῃ ἡ μετ' αὐτῶν διαδικασία τοῦ συμβιβασμοῦ, ὑπεβλήθησαν ἄνω τῶν δύο χιλιάδων αἰτήσεων.

Ἡ πρὸς ἀξιοποίησιν προσπάθεια ἐγένετο ἐντελῶς περιστατικῶς, χωρὶς πρόγραμμα καὶ ἐντελῶς χαλαρῶς. Διὰ νὰ κατανοηθῆ εἰς ποῖαν ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως κατάστασιν εὐρίσκετο ὁ Ὀργανισμὸς, ἀρκεῖ ὅχι μόνον νὰ ἴδωμεν τὰ εἰς χρῆμα ἀποδιδόμενα κεφάλαια τοῦ Ὀργανισμοῦ, ἀλλὰ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἔργα τὰ ὁ-

ποία κανονικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτελεθοῦν ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, ἐξετελοῦντο εἰς διάστημα ὀκτῶ καὶ ἑννέα ἐτῶν καὶ ἐκόστιζον εἰς τὸν ΟΔΕΠ ἀπὸ ἀπόψεως ὄχι πλέον διαφυγόντος κέρδους, ἀλλὰ καταβαλλομένου τιμῆματος διπλάσια ἢ τριπλάσια ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἐστοίχιζον τὰ ἀντίστοιχα ἔργα εἰς οἰοῦνδήποτε ἰδιώτην. Ἐπίσης, αἱ κακοτεχνίαι, αἱ πλημμελεῖς ἐκτελέσεις καὶ πλεῖστα ὅσα ἕτερα μειονεκτήματα ἐχαρακτήριζον τὰ ὑπὸ τοῦ ΟΔΕΠ ἀναλαμβανόμενα νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἔργα. Ὡς πρὸς τὴν προώσπισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἀρκεῖ νὰ λεχθῆ, ὅτι, ἀφ' ὅτου ἀνελήθη ἡ εὐθύνη ὑπὸ τοῦ ὀμιλοῦντος καὶ ἐγένετο σχετικὴ ἔρευνα εἰς τοὺς φακέλους τοῦ ΟΔΕΠ, ἀνευρέθησαν ἀποφάσεις ἐγκρίνουσαι τὴν λήψιν «προσωρινῶν μέτρων» ἀνεκτέλεστοι ἀπὸ ἐπταετίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ ρυθμοῦ τῆς λειτουργίας τῶν ἐν τῷ Ὁργανισμῷ Ὑπηρεσιῶν.

(Ἀφοῦ ὁ Μακ. Πρόεδρος ἀνέφερε καὶ ἕτερα μειονεκτήματα τῆς καταστάσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ, συνέχισεν):

Ἐκ πάντων τούτων γίνεται φανερόν, ποία ἔπρεπε νὰ ἦτο ἡ κατάσταση τοῦ Ὁργανισμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως ἐσόδων ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας. Ταῦτα κατὰ τὸ 1966 ἀνῆρχοντο ἐτησίως μόνον εἰς 33 ἑκατομμύρια 662 χιλιάδας.

Προϋπόθεσις διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ Ὁργανισμοῦ ἦτο ὡσαύτως καὶ ἡ δυνατότης ἐγκαταστάσεως τῶν Γραφείων αὐτοῦ. Ταῦτα ὅμως ἦσαν περιορισμένα εἰς λίαν ἀνεπαρκεῖς χώρους, ἦτοι κατεῖχον ἐν συνόλῳ 527 τετραγ. μέτρα. Διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν πόσον ἀνεπαρκεῖς ἦσαν οἱ χρησιμοποιούμενοι χώροι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέβαινεν εἰς βᾶρος τῆς ἐργασίας, δεόν νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ 1967 προϊούσης τῆς ἀπελευθερώσεως χώρων, οἱ ὁποῖοι κατεῖχοντο ὑπὸ ἐνοικιαστῶν, ἤρχισε νὰ αὐξάνεται τὸ ἐμβαδὸν τῶν Γραφείων τοῦ ΟΔΔΕΠ, ὅποτε τὸ 1970 εἶχε φθάσει τὰ 1004 τ.μ. σήμερον δὲ μετὰ τὴν νεάν ἐγκατάστασιν θὰ ἔχη ὁ ΟΔΔΕΠ εἰς τὴν διάθεσίν του 1227.

4) Ποία ἦτο ἡ κατάσταση ἀπὸ ἀπόψεως διαχειρίσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας.

(Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ Μακ. Πρόεδρος ἀνεφέρθη εἰς συγκεκριμένα παλαιότερα καὶ νεώτερα περιστατικά καὶ συνέχισεν ὡς ἀκολουθῶς):

Δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς ἐπιμέρους περιστατικά. Ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἂν που εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχη οἴκημα ἐρειπωμένον ἢ οἰκόπεδον ἐγκαταλελειμμένον, ἢ εἰς τὴν ὑπαιθρον κτῆμα εὐρισκόμενον εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, τοῦτο θὰ εἶναι ἢ δημόσιον, ἢ κληροδοτήματός τινος, ἢ ἐκκλησιαστικόν, καὶ δὴ τοῦ ΟΔΕΠ. Διότι ἡ συνήθης διαδικασία, ἢ ὁποία ἐπηκολούθει μετὰ τὴν περιέλευσιν κτήματος τινος εἰς τὸν ΟΔΕΠ, ἦτο κατὰ 99% ἀπλουστάτη: ἐγκατελείπετο εἰς τὴν τύχην του. Φυσικὰ τὸ κτῆμα ὡς νὰ ἦτο χωρὶς «νοικοκύρη» μετὰ τινα ἔτη κατεπατεῖτο ὑπὸ τινος, ὅποτε εἰς τινὰς περιπτώσεις ὁ ΟΔΕΠ ἐξύπνα

ἐκ τῆς νάρκης του καὶ ἤρχιζε δικαστικούς ἀγῶνας. Καὶ πάλιν ὁμως, ὁσάκις τοὺς ἐκέρδιζεν, ἢ κατάστασις δὲν μετεβάλλετο, διότι αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἢ ἔμειναν ἀνεκτέλεστοι ἢ καὶ ἂν ἐξετελοῦντο, τὸ κτῆμα καὶ πάλιν ἐγκατελείπετο, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ὁ νέος κύκλος τῶν καταπατήσεων κ.λπ.

Τοιοῦτοτρόπως εἶχε δημιουργηθῆ μία ὀλεθρία περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν ψυχολογικὴ κατάσταση. Αἱ μὲν Ὑπηρεσίαι τοῦ ΟΔΕΠ ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριαρχήσουσιν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐφ' ὅλης τῆς λεγομένης ἐκπονητέας ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες, κυρίως δὲ οἱ μοναχοί, τὴν ἐκπονητέαν περιουσίαν δὲν ἐθεώρουν ὡς ἐκκλησιαστικὴν, ἀλλ' ὡς «ξένην» («αὐτὸ δὲν εἶναι ἰδικόν μας», ἔλεγον, «εἶναι τοῦ ΟΔΕΠ»), πρὸς δὲ τὸν Ὁργανισμὸν ἀπέβλεπον ὡς πρὸς ἀντίπαλον, διὰ νὰ μὴ εἴπω ὡς πρὸς ἐχθρόν. Εἶναι δὲ σύνηθες τὸ φαινόμενον, νὰ ἀντικρύζῃ κανεὶς τὴν ἐξῆς κατάστασιν: Νὰ ὑπάρχουν δύο κτῆματα, τὸ ἐν παραπλευρῶς τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ τὸ μὲν νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν «διατηρητέαν», τὸ δὲ εἰς τὴν «ἐκπονητέαν» ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν, καὶ τὸ μὲν πρῶτον νὰ εἶναι περιποιημένον, «νοικοκυρεμένο», τὸ δὲ δεύτερον νὰ εἶναι «ρημάδι». Ὑπὸ τοιαύτας ὅμως συνθήκας, ἐρωτᾶται, ἦτο καὶ εἶναι δυνατόν, νὰ κατορθωθῆ ἡ ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας;

δ) Ἡ ἐπικρατοῦσα κατάσταση εἰς τὸ TAKE.

Ἡ κατάσταση εἰς τὸ TAKE, ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἴπη τις, ὅτι ἦτο ἡ καλύτερα, ἐν συγκρίσει πρὸς ἀπάσας τὰς λοιπὰς ἐκκλησιαστικὰς Ὑπηρεσίας.

Ἐχρειάζετο, παρὰ ταῦτα, νὰ καταβληθῆ σύντονος προσπάθεια, ὅπως καταστῆ ἀποδοτικωτέρα διὰ τοὺς ἠσφαλισμένους εἰς αὐτό, καὶ ὄλως ἰδιαίτερος διὰ τοὺς ἐφημέριους.

Οὗτοι πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 ὡς σύνταξιν μὲν ἐλάμβανον οἱ τῆς Δ' κατηγορίας 1145 δρχ. οἱ τῆς Γ' 1327, οἱ τῆς Β' 1607 καὶ οἱ τῆς Α' 2003, δηλαδὴ ἡ πλήρης σύνταξις ἐκυμαίνετο μεταξύ 1145 καὶ 2003 δρχ. μηνιαίως, κατεβλήθησαν δὲ ὡς συντάξεις κατὰ τὸ 1966 34.804.696 δρχ.

Τοῦ ἐφ' ἅπαξ βοηθήματος ὁ μέσος ὅρος ἀνῆρχετο πρὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1967 εἰς 40.000 δραχμὰς περίπου.

Ὡς πρὸς τὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν τῶν ἠσφαλισμένων ὑπῆρχεν εὐτυχῶς ἡ ὑπ' ἀριθ. 286/1966 ΠΥΣ, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐφημέριοι ἐξισοῦντο πρὸς τοὺς Δ.Υ.

(Συνεχίζεται)

Ἡ Ἀγία Ἑβδομάς τῶν Παθῶν**Η ΘΕΙΑ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗ**

1. Ἡ Ἀγία Ἑβδομάς τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου εἰσάγει τοὺς πιστοὺς εἰς περισυλλογὴν, εἰς αὐτοέλεγχον, εἰς διάλογον ἐνδοστρεφῆ καὶ εἰς ἀπόκρισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεανθρώπου προκλήσεως καὶ προσκλήσεως ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν πιστῶν, διὰ νὰ δοθῇ ἡ ὀρθὴ καὶ δικαία ἀπάντησις εἰς τὸ μέγα καὶ θεῖον ἐρώτημα: Διὰ τί ἔπαθεν ὁ Χριστὸς καὶ πρὸς τί; Ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ μέγας οὐρανοφοίτης Ἀπόστολος, πεπληρωμένος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, εὔρε καὶ τὸν θεόπνευστον ὄρισμόν, διὰ νὰ δώσῃ τὴν κατὰ πάντα ἀληθῆ καὶ δικαίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀπορίαν: Διὰ τί καὶ πρὸς τί ἔπαθεν ὁ Χριστὸς, ὁ προαιώνιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ;

2. Ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὁ Χριστὸς ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη πάλιν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἀγάπη τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀποτελῇ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸ τέλος ὅμως τοῦ μυστηρίου τούτου τῆς θείας Οἰκονομίας ἐκφράζουν τὰ φρικτὰ καὶ σωτήρια Πάθη τοῦ Σωτῆρος, συγκεφαλαιούμενα ἐν τῷ θείῳ καὶ περιεκτικῷ ὀρισμῷ, τῷ ὑπὸ τοῦ οὐρανοβάμονος Ἀποστόλου Παύλου διδομένῳ διὰ τῆς μυστηριακῆς ἐννοίας, τῆς ἐκφραζομένης διὰ τοῦ ὅρου «καταλλαγή»! Δὲν εἶναι τυχαῖον, οὔτε συμπτωματικὸν τὸ γεγονός, ὅτι μόνος ἐκ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων ὁ θεόπνευστος καὶ μεγαλοφυῆς κατ' ἄνθρωπον Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν ἐχρησιμοποίησε τὸν πολλὰ ἐν τε θεολογικῇ καὶ ἐσχατολογικῇ ἐννοίᾳ σημαίνοντα τοῦτον ὄρον: «καταλλαγή»!

3. Καὶ τὸ μὲν ἐνεργητικὸν ῥῆμα «καταλλάσσειν» ἀναφέρεται εἰς τὴν σωτηριώδη ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀγάπης πρὸς τε τὸν ἄνθρωπον καὶ πρὸς τὸν κόσμον, τὴν δημιουργίαν σύμπασαν. Πᾶν δὲ τὸ ἀπὸ Θεοῦ ἀπορρέον ἐνέχει φύσει τὴν ἀπειρότητα, τὸ ἄχρονον καὶ ἀπεριόριστον. Τὸ δὲ «κατα-

ταλλαγῆναι» ἀφορᾷ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ οὗ ἐνεργοποιεῖται ἡ «καταλλαγή», ὥστε διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου προσοικειώσεως τῆς θείας ἐνεργείας διὰ τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ τῆς προσφερομένης δι' αὐτοῦ εὐκαιρίας τοῦ «καταλλαγῆναι», νὰ θελήσῃ ν' ἀποδεχθῇ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως τὴν «καταλλαγήν». Ἡ «καταλλαγή» ἐπομένως δωρεῖται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀποδοχὴ ὅμως ταύτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀλοπρόθυμον διάθεσιν ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν, ἵνα καταστήσωμεν καὶ οἰκείαν τὴν «καταλλαγήν».

4. Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους, ὑπομιμνήσκει τὴν διὰ Χριστοῦ γενομένην «καταλλαγήν», ἥτοι συμπιλώσιν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τοῦ Θεοῦ, λέγων: «Ὡστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ γέγονεν καινά. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς διὰ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ. Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' Κορ. 5,17-21).

5. Διὰ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν ἐγκρυπτομένην ἐννοίαν ἐν ἐκάστη φράσει καὶ ἐν ἐκάστη λέξει τοῦ θεόπνευστου τούτου ἀποστολικοῦ χωρίου, θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ μακρογορήσωμεν πέραν τοῦ δέοντος καὶ καθ' ὑπέρβασιν τῶν ὀρίων ἐνὸς ἐπικαίρου ἄρθρου. Ἐπισημαίνομεν ἐπομένως ὠρισμένα σημεῖα τῶν γραφικῶν διδαχῶν. Ὁ Θεὸς «κατήλλαξεν» ἡμᾶς διὰ Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν «τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς», καὶ

οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κόσμον σύμπαντα. Ὁ Χριστὸς «ἔθεσεν ἐν ἡμῖν», ἤτοι ἐδώρησατο τὴν χάριν τῆς πρὸς Αὐτὸν Πίστεως καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι εἰς τὸν εὐαγγελικὸν «λόγον τῆς καταλλαγῆς». «Ὅθεν καὶ παραινεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, λέγων: «δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ»!

6. Ἡ διὰ τῶν Παθῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀναμαρτήτου χαρισθεῖσα τῷ ἀνθρώπῳ «διακονία τῆς καταλλαγῆς» ἀποτελεῖ ἅμα τὴν ἔμπρακτον βεβαίωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐνόχων ἡμῶν ἐναντι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συμφιλίωσεως τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἐκπεσόντος ἀνθρώπου. Ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ συνέταξε τὸ ἐχέγγυον τῆς «καταλλαγῆς» ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀναμαρτήτου θύτου καὶ θύματος Υἱοῦ Του, τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν Θεάνθρωπου, καὶ καλεῖ δι' Αὐτοῦ πάντας ἡμᾶς, ἵνα συνυπογράψωμεν τὴν συνθήκην τῆς «καταλλαγῆς», ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως καταστῆ αὕτη ἐνεργὸς καὶ σωτηριώδης. Ἐφ' ὅσον δὲ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀποδοχῆς τῆς «διακονίας τῆς καταλλαγῆς» ἐν τῇ ζώσῃ πίστει αὐτοῦ πρὸς τὸν παθόντα δι' αὐτὸν Θεάνθρωπον ἡ καταλλαγὴ ἐνεργοποιεῖται, τότε πραγματοποιεῖται καὶ ἡ πληρωσις τῆς «δικαιοσύνης» τοῦ Θεοῦ, ὅποτε ἐπακολουθεῖ καὶ ἡ παραγραφή τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ Θεὸς ὁ πανάγαθος καὶ φιλόανθρωπος παύει «λογιζόμενος ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν»!

7. Καὶ ναὶ μὲν στενάζομεν εἰσέτι οἱ πιστοί, «τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπεन्दύσασθαι ἐπιποθοῦντες» (Β' Κορ. 5,2), ἐφ' ὅσον διὰ τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος «κατεπόθη τὸ θνητὸν» τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡμῶν σκηνώματος καὶ διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ ἐλάβομεν οἱ πιστοὶ «τὸν ἄρραβῶνα τοῦ πνεύματος», ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ «ἐκδημηῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημηῆσαι πρὸς τὸν Κύριον» (Β' Κορ. 5,4-8)! Πλὴν ἀλλ' ὅμως τὸ «δυνάμει» τοῦ σώζεσθαι ὀφείλομεν νὰ καταστήσωμεν ἰσχυρὸν καὶ πραγματικὸν διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ζώσης πρὸς τὸν Λυτρωτὴν πίστεως. Τότε καὶ μόνον θὰ φανερωθῇ, ὅτι πράγματι

«ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν» (Ρωμ. 5,5). Τότε καὶ μόνον δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι «δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς» (αὐτόθι). Τότε καὶ μόνον θὰ ἀποδείξωμεν διὰ τῆς ζώσης πρὸς τὸν Σωτῆρα πίστεως ἡμῶν, ὅτι εἰ καὶ «ἐχθροὶ ὄντες καταληλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» καὶ ὅτι «καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ». Τότε καὶ μόνον δικαιούμεθα καὶ νὰ καυχώμεθα, ὅτι «διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν» (Ρωμ. 5,10-11). Τότε λοιπὸν οἱ πρότερον «ἐχθροί», «ἀσεβεῖς», «ἀσθενεῖς», «ἁμαρτωλοὶ» θὰ θεωρηθῶμεν μὴ «λογιζόμενοι» ἐνοχοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον οἰκεία βουλήσει πιστεύομεν εἰς τὸν παθόντα δι' ἡμᾶς Θεάνθρωπον Κύριον καὶ ἐν μετανοίᾳ ζῶμεν κατακολουθοῦντες τοῖς ἵχνεσιν Αὐτοῦ, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἀγάπῃ πορευόμενοι πρὸς τὸν θυσιασθέντα δι' ἡμᾶς Λυτρωτὴν καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους ἡμῶν, ἔστω καὶ ἂν ἔπταισαν εἰς ἡμᾶς ἢ ἠδίκησαν ἢ ἐπεβουλεύθησαν ἡμᾶς ἢ ἐφθόνησαν ἢ ἐσυκοφάντησαν ἢ διέβαλον ἢ ὅπωςδήποτε πάσης μορφῆς κακὰ διέπραξαν καθ' ἡμῶν, δολίως κινούμενοι, ἔχοντες πάντοτε ἐν νῷ τί ὁ Κύριος εἶπεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ κρεμᾶμενος, ὡς τελευταῖον αἵτημα χάριτος πρὸς τὸν Πατέρα Αὐτοῦ, «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδαςί τί ποιοῦσιν» (Λουκ. 23,34)!

8. ὦ! Πόσον θὰ ηὐχόμεν νὰ ἠκούετο ἡ εὐχή μου πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως φωτίση πάντας ἡμᾶς, τοὺς σήμερον ζῶντας καὶ μετ' ἀλλήλων ἀναστρεφομένους, ἀλλὰ μὲ πάθη ἁμαρτωλὰ καὶ ἔμπαθείας πλήρη διακινουμένους ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἐτέρου καὶ οἱ πολλοὶ κατὰ πάντων! Πόσον θὰ ηὐχόμεν, ὅπως ὁ ὑπὲρ ἡμῶν θυσιασθεὶς Κύριος ἔλθῃ συναντιλήπτω τῶν ἀσθενειῶν ἡμῶν καὶ ἀναστήσῃ ἡμᾶς ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἁμαρτίας, καταπραῦνη δὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ὀργὰς καὶ τὰ μίσση καὶ τὰς διαβολὰς καὶ πάντα τοῦ διαβόλου τὰ γεννήματα καὶ διὰ τῆς πανσθενοῦς Αὐτοῦ Χάριτος μεταστρέψῃ τὰ πνεύματα ἡμῶν τῆς ὀργῆς, εἰς εἰρήνης δοχεῖα καὶ εἰς καταλλαγῆς καὶ συμφιλίωσεως φορεῖα! Πίστεις καὶ

Μήνυμα ἐπὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας

ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α΄ ΚΑΙ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤ΄

Δημήτριος, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, Νικόλαος, Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, τοῖς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξοις χάριν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ.

Κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην ταύτην ἑορτὴν τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, τὴν πανήγυριν τῆς Ὁρθοδοξίας, συνιερουργοῦντες ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τῆς Ὁρθοδοξίας Κέντρῳ, ἐν συλλειτουργίᾳ μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς σεβασμίων Ἀρχιερέων καὶ ἐν συμπροσευχῇ μετὰ τοῦ πιστοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, προσφέρομεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῆς Μῆς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Οἰκουμένης ἀπάσης.

Ἐν κοινωνίᾳ ἀγάπης καὶ πίστεως καὶ κανονικῆς τάξεως τελοῦντες μετὰ πάντων τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν Μακαριωτάτων καὶ Ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων, τῶν Προκαθημένων ἐν ταῖς κατὰ τόπους ἁγίαις Ὁρθοδόξοις Ἐκκλησίαις, συνοδεύομεν μετ' αὐτῶν καὶ τῶν Ὁρθοδόξων ἀπάντων τὸν Θεὸν τῶν Φώτων καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τῇ ἀπολαύσει τοῦ τιμωτάτου ἀγαθοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἅμα δὲ ἐπιθυμία ἐπεθυμήσαμεν, ἵνα, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου τοῦ γενεθλίου τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, ἐπικοινωνήσωμεν καὶ διὰ ῥημάτων μετὰ πάντων τῶν ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην εὐσεβῶν καὶ Ὁρθοδόξων χριστιανῶν.

Καὶ πρῶτον λέγομεν, ὅτι διακατεχόμεθα ὑπὸ τῆς βαθυτάτης συνειδήσεως, ὅτι ἐσμὲν κληρονόμοι καὶ φορεῖς τοῦ θησαυροῦ τῆς ἁγίας Ὁρθοδόξου πίστεως καὶ παραδόσεως καὶ ταπεινοὶ διάδοχοι μεγάλων καὶ ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἐν τῇ συνειδήσει δὲ ταύτῃ οὐχὶ μόνον χρέος ἱερόν, ἀλλὰ καὶ χαρὰν ἠγοῦμεθα, ἵνα δώμεν τὴν ἀφ' ἡμῶν μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ.

Μνεῖαν καὶ ἑορτὴν σήμερον ποιοῦμενοι τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τῇ ἐκφράσει τῆς Ὁρθοδοξίας ταύτην συνάπτοντες, ἀναγνωρίζομεν τὸ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξῳ παραδόσει καὶ θεολογίᾳ διακριβούμενον μυστικὸν βάθος ἐν τῇ ἐν

Ἀγάπη εἶναι τὰ ἀήττητα ὄπλα, διὰ τὰ κατανικήσωμεν τὰ πάθη ἡμῶν, τὰ μίση, τοὺς ἀλληλοσπαραγμούς, τὰς βιαιότητες, τὰς ἐπιβουλάς καὶ τὰς κατ' ἀλλήλων ἐξοντωτικὰς διαθέσεις.

9. Ἐγωπαθείας κυήματα εἶναι τὰ μίση! Καταλλαγῆς ἐχέγγυον εἶναι ἡ ταπεινωσις! Ἡ ἐνοχὴ παύει λογιζομένη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας! Μετανοήσωμεν λοιπὸν πάντες, διότι πάντες πταίομεν καὶ πάντες ἐνοχοὶ ἐσμεν! Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω (Ἰωάν. 8,7)! Συγχωρήσωμεν λοιπὸν, ἵνα συγχωρηθῶμεν! Δεχθῶμεν τὸ ἐχέγγυον τῆς καταλλαγῆς, ἵνα καταλλαγῶμεν! Ταπεινωθῶμεν, ἵνα σωθῶμεν! Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἀγαπηθῶμεν, ὅποτε καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καταλλαγῆ ἡμῶν θὰ καταστῇ ἐνεργὸς καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἅμα δημιουργὸς τῆς «πάντα νοῦν ὑπερχούσης» (Φιλιπ. 4,7) εἰρήνης! Τῆς εἰρήνης ἐκείνης, περὶ τῆς ὁποίας ὠραιότατον ὕμνον συνέθεσεν ὁ τῆς Θεολογίας μύ-

στης Γρηγόριος ὁ Πάνυ, ὁ καὶ Ναζιανζηνός: «Εἰρήνη φίλη, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα! Εἰρήνη φίλη, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα! Εἰρήνη φίλη, τὸ παρὰ πάντων μὲν ἐπαινούμενον ἀγαθόν, ὑπ' ὀλίγων δὲ φυλαττόμενον! Ποῦ ποτε ἀπέλιπες ἡμᾶς τοσοῦτον ἐξ οὗ χρόνος ἤδη;»! (Migne, P.G. 35,1132).

10. Ἀξίωσον ἡμᾶς, Κύριε, τῆς εἰρηνοποιῶ Σου Χάριτος! Σὺ, «ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης» (Ρωμ. 15,33), εἰρήνευσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ δώρησαι ἡμῖν τὴν χάριν τῆς καταλλαγῆς, τῆς ἀπὸ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Σου ἀπορρεούσης! «Ὅθεν προκατιδὼν ὁ Προφῆτης τοῦ μυστηρίου Σου τὸ ἀπόρρητον, Χριστέ, προανεφώνησεν ἔθου κραταιὰν ἀγάπησιν ἰσχύος, Πάτερ οἰκτίρμον· τὸν μονογενῆ Υἱὸν γάρ, ἀγαθὴ, ἰλασμόν εἰς τὸν κόσμον ἀπέστειλας» (Εἰρμός Δ' Ὁδῆς Μεγ. Πέμπτης)!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

εἰκόνι περιγραφῆ τοῦ ἀπεριγράπτου Θεοῦ καὶ τῶν οἰκείων Αὐτοῦ. Καὶ ἐν τούτῳ, τὸ θεανδρικὸν μυστήριον τῆς σωτηριώδους θείας οἰκονομίας ἐκφαίνεται. Καὶ ἐν τούτῳ, ἡ ἄκρα τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις δηλοῦται. Τί ἄλλο ἢ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ φιλανθρωπία δι' Ἀγίου Πνεύματος ἐφώτισε καὶ ἐπέτρψε τοῖς Πατράσιν ἡμῶν, ἵνα τὴν ἱερὰν εἰκόνα στήσωσιν ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας εἰς ὑπόμνησιν τῆς πρὸς ἡμᾶς καταβάσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς ἀναγωγήν καὶ ἐπιστροφήν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ἀρχαίαν εἰκόνα καὶ πρὸς τὸ πρωτότυπον αὐτῆς;

Καὶ ἡ μὲν ἀναστήλωσις τῆς ἱερᾶς εἰκόνης ἐσήμανε τὸ τέλος μιᾶς κρίσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Σήμερον ὅμως ἡ ἐν τῷ κόσμῳ κρίσις εἶναι ἄλλης διαστάσεως. Σήμερον οὐχὶ ἡ ἀπεικόνισις, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ πρωτότυπον, αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ διακυβεύεται. Κατ' αὐτοῦ οἱ σύγχρονοι εἰκονοκλάται στρέφονται.

Ἐντεῦθεν, πνευματικῆ ἀγωνία συνεχόμενοι καὶ ἐν ἐγρηγόρσει διατελοῦντες, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁμολογοῦμεν καὶ κηρύττομεν τὴν ἁγίαν ἡμῶν ὀρθόδοξον εἰς Χριστὸν πίστιν, ὡς ταύτην οἱ Πατέρες καλῶς ὤρισαν καὶ ἐθέσπισαν, καὶ καλοῦμεν ἅπαντας εἰς προσήλωσιν πρὸς αὐτὴν καὶ εἰς βίωσιν αὐτῆς ἐν καινότητι πνεύματος, ἀφ' ἑτέρου δέ, τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ κόσμου εἰκονοκλαστικῆς καταστάσεως μηδαμῶς ἀφιστάμενοι, καὶ τὸ χρέος τοῦ εὐαγγελισμοῦ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν λησμονοῦντες, ἐν τῷ ἀρρήκτῳ δεσμῷ καὶ τῷ κοινῷ προσανατολισμῷ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, ἐπιλαμβανόμεθα τῆς ἱερᾶς ταύτης εὐκαιρίας τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφικῆς συναντήσεως ἡμῶν, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ θεωρήσωμεν τὰ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἁγίαν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀφορῶντα καὶ δῶμεν κοινὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν κοινὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν συνείδησιν.

Ὅθεν, βεβαιοῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ὁ φορεὺς τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, ὡς αὕτη παρεδόθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν Ἀποστόλων, καὶ διευτυπώθη ὑπὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ ἐθεμελιώθη διὰ τῶν ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων καὶ ἁγίων, καὶ ἐπιστεύθη καὶ ἐβιώθη πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων τῶν εἰς εὐαρέστησιν τοῦ Κυρίου πιστευσάντων.

Ἐν τῇ ἀδιακόπῳ φυλακῇ, ἐν συνεχεῖ ἱερωργίᾳ καὶ βίωσει τοῦ ἀρρήτου τούτου μυστηρίου καὶ γεγονότος, ἔγκειται ἡ συντήρησις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ οὐσία τῆς προσφορᾶς αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐκφράζεται ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ εὐχαριστιακῇ περὶ τὸν κατὰ τόπον κανονικὸν ἐπίσκοπον λειτουργίᾳ τοῦ ὅλου βίου τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ δὲ ποσῶς ἄνευ κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ δομῆς. Οἱ Πατέρες ἡμῶν ὤρισαν καὶ ἡμεῖς πρεσβεύομεν καὶ εὐλαβοῦμεθα καὶ τηροῦμεν τὸ ὅπερ παρελάβομεν πολίτευμα τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱερὰν αὐτῆς εὐταξίαν.

Θεόσδοτον δεχόμενοι τὴν, κατὰ τόπον μὲν ἀμερίστως μεριζομένην, ἐν δὲ τῇ ὁμοθυμῳ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως καὶ τῇ εὐλαβείᾳ τῆς κανονικῆς τάξεως θαυμαστῶς συγκροτουμένην, ἐνότητα τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, παραμένομεν πιστοὶ λειτουργοὶ καὶ διάκονοι καὶ θεματοφύλακες ἄγρυπνοι αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τηρηταὶ πιστοὶ τοῦ ἀπὸ τῶν διπτύχων τῆς Ἐκκλησίας ἱεροῦ πολιτεύματος.

Φрукτωροὶ ὑπάρχοντες τοῦ ἀρχαιοπαράδοτου τούτου πολιτεύματος, τοῦ δίδοντος εἰρήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ, χρεῶν ἡγοῦμεθα ὑπομνήσαι ὅτι ἡ συντήρησις καὶ προαγωγή αὐτοῦ κεῖται ἐν τῷ μετὰ πάσης ἐπιμελείας σεβασμῷ τῶν ἐπὶ μέρους δικαιοδοσιῶν, ἐν τῇ ἀποφυγῇ πάσης υπερβάσεως αὐτῶν καὶ ἐπεμβάσεως καὶ ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς ἐτέρας ἀμπέλου, καὶ εἴ τινος ἄλλης, ἔξω τῆς μακραιωνος ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ τῶν τεθεσπισμένων, μονομεροῦς ἐνεργείας ἐκκλησιαστικῶν τετελεσμένων, ἅτινα, καὶ παντάπασι ἀποδοκιμάζομεν, ὡς ξένα τῇ πολιτῇ τάξει καὶ παραδόσει τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς καὶ ὡς ἐπαπειλοῦντα τὴν ἐνότητα τῆς ἀδελφότητος.

Ἀπὸ τοιαύτης θέσεως πίστεως, ἀγάπης καὶ τάξεως, ἡ καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδοξία, ἐκφράζουσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, προσβλέπει πρὸς πάντας τοὺς περὶ ἑαυτὴν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ ὡς ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἰκανότητι καὶ εὐθύνῃ αὐτῆς, μετ' ἀγάπης ἐτοιμῶς ἔχουσα, ὅπως τοῦτο μὲν διακονήσῃ τῇ ἐνότητι ἀπάντων τῶν Χριστιανῶν, τοῦτο δὲ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἀμελητιᾶ δῶ τὴν ἑαυτῆς μαρτυρίαν καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς οἰκοδομητικὴν συνεργασίαν πᾶσι τοῖς ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔτι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἔξω πάσης πίστεως, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐπικρατήσεως τῆς εὐδοκίας ἐν ἀνθρώποις, τῆς εἰρήνης ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῆς ἐλευσεως ἐπὶ πάντας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἐμπλεοὶ τοιούτων σκέψεων καὶ αἰσθημάτων, τὸ ἀφ' ἡμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες (Ρωμ. ιβ' 18) καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν πάντων ἐπιποθοῦντες εἰς σῶμα Χριστοῦ, γεραίρομεν τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην ταύτην ἐορτὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀναφωνοῦντες μετὰ τῶν ἁγίων Πατέρων:

«Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν, ἡ Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ χάρις ὡς ἔλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τὸ ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ἡ σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ τοὺς Αὐτοῦ Ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν Ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι, τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ, διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην, ὡς Αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες, καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν αὐτοῖς ἀπονέμοντες. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ πίστις

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΙΑΝΟΙΑ

ΕΝ Τῇ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΟΥ*

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀνατάσεις καὶ προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀληθοῦς, τῆς ἀπολύτου γνώσεως περὶ τῆς οὐσίας καὶ αἰτίας τοῦ κόσμου, τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, καταφαίνεται, ὅτι ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐπέτυχεν αὐτοδυνάμως νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὴν κορυφήν, ἐκεῖ ὅπου ἔλαμπε τὸ ἀπόλυτον φῶς. Ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα ἐπέτυχε νὰ ἐπισημάνῃ σημεῖα τινα, ὀδηγοῦντα εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ὄχι πλήρη τὴν ἀλήθειαν. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω θεώρησις τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος εἶχε τὴν τύχην τῆς προσπαθείας τοῦ μυθολογουμένου Σισύφου. Ἐφθανε μέχρις ὀρισμένου σημείου καὶ ἀπετύχχανεν. Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ πνευματικὴ του ὄρασις — ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ὅρος οὗτος — ἦτο ἀσθενής. Καὶ ὁμως ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο διὰ τοῦ αὐτομάτου συλλογισμοῦ νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν ἀληθῆ περὶ Θεοῦ ἐννοίαν ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς τοῦ κόσμου θεωρήσεως, ἐκ τῆς φύσεως, τῆς ἁρμονίας τοῦ σύμπαντος, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πνευματικῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς ἐνυπαρχούσης συνειδήσεως, μαρτυρούσης τὴν ὑπαρξιν τελείου Δημιουργοῦ τοῦ κόσμου.

Ἐχρηιάσθη νὰ ἔλθῃ ἡ πλήρης ἀποκάλυψις, ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τελειωθείσα. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεανθρώπου, τοῦ ὑπερφῶδς γεννηθέντος, ἡ φυσικὴ θρησκεία ἀνυψώθη εἰς πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν. Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον περιέκλεισε τὴν ἀπὸ Θεοῦ σοφίαν καὶ ἀλήθειαν, ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἄνθρωπος φέρεται πρὸς τὸν Θεόν, ὄχι ὑπὸ συναισθήματος δουλείας, φόβου ἢ εὐχαριστήσεως, ὅπως συνέβαιναν ἐν τῇ φυσικῇ θρησκείᾳ, ἀλλὰ ὑπὸ σεβασμοῦ, εὐλαβείας καὶ συναισθήματος ἀγάπης τέκνου πρὸς πατέρα, ἀτελοῦς δημιουργήματος πρὸς τέλειον Δημιουργόν. Ἡ πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 138 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὴν Οἰκουμένην ἐστήριξεν».

Ἐγένετο ἐν Φαναρίῳ, ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῇ 18ῃ ἡμέρᾳ τῆς μηνὸς Μαρτίου τοῦ σωτηρίου ἔτους χιλιοστοῦ ἑνακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ τρίτου, Ἰνδικτιῶνος ια'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

† Ὁ Ἀλεξανδρείας ΝΙΚΟΛΑΟΣ

τῶν χριστιανῶν κινουσα τὸν ἄνθρωπον δύνάμις εἶναι ἡ πίστις, αὐτὸ τὸ ὑπέροχον συναίσθημα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται καὶ διαγινώσκει ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἠθικῷ κόσμῳ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς οὗτος εἶναι πνεῦμα «καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»¹². Δὲν κατοικεῖ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται, καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι ὁ δοτὴρ τῆς ζωῆς καὶ τῶν πάντων. Εἶναι ἅγιος καὶ παντοδύναμος, δημιουργὸς τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ φύσει ἰσχυόντων νόμων. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς τῆς ἀπειρου ἀγάπης.

Ἡ ἀγάπη εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔκφρασις χριστιανικῆς, διάφορος τῆς ἀγαθότητος, ὑπὸ τῆς ὁποίας κινούμενος ὁ Θεός, κατὰ τὴν Πλατωνικὴν ἀντίληψιν, δημιουργεῖ τὸν κόσμον, καὶ διάφορος τῆς φιλότητος τοῦ Ἐμπεδοκλέους, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φυσικὴ δύνάμις ἐνεργεῖ καὶ δημιουργεῖ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἁρμονικὴν σύνδεσιν τῶν ὄντων. Καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ κινεῖ τὸν Πατέρα Θεὸν νὰ δώσῃ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Αὕτη ἡ «πάντα νοῦν ὑπερέχουσα»¹³ ἀγάπη, ὡς ὄλως «καινὴ ἐντολή»¹⁴, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, κατὰ δὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Παύλου, «τὸν σύνδεσμον τῆς τελειότητος»¹⁵.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως του μεταβάλλεται εἰς καινὴν κτίσιν. Οἱ χριστιανοὶ εἶναι πλέον ἄνθρωποι «νεκροὶ τῇ ἁμαρτίᾳ»¹⁶, ἐφ' ὅσον ἐσταύρωσαν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς πράξεις καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκός. Εἶναι «Θεοῦ γεώργιον»¹⁷, «Θεοῦ οἰκοδομῆ»¹⁸. Εἶναι «νέον φύραμα»¹⁹. Διὰ τοῦτο οἱ ἐπιποθοῦντες τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν καὶ δικαίωσιν πρέπει νὰ ἔχουν ἀποβάλῃ πᾶν σαρκικὸν φρόνημα. Νὰ καθαρῶσιν ἑαυτοὺς «ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ»²⁰.

Ἡ ἐν Χριστῷ ἠθικὴ ἀνακαίνισις εἶναι καθολικὴ. Διότι ὁ χριστιανὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς μεταλήψεως τῆς Θείας Κοινωνίας ἐγένετο ἐν σῶμα μετὰ τοῦ Χριστοῦ, κοινωνὸς τῆς Θείας Χάριτος καὶ τῶν

12. Ἰωάν. δ' 24.

13. Φιλίπ. δ' 7.

14. Α' Ἰωάν. β' 8.

15. Κολ. γ' 14.

16. Ρωμ. στ' 11.

17. Α' Κορ. γ' 9.

18. Α' Κορ. γ' 9.

19. Α' Κορ. ε' 7.

20. Β' Κορ. ζ' 1.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ*

Ἡ Ὁρθοδοξία στὸ χῶρο τῆς ἱστορίας. Στὸ χθές, στὸ σήμερον καὶ στὸ αὔριο.

Ἡ αἰώνια ἀλήθεια γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, μέσα στὸ βαθὺ καὶ πλατὺ ποτάμι τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν. Ἡ «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. ε' 17), καθὼς ἐνεργοποιεῖται σὲ ζωντανὴ λατρεία καὶ σὲ βίον καὶ ἱστορία, ἐνῶ οἱ γενεές περνοῦν καὶ τὰ πολιτιστικὰ σχήματα μεταμορφώνονται.

* Ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆ 18ῃ Μαρτίου ἔ. ἔ.

ἀγιαστικῶν μυστηρίων τοῦ Κυρίου καὶ μετεβλήθη εἰς «κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι»²¹. Καὶ οἱ καρποὶ τῆς ἐν Χριστῷ πνευματικῆς ζωῆς εἶναι «ἡ ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη»²². Οὕτω ἡ χριστιανικὴ ζωὴ μεταβάλλεται εἰς ἄλλας καὶ φῶς διὰ τὴν «ἀρτίωση» καὶ φωτίση δλόκληρον τὸν κόσμον. Διὰ τὴν ἐξυψώση τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν σύρη ἐκ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς σήψεως εἰς τὴν τελειότητα.

Μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνακαίνισιν ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν ψυχικὸν παράγοντα. Ὑπερύψωσε τὴν ψυχὴν ἐναντι ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ διεκήρυξεν, ὅτι οὐδὲν ἀντάλλαγμα ἴσης ἀξίας δύναται νὰ προσφέρῃ ὁ ἀνθρώπος ἐναντι τῆς ψυχῆς του. Οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουν ὅλοι οἱ θησαυροὶ δλοκλήρου τοῦ κόσμου, ἐὰν ὁ ἀνθρώπος χάριν τούτων ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὑπομνήσκαι εἰς τοὺς μαθητὰς του ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβοῦνται ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι δύναται νὰ φονεύουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι δύναται νὰ ἀποκτείνουν τὴν ψυχὴν αὐτῶν. Ποῖος ἐκ τῶν φιλοσόφων ὑπεγράμμισεν ἢ ἐδίδαξεν τὴν τόσην σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν τῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου; Ἀλλὰ εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμῶρανε τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῶν.

Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν εὐρίσκομεν συνωθουμένας ὅλας τὰς ὑψηλὰς καὶ αἰωνίους ἀξίας, ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θεμελιώνουν μίαν ὄντως νέαν ζωὴν, μίαν τελείαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν προσωπικότητα, ἀνταξίαν ἐνός δημιουργήματος, τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι φιλοσοφικὸν σύστημα, διδασκόμενον εἰς σχολὰς καὶ στοάς. Εἶναι σάλπισμα σωτηρίας πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. Τὸ νέον κήρυγμα ἀπηυθύνετο πρὸς σοφοὺς καὶ ἀσοφοὺς, πρὸς πλουσίους καὶ πτωχοὺς, πρὸς δικαίους καὶ ἀμαρτωλοὺς. Ἀπηυθύνετο πρὸς

Δὲν εἶναι ρομαντικὸ βύθισμα στὸ σκιερὸ παρελθόν ὁ σημερινὸς πανηγυρισμὸς. Δὲν εἶναι ἓνας μηρυκασμὸς τῶν στοιχείων τῆς ἱστορίας, γιὰ καύχησι ἢ γιὰ φρονηματισμὸν. Εἶναι ἡ ψηλάφησι τῆς ἴδιας τῆς ἱστορίας. Εἶναι ἡ θεὰ τοῦ προσώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι «τὸ Α καὶ τὸ Ω ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκ. κα' 6), ἡ μετοχὴ στὰ σκιρτήματα τῶν ἀγίων, ἡ γεῦσι τῆς κρυστάλλινης Θεολογίας καὶ τῆς ἀληθινῆς Θεογνωσίας.

Τολμηρὸ, στὰ πλαίσια τοῦ στενοῦ χρόνου νὰ ἐπιχειρήσῃ ὁ ὁμιλητὴς νὰ ἐντάξῃ ἀγῶνες αἰώνων καὶ

τὴν χειμαζομένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς παραπαιούσης κατὰ κόσμον σοφίας ἀνθρωπότητα. Καὶ προσέφερε γαλήνην καὶ ἀνάπυσιν εἰς τὰς ψυχὰς. «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς»²³. Οὐδεὶς ἀνθρώπος ἐλάλησεν, ὡς ὁ ἀνθρώπος οὗτος, θὰ ὁμολογήσουν κατὰ πληκτοὶ καὶ γεμάτοι δέος οἱ ὁμοεθνεῖς Του. Καὶ θὰ διαπορήσουν εὐλόγως, πόθεν ἐδιδάχθη τόσην σοφίαν ὁ υἱὸς τοῦ ταπεινοῦ ἐργάτου τῆς Ναζαρέτ;

Ἀλλὰ δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀντιπαραθέσωμεν, ἐναντι τῶν ὅσων ἐν περιλήψει ἐξεθέσαμεν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, τὴν διδασκαλίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς εἶναι ἀνταπόδεικτος. Τὸ κῦρὸς τῆς αἰώνιον. Ἡ δύναμις τῆς ἀκαταμάχητος. Δὲν ὑπάρχουν κοινὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἡ κατ' ἄνθρωπον σοφία θὰ ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ ἰσοστάσιον θέσιν, ἐναντι τῆς διδαχῆς τοῦ Χριστοῦ. Διότι οἱ λόγοι Ἐκεῖνου δὲν ἐπήγαζον ἐξ ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀλλ' ἦσαν ἡ πλήρης ἀποκάλυψις αὐτῆς τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἦτο συνήθης διδαχὴ. Ἦτο Εὐαγγέλιον σωτηρίας, πλήρες Πνεύματος Ἁγίου.

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς λόγος τοῦ Σταυροῦ, τῆς ὑπερτάτης δηλαδὴ ἀγάπης καὶ τῆς ὑπερτάτης θυσίας, διήνοιξε νέους ὀρίζοντας εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐδημιούργησεν ἓνα νέον κόσμον. Εἰσήγαγεν εἰς τὰς καρδίας μας τὸ φῶς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἰσως ὁ κόσμος αὐτὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς μας νὰ φέρῃ τὰς ἀτελείας τῶν φορέων του. Εἶναι ὅμως ὅπωςδήποτε θεμελιωμένος ἐπὶ βάσεων ἀκλονήτων. Ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις, ἡ παιδεία, τὸ δίκαιον, αἱ τέχναι εἶναι διαποτισμέναι ἀπὸ τὴν ὑπέροχον διδασκαλίαν Ἐκεῖνου, ὅστις προσέφερεν εἰς τὰ χεῖλη τῆς διψασμένης ἀνθρωπότητος τὸ «ὔδωρ τῶ ζῶν»²⁴. Πλησίον Ἐκεῖνου θὰ εὐρωμεν ἡμεῖς πάντες τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

21. Ἐφεσ. β' 22.
22. Γαλ. ε' 22.

23. Ματθ. ια' 28.
24. Ἰωάν. δ' 11.

μέ την πρωτόγονη ρητορική του άξίνη νά φέρη στην επιφάνεια ένα άπροσμέτρητο πλοῦτο. Ὅ,τι οἱ άγιοι έζησαν, ὅ,τι οἱ σοφοὶ Πατέρες έθεολόγησαν, ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία σάν «Σῶμα Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. α' 23) έπραγματοποίησε στό χώρο τοῦ κόσμου, στό χώρο τῆς ιστορίας, σφραγισμένο μέ τόν τύπο καί τό αίμα τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, έχει «εὔρος καί μήκος οὐρανοῦ ἰσοστάσιον». Κι ἂν ἐμεῖς, ὄρθοι κι εὐλαβικοί μπροστά στη σταυρώμενη Ὁρθοδοξία, καλυπτόμαστε ἀπό τή σκιά της, οἱ πραγματικές διαστάσεις της δέν θά μᾶς ἀποκαλυφθοῦν, παρά μόνο όταν «τό φθαρτόν τοῦτο ἐνδύσεται ἀφθαρσίαν καί τό θνητόν τοῦτο ἐνδύσεται ἀθανασίαν» (Ρωμ. ιε' 54).

Ὅμως, καταθέτοντας εἰλικρινά τή μαρτυρία τῆς ἀδυναμίας καί δοκιμάζοντας φρικτή ὀδύνη κάτω ἀπό τήν πίεσι τῆς ἀνισότητος τῶν μεγεθῶν, θά ριψοκινδυνέψουμε νά χαράξουμε, μέ ἀδρές γραμμές, τὰ μεγάλα κανάλια, στά ὁποῖα διοχετεύθηκε ὁ δυναμισμός τῆς Ὁρθοδοξίας καί τὰ ὁποῖα ἄρδευαν βαθεῖα καί γονιμοποίησαν τήν Ὁρθόδοξη συνείδησι κι ἔγραψαν τίς ἀσύλληπτες σέ κάλλος καί δύναμι σελίδες στην ἀνθρώπινη ιστορία.

Τό πρώτο μεγάλο κανάλι, στό ὁποῖο κυλάει δυναμικά ἡ Ὁρθόδοξη παράδοσι, ποτίζοντας τή ζωή καί ζωογονώντας τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξι εἶναι ἡ λατρεία.

Μή προσπεράστε μέ μάτι ἐπιπόλαιο τή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας. Μή τήν προσδιορίστε μόνο σάν μιὰ ἐπί μέρος ἐκδήλωσι τοῦ ἀνθρώπου, πού πιστεύει, ἢ ἔστω σάν μιὰ κοινή εὐκαιρία ἀναφορᾶς στό Θεό. Ἡ λατρεία εἶναι ἕνα γεγονός, τό πιό μεγάλο γεγονός, πού δίνει γνήσια θεώρησι στη ζωή καί μεταμορφώνει κυριολεκτικά τό ἀδύναμο, ἀνθρώπινο πλάσμα.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στη λατρεία της ζῆ τή σάρκωσι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τήν παρουσία του καί τήν ἐνέργειά του στόν κόσμο καί στην ιστορία.

«Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Τιμοθ. γ' 16). Ἡ σύντομη αὐτή φράσι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶναι ἡ ἀνακεφαλαίωσι τῆς ιστορίας, εἶναι ἡ ὑπογράμμισι τοῦ ἐνός καί μοναδικοῦ γεγονότος, τοῦ «μυστηρίου τοῦ χρόνοις αἰώνιοις σεσιγημένου» (Ρωμ. ιδ' 24), πού ἀποκαλύφθηκε στην ἀνθρωπότητα κι ἔδωσε ἐντελῶς νέο νόημα στην ὑπαρξι κι ἔχυσε φῶς στην ἀνθρώπινη πορεία.

Αὐτό τό μεγάλο γεγονός, αὐτή τήν ζωντανή καί δυναμική θεϊκή παρουσία ζῆ ἐντονα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τήν ὥρα τῆς λατρείας της. Σέ τούτη τή Θεία μας Λειτουργία, σέ κάθε Θεία μας Λειτουργία, μέσα στην ἄχρονη κατάφασι τοῦ Θεοῦ καί μέσα στό αἰώνιο σήμερα τῆς Ἐκκλησίας, βλέπουμε τό Λόγο τοῦ Θεοῦ νά σαρκώνεται καί νά κατεβαίνει στη γῆ μας, νά στέκεται ἀνάμεσά μας, νά φωτίζει μέ τή διδασκαλία του, νά θερμαίνει μέ τήν ἀγάπη του, νά χύνη τό αίμα του «ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καί σωτηρίας», νά νικάη τό θάνατο καί νά βγαίνει ἀπό τόν τάφο θριαμβευτής.

Ἡ Θεία Λειτουργία, πού τελοῦμε, ἀποτελεῖ τή

θεμελιωδέστερη καί ἐκφραστικώτερη πρᾶξι τῆς λατρείας μας, εἶναι ἡ σάρκωσι καί ἡ σταύρωσι καί ἡ Ἀνάστασι σήμερα καί ταυτόχρονα τό δικό μας ἀνέβασμα τοῦ Γολγοθᾶ καί ἡ ψηλάφησι τῶν τύπων τῶν ἡλῶν καί τῆς λογιζομένης πλευρᾶς του.

Ἡ ἀγιογραφία, ἡ ὁποία, σοβαρή ἀλλά καί αἰθέρια, ἀπλώνεται καί καλύπτει τίς επιφάνειες τοῦ Ναοῦ μας, τοῦ χώρου τῆς Συνάξεώς μας καί τῆς λατρείας μας, ιστορεῖ μέ τή δική της γλώσσα τή θυσία τοῦ Θεανθρώπου καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλύει τίς διαδοχικές πτυχές τοῦ γεγονότος τῆς σαρκώσεως καί μᾶς βοηθάει νά ζήσουμε ὀπτικά, αἰσθητά, ὅσα ἡ πεπερασμένη ὄρασί μας ἀδυνατεῖ νά ἀγκαλιάση.

Ἡ ὕμνολογία μας, τό ἄνθος τῆς καρδιάς καί τοῦ στοχασμοῦ τῶν ἁγίων, εἶναι τό θάμβος μπροστά στην ἐκπαγλή λάμπη τῆς θεϊκῆς παρουσίας, τό δάκρυ, πού χύνεται στη βάσι τοῦ σταυροῦ, ἡ κραυγή τοῦ θριάμβου, πού ἐκπέμπεται ἀπό τόν ἄδειο τάφο τοῦ Λυτρωτοῦ μας κι ἀναγγέλλει σ' ὀλόκληρη τήν οἰκουμένη τήν ἀπέραντη χαρά.

Ἡ συγκλονιστική βίωσι τῆς παρουσίας τοῦ σαρκωμένου Λόγου τοῦ Θεοῦ κατά τήν ὥρα τῆς λατρείας μας δέν εἶναι ἄγονη, συναισθηματική ἔξαρσι. Ἐπηρεάζει ἀφάνταστα τή ζωή. Καθῶς πραγματοποιοῦμε μιὰ ἄμεση «κοινωνία» μέ τό Θεό, καθῶς στεκόμαστε «ἐνώπιον ἐνωπίῳ» καί διαλεγόμαστε μαζί του «ὡς εἰ τις λαλήσει πρὸς τόν ἑαυτοῦ φίλον» (Ἐξὸδ. λγ' 11), ὀλόκληρη ἡ ὑπαρξι μας φωτίζεται καί μεταμορφώνεται. Συνταράσσεται κάτω ἀπό τό βάρος τῆς ἀπροσμέτρητης ἀγάπης. Ἀποδέχεται τή Χάρι τοῦ σταυροῦ. Γεμίζει μέ «Πνεῦμα ἐπουράνιον».

Αὐτό τό ἀνέβασμα καί ἡ μεταμόρφωσι τοῦ προσώπου μας ἔχει δυὸ προεκτάσεις στό στίβο τοῦ καθημερινοῦ μόχθου μας.

Μέσα στην πλήμμυρα τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου μας, ἀποθέτουμε στά ματωμένα του πόδια τὰ προβλήματα μας, τήν ἀγωνία τῆς καρδιάς μας, τήν ὀδύνη τοῦ βίου, τήν ἀνησυχία γιά τό σήμερα, τὰ ἐρωτηματικά γιά τό αὔριο. Ἡ προσευχή μας δέν εἶναι μηχανική ἀπαρίθμησι αἰτημάτων. Ζοῦμε τήν κάθοδό του στόν κόσμο, τήν ἀσύλληπτη ἀπό τήν ἀνθρώπινη διάνοια προσφορά του καί τοῦ μιλάμε μέ ἀμεσότητα γιά τὰ προβλήματα, πού ἐμεῖς, τὰ παιδιά του, ἀντιμετωπίζουμε, καθῶς περιπλανιόμαστε στόν ἀφρισμένο πόντο τῆς ζωῆς.

Ταυτόχρονα, μέσα σ' αὐτή τή ζωντανή κοινωνία παίρνουμε τόν ἁγιασμό τοῦ Θεοῦ καί τή δύναμι τοῦ Θεοῦ, γιά νά τὰ μεταφέρουμε στό χώρο, πού δίνουμε τή σκληρή μάχη τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ χρυσὸς αὐτὸς κρῖκος τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεώς μας, καταθέτει, ἀπό προσωπική του πείρα, τή μαρτυρία, ὅτι, ὅταν μετέχουμε στην λατρεία τῆς Εὐχαριστίας, κι ὅταν παίρνουμε μέρος στην Μυστική Τράπεζα, «ἐξερχόμεθα τοῦ Ναοῦ ὡς λέοντες πῦρ πνέοντες». Γεμίζουμε μέ τόση δύναμι, ὥστε ξεπερνᾶμε τήν πε-

περασμένη μας φύσι, καὶ σὰν λέοντες ὀρμητικοί, ἰσχυροὶ στὸν ἀγῶνα, τρομεροὶ στοὺς σκοτεινοὺς ἐχθροὺς γυρίζουμε στὴν πάλῃ τοῦ βίου.

Τὸ δεύτερο κανάλι τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, ποὺ πότισε ψυχὰς κι ἀνάστησε ἁγίους, εἶναι ἡ Θεολογία.

Ἡ τάσι τῆς ἐποχῆς εἶναι νὰ βλέπῃ τὴ Θεολογία μόνο σὰν μιὰ ἐρευνητικὴ ἐπιστήμη, προσαρμοσμένη ἀπόλυτα στὰ σχήματα τῆς ἀνθρώπινης γνωσιολογίας. Σπουδὴ τῶν πηγῶν, διερεύνησι τῆς ἱστορίας, συγκριτικὴ μελέτη τῶν κειμένων καὶ τῶν γεγονότων μὲ τὴ μέθοδο καὶ τὰ κριτήρια, ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ «θύραθεν» ἐρευνηταί.

Τὴν ἀντικειμενικὴ, ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν τὴν ἀρνήθηκε ποτὲ ἡ Ἐκκλησία. Τὴ χρησιμοποίησε μὲ εὐσυνειδησία, γιὰ νὰ μελετήσῃ τὴν Ἱερὴ Ἀποκάλυψι τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ γιὰ νὰ ταξινομητὸ ἀφάνταστα πλούσιο ὕλικό τῆς ἱστορίας τῆς.

Ὅμως, ὅταν μιλάμε γιὰ Θεολογία μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορούμε νὰ τὴν περιορίσουμε στὰ στενά ὄρια τῆς ἀνθρώπινης γνωσιολογίας. Γιὰ νὰ κατορθώσουμε νὰ συλλάβουμε τὸ νόημά τῆς, τὸ βάθος τῆς καὶ τὴν ἔκτασί τῆς, πρέπει νὰ σπάσουμε τὰ δεσμὰ τῆς ἐγκοσμιοκρατίας, νὰ προχωρήσουμε πέρα ἀπὸ τὴ λάμψι καὶ τὸ σχῆμα τῶν φαινομένων, ποὺ κατὰ κανόνα αἰχμαλωτίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσοχή, καὶ νὰ φτάσουμε στὸ μυστήριο τῆς ἀνακαινισμένης καὶ θεωμένης ψυχῆς, ἢ ὅποια μὲ τὴ μελέτη καὶ τὸν ἁγιασμό φτάνει στὴν ἀληθινὴ γνῶσι τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Θεολογία μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη Πεντηκοστή. Ὅπως τὴ μεγάλη ἐκεῖνη ἡμέρα τῆς ἱστορίας οἱ πύρινες γλώσσες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταμόρφωσαν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς γέμισαν μὲ φῶς καὶ δύναμι, ὥστε «λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πράξ. β' 4) καὶ νὰ καταθέτουν ἀργότερα τὴ μαρτυρία ὅτι «ἡμῖν ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ» (Ρωμ. β' 10), ἔτσι καὶ σ' ὀλόκληρη τὴ διαδρομὴ τῆς ἱστορίας οἱ ἅγιοι φωτίζονται καὶ ἁγιαζονται καὶ ἀποκτοῦν τὴ δύναμι νὰ εἰσχωροῦν στὰ ἀπρόσιτα καὶ ἀνέκφραστα μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία, χωρὶς νὰ ὑποτιμήσῃ τὴ γνῶσι καὶ τὴ σοφία, ἀναζήτησε μὲ ἰδιαίτερη σύνεσι τὰ παιδιά τῆς ἐκεῖνα, ποὺ μέσα στὴ Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μὲ τὴ δικὴ τους ἀθόρμητη καὶ ὀλοκληρωτικὴ προσφορὰ τῆς καρδιάς ἁγιαστήκαν καὶ θεώθηκαν. Αὐτοὺς ἀναγνώρισε σὰν πραγματικοὺς Θεολόγους τῆς καὶ δασκάλους τῆς. Τὴ δικὴ τους σκέψι πήρε γιὰ νὰ τὴν κἀνὴ διδασχὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ νέκταρ τῆς δικῆς τους ἀφοσιώσεως ἐμπιστεύθηκε στὶς ψυχὰς καὶ στὰ χεῖλη ὄλων τῶν βαπτισμένων μελῶν τῆς σὰν προσευχὴ καὶ σὰν ὕμνο. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεοφόρους Πατέρες, ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς, γράφει γιὰ τὴ γνήσια καὶ καθαρὴ Θεολογία: «οἱ

τέλειοι τῆς θεωρητικῆς ἤδη μυστικῶς ἀξιοθέντες θεολογίας καὶ πάσης φαντασίας ὕλικῆς τὸν νοῦν καθαρὸν καταστήσαντες καὶ εἰκόνας τῆς θείας ὠραιότητος ὄλην ἀνελλιπῶς φέρουσιν τὴν ἐκτίμησιν, τὴν θεῖαν ἀγάπην ἐν ἑαυτοῖς ἐνστερνισάμενοι φαίνονται» (περὶ Θεολογίας ἐκατ. γ' ξη').

Ἀκόμα, αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία εἶναι λειτουργικὴ. Ἐσκινάει ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Θυσιαστήριο, καλλιεργεῖται μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκεται κατὰ τὴν ὥρα τῆς εὐχαριστιακῆς Συνάξεως, ἀναζητεῖται καὶ ἀποκαλύπτεται ἐκεῖ, ποὺ εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἁγιαζεται τὸ σῶμα τῶν πιστῶν, ἡ Ἐκκλησία.

Ὁ καρπὸς αὐτῆς τῆς γνήσιας Θεολογίας, ποὺ ἔχει συναχθῆ στὶς ἀποθήκες τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων, εἶναι ἀνεκτίμητος. Γνώσι καὶ βίωμα, μελέτη καὶ ἀποκάλυψις, ἀναζητήσις τοῦ Θεοῦ καὶ γέυσις τοῦ Θεοῦ, ὀλόκληρη ἡ περιπέτεια τοῦ ἀνθρώπου στὸν παρόντα κόσμον καὶ τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» συνθέτουν τὸν πατερικὸν θησαυρό. Κι αὐτὸς ὁ θησαυρὸς προσφέρεται στὸν κόσμον μας σήμερον. Μέσα στὴν ἀσάφεια καὶ τὴ θολὴ ἀτμόσφαιρα τῶν συγχρόνων ἰδεολογικῶν κατασκευῶν, μέσα στὸν ἀξανατόμο ἐλεγχο τῶν ὕλικῶν δυνάμεων καὶ στὴν καταλυτικὴ αὐξήσι τῆς ἀγνοίας τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, ἡ Θεολογία τῶν Πατέρων προσφέρει καινούργια μάτια, γιὰ νὰ ἀντικρύσουμε στὸ σύνολό τῆς τὴν πραγματικότητα καὶ μᾶς ἐμπιστεύεται ἀνεκτίμητες ἐμπειρίες τῆς ζωῆς τοῦ Πνεύματος.

Ἐπάρχει κι ἓνα τρίτο κανάλι τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως. Εἶναι ἡ ἄσκησι.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει ἓνα χαρακτῆρα ἐντονα ἀσκητικόν. Ἡ νηστεία ἐτοιμάζει πάντοτε γιὰ τὸν ἑορτασμό τῶν μεγάλων γεγονότων. Ἡ ἀγρυπνία, ἀφιερωμένη στὴν προσευχὴ, εἶναι μιὰ ἐκδήλωσι συνηθισμένη στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἄρνησι συμμετοχῆς στὴ χλιδὴ καὶ στὴ σπατάλη εἶναι ἡ στάσι τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ βιώσουν σωστά τὴν Ὁρθόδοξη πνευματικότητα.

Προσθέστε στὸ γενικὸ αὐτὸ πλαίσιο τὶς εἰδικὲς κατευθύνσεις τοῦ Μοναχισμοῦ, τὴν προσπάθειά του νὰ ξεπεράσῃ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ νὰ βιώσῃ τὴν παρθενία, τὴν ἀκτημοσύνη καὶ τὴν ὑπακοή, γιὰ νὰ ἔχετε μιὰ πληρέστερη εἰκόνα τῆς ἀσκήσεως, σὰν τρόπου ἐκφράσεως καὶ σὰν τρόπου ζωῆς, ποὺ σφραγίζει τὴν πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ ἄσκησι εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητη στὸ σύγχρονον ἄνθρωπον. Γεννημένοι ὅλοι μας μέσα στὶς σημερινὲς καταναλωτικὲς κοινωνίες, γαλουχημένοι μὲ τὴ θεωρία καὶ τὴν πρᾶξι τοῦ ἄκρατου ὕλισμοῦ, μεθυσμένοι μὲ τὸ κρασί τῆς εὐημερίας, δὲν μπορούμε νὰ διανοηθοῦμε τὴν υπαρκτὴ μιᾶς διαφορετικῆς στάσεως ἐναντι τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐγκοσμίων. Ἡ μόνη δυνατὴ στάσι φαίνεται ἢ κατάφασι στὴν ὕλη.

ΜΕΣΑ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τὸ παρὸν ἀπεστάλη ὡς ὑπόμνημα πρὸς τὸν Ἀντιβασιλέα-Πρωθυπουργὸν κ. Γεώργιον Παπαδόπουλον καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ φλέγον θέμα: Μέσα ψυχαγωγίας τῆς συγχρόνου κοινωνίας (Κινηματογράφος, Θέατρον, Τηλεόρασις κ.λ.π.).

Αἰσθανόμενος τὴν τρομερὰν εὐθύνην, τὴν ὁποῖαν ἔχω ὡς Ὁρθόδοξος Ἐπίσκοπος ἔναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ παρατηρῶν τὸ ἀξάνομενον κύμα τῆς ἠθικῆς ἀσυδοσίας, προέβην εἰς τὴν ὑποβολὴν τοῦ ὑπομνήματος τούτου εἰς τὸ ὄποιον,

Ἡ ἄσκησις παρουσιάζεται ὡς παράφρονη ἄρνησις. Σὰν ἐχθρότητα στὴ ζωὴ καὶ στὴ χαρὰ. Σὰν αὐτοπαράδοσι στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ θανάτου.

Ὅμως, αὐτὸ τὸ παράδοξο, ποῦ φαίνεται σκάνδαλο στὸν ἄνθρωπο τοῦ αἰῶνος μας, ἀποτελεῖ τὴν ὠραιότερη ἔκφρασι τοῦ πνεύματος καὶ τὴν σφραγίδα τῆς γνησιότητος τῆς Ὁρθοδόξου θεωρήσεως τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἀσκητικὴ ὄχι γιὰ ὑποτιμᾶει τὴν ὕλη, ἀλλὰ γιὰ τὴν προοπτικὴ τῆς καὶ ἡ ἀναζητήσι τῆς ξεπερνῶν τὰ στενὰ ὄρια τῆς ὕλικότητος καὶ τοποθετοῦνται στὴν τροχιά τῆς αἰωνιότητος.

Βασικὴ θέσι στὴ θεώρησι τοῦ κόσμου καὶ τῆς ὕλης εἶναι αὕτη, ποῦ χαράσσει ὁ ἀγαπημένος μαθητῆς τοῦ Κυρίου μας, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης στὴν πρώτη ἐπιστολὴ του: «ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Α' Ἰωάν. β' 17).

Μὲ τὸ θεόπνευστο αὐτὸ λόγῳ του ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης κάνει δυὸ πράγματα. Τὸ πρῶτο: ὑπογραμμίζει τὸ ἀξίωμα τῆς φθορᾶς τῆς ὕλης καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ δεῦτερο: Σχίζει τὸ καταπέτασμα καὶ ἀφίνει νὰ προβληθῇ ἡ ἁπεραντοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ζοῦν ἐνωμένοι μαζί του. Ὅταν κανεὶς ἀποδεχθῇ αὐτὴ τὴν βάσι, τότε ἀναγνωρίζει, ὅτι «πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς» (Ἰωάν. α' 16). Καὶ ἀρνεῖται τὴν ὑποδούλωσι στὴν ὕλη, γιὰ νὰ κινήθῃ ἐλεύθερα στοὺς ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες τῆς αἰωνιότητος.

Σ' αὕτη τὴν βάσι θεμελιώνεται ἡ ἄσκησις τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὴν εὐρύτατη, τὴν ἐσχατολογικὴ θεώρησι τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς. Στὸ ξεπέραςμα τῶν ὀριακῶν σημείων τῆς ἐγκοσμιότητος καὶ στὴν προσπέλασι στὴν περιοχὴ ποῦ εἶναι ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων, πλημμυρισμένη στὸ φῶς καὶ στὴ χαρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἡ ἄσκησις δὲν εἶναι καθόλου ἄρνησις. Εἶναι πλήρης κατάφασις. Εἶναι τὸ «ναὶ» καὶ τὸ «ἀμήν», ἡ παραδοχὴ τῶν ἀληθινῶν διαστάσεων τῆς ὑπάρξεως καὶ ἡ πορεία πρὸς τὸν ἀληθινὸ προορισμό, πρὸς τὴν «κληρονομίαν τὴν ἀφθαρτὸν καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τὴν τετηρημένην

ἐν οὐρανοῖς» (Α' Πέτρ. α' 4). Καί, ταυτόχρονα, εἶναι ἐλευθερία. «Ἡ ἐλευθερία τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η' 21), τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ κινουῦνται στὸν κόσμο, νὰ κατακτοῦν τὸν κόσμο, νὰ πορεύονται πρὸς τὴν αἰωνιότητα, χωρὶς νὰ αἰχμαλωτίζονται ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ λάμψι τῆς ὕλης.

Ἡ λατρεία, ἡ Θεολογία καὶ ἡ ἄσκησις. Τὰ τρία μεγάλα κανάλια, στὰ ὁποῖα διοχετεύεται ἡ ζωτικότης τῆς Ὁρθοδοξίας, τὰ ὁποῖα γονιμοποιῶν τὴν ζωὴ καὶ δημιουργοῦν τὴν εὐδέστερη ἀνθοφορία καὶ τὴ γλυκύτερη καρποφορία.

Μιὰ παραβολὴ τοῦ Κυρίου μας, τυπολογικὰ, δίνει τὸ μέτρο καὶ τὴν θέσι τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν ἱστορικὸ χῶρο.

«Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ» (Ματθ. ιγ' 44).

Ὁ μέγας θησαυρὸς εἶναι κρυμμένος βαθειὰ στὸν ἀκαλλιέργητο ἀγρὸ τοῦ συγχρόνου κόσμου. Πρέπει νὰ σκάψῃς βαθειὰ γιὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψῃς. Καὶ τότε θὰ γεμίσης ἀπὸ εὐτυχία.

Ὅταν ἀφύσικο ὁ ὀρθόδοξος πλοῦτος νάταν ἐκτεθειμένος στὴν πρώτη ζήτησι, στὸ ἀδιάκριτο μάτι καὶ στὸν βάνανσο προπηλακισμό ἐκείνων, ποῦ δὲν ξέρον νὰ διακρίνουν τὸ γνήσιο ἀπὸ τὸ κίβδηλο καὶ ἔχουν διαπράξει τὸ μεγάλο λάθος ν' ἀναβιβάσουν τὴν ὕλη σὲ θεότητα.

Ἐκεῖνοι, ποῦ ξεπερνῶν τὴν ἐπιφάνεια, ἐκεῖνοι, ποῦ δαμάζουν τὴν ὕλη καὶ παραδίνονται εἰλικρινὰ στὴν ἀναζητήσι τοῦ Θεοῦ, ἀνακαλύπτουν τὸ θησαυρὸ καὶ τὸν κάνουν δικό τους.

Ἡ Ἐκκλησία μὲ ἀγάπη καὶ πόνο κάνει σήμερα μιὰ εἰσήγησι στὰ παιδιά της. Σκάψτε βαθειὰ τὸν ἀγρὸ τῆς ζωῆς. Προχωρήστε πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, ποῦ μπορεῖ νὰ ἐντυπωσιάσῃ, μὰ στὴν πραγματικότητά δὲν εἶναι παρὰ χῶμα. Εἰσχωρήστε στὸ ἀπύθμενο βάθος τῆς ἀλήθειας. Κι ἐκεῖ θὰ ἀνακαλύψετε τὸ γνήσιο χρυσάφι τῆς Ἐκκλησίας, αὐτό, ποῦ οἱ ἅγιοι γνώρσαν καὶ ἀγωνίστηκαν νὰ ζήσουν, αὐτό, ποῦ ἀποτελεῖ τὸ καύχημα τῆς ἱστορίας καὶ τὸν πλοῦτο τῆς Οἰκουμένης.

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

1ον. Ἐκτίθενται τὰ ἀνησυχητικά σημεῖα τῶν τελευταίων μηνῶν ἐπὶ τοῦ θέματος.

2ον. Παρουσιάζονται τὰ διαβήματα τῶν εἰδικῶν πρὸς τὴν ὑπεύθυνον ἡγεσίαν τοῦ τόπου, ὡς καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς κοινῆς γνώμης (Συνέδρια — Ψηφίσματα — Διαμαρτυρίαι).

3ον. Ζητεῖται νὰ ληφθοῦν τὰ ἐνδεικνύομενα μέτρα, ὥστε ἡ ἑλληνικὴ νεότης νὰ μὴ τρέφεται ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ ὑποκόσμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνησίαν τέχνην. Ὑπογραμμίζεται, ὅτι ἡ Παιδεία δὲν παρέχεται πλέον μόνον εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ κατ' οἶκον διὰ τῆς μικρᾶς ὀθόνης.

Διὰ τοῦ παρόντος θέλω νὰ ὑπογραμμίσω μερικὰ βασικὰ σημεῖα ἐπὶ ἐνὸς οὐσιώδους θέματος διὰ τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ ἰδιαίτερος διὰ τὴν νεότητα.

Τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὁποῖον παρακολουθῶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μέσα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ποιμαντικοῦ μου ἔργου, σχετίζεται μὲ τὸς τρόπους ψυχαγωγίας τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος συνίσταται εἰς τὸ πῶς δὲν θὰ ἀφεθοῦν εἰς τὸν ἀνεξέλεγκτον ἐμπορικὸν παράγοντα μερικὰ σπουδαῖα μέσα ψυχαγωγίας, ὅπως εἶναι ὁ Κινηματογράφος καὶ τὸ Θέατρον, τὸ Ῥαδιόφωνον καὶ ἡ Τηλεόρασις, τὸ ἔντυπον καὶ ἡ ἀφίσσα, τὸ ἐλαφρὸν τραγούδι καὶ τὸ νυκτερινὸν κέντρον.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν καὶ θαυμασμὸν παρακολουθεῖ κάθε τίμιος Ἕλληνας τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἐκάστοτε ἡ Κυβέρνησις ἐναντι τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Ἄλλ' ἐκ παραλλήλου καιροφυλακτεῖ εἰς κάθε βῆμά μας ὁ ἠθικὸς κίνδυνος. Ἐὰν κλονισθῇ τὸ ἠθικὸν ὑπόβαθρον τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἠθικὴν ἀσυδοσίαν καὶ μὲ τὴν σεξουαλικὴν ἀχαλίωτον ἐλευθερίαν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μορφώσωμεν τιμίους χαρακτήρας, πραγματικοὺς ἐθνικοφρονας πολίτας καὶ χρηστοὺς οἰκογενειάρχας; Εἶναι πανθομολογούμενον ἀπὸ τοὺς μεγάλους φιλοσόφους, ἠθικολόγους καὶ παιδαγωγούς, ὅτι, ὅπου κλονίζονται τὰ ἠθικὰ θεμέλια μιᾶς κοινωνίας, κλονίζεται αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπόστασις τῆς καὶ ἡ ἀκεραιότης τῆς. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Πατρίδα ὁ νέος ἐκεῖνος, ποῦ ἀνεπτύχθη μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς πορνογραφίας; Διὰ τοῦτο φρονοῦμεν ἀδιστακτως, ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ κομμουνιστικοῦ μικροβίου πρέπει νὰ γίνεταί ἡ προφύλαξις ἀπὸ τὰ ὑποὺλα ἠθικὰ μικρόβια. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δυστυχῶς διάφοροι Κρατικοὶ παράγοντες δὲν ἔχουν δώσει τὴν πρέπουσαν σημασίαν. Ὡς νὰ κλείουν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνώπιον ἐνὸς προδήλου κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἔχουν ἐπισημάνει μόνον οἱ θεολόγοι, ἀλλὰ καὶ ψυχολόγοι καὶ κοινωνιολόγοι. Εἰδικῶς διὰ τοὺς νέους, τονίζουν αὐτοί, εἶναι φοβερόν, ἐνῶ συγκλονίζεται ὁ ψυχοσωματικὸς ὀργανισμὸς τῶν ἀπὸ τὰς ὁρμᾶς τῶν ἐνστικτων, ἀντὶ νὰ τοὺς προσφέρωμεν μίαν ἐμπνεύσαν

καθοδήγησιν, νὰ τοὺς ἀναπτύσσωμεν περισσότερον τὴν φλόγα τῶν παθῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κομμουνιστικὸν κίνδυνον πολὺ ὀρθῶς τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἀγορανομικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν τροφίμων, ἤρχισε δὲ εὐτυχῶς καὶ ἡ αὐστηρὰ παρακολούθησις τῆς ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν θαλασσῶν. Ἀλλὰ διὰ τὸν πολὺ μεγαλύτερον κίνδυνον τῆς ἠθικῆς ρυπάνσεως ἐκ τῆς ἀσυδότου προσφορᾶς ποικίλων δηλητηριωδῶν καὶ ἀποσυνθετικῶν οὐσιῶν, δὲν πρέπει νὰ ἀσκήται ἀντίστοιχος καὶ αὐστηρότερος ἔλεγχος; Πολὺ ὀρθῶς ἐσχολίασεν ἡ ἐφημερίς «Ἐλεύθερος Κόσμος» τῆς 17 Μαΐου 1972 (σελ. 2):

«Σοφοί, εἰδικοί ἐμπειρογνώμονες ἔχουν πείσει τὰ κράτη ν' ἀρχίσουν ἀγῶνα, ὥστε νὰ σταματήσῃ ἡ διαταραχὴ τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος μὲ τὶς διάφορες ρυπάνσεις, τὶς μολύνσεις καὶ τὶς ἄλλες ἀμέτρητες καταστροφές, ποῦ σὲ λίγα σχετικὰ χρόνια — καθὼς προβλέπουν — θ' ἀπειλήσουν τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ σωστὰ ὅλα αὐτά, γιὰτι ἔχουμε ὅλοι καθήκον νὰ διαφυλάξουμε τὴ φύσιν καὶ γιὰ τὶς ἐπόμενες γενιές. Τὸ κακό, ὅμως, εἶναι πῶς οἱ διαταραχὲς καὶ οἱ ρυπάνσεις αὐτὲς δὲν περιορίζονται μόνον στὸ φυσικὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ πνευματικόν, πρᾶγμα ποῦ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον. Καθημερινὰ σχεδόν, κυκλοφοροῦν κατὰ ἑκατομμύρια ἀνόητα περιοδικὰ, βλακῶδη βιβλία, νοσηρὲς ταινίες καὶ τερατόμορφα δῆθεν ἔργα τέχνης. Χώρα ἢ πορνογραφικὴ φιλολογία μὲ ἀπερίγραπτες φωτογραφίες καὶ χυδαιότατα κείμενα».

Ἀντιστοίχως, ἐπιτροπὴ προσωπικοτήτων τοῦ Βελγίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους ὑπεγράμμισεν ὅτι: «Ἡ ἐποχὴ μας γνωρίζει τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου, ἀλλὰ καὶ ἀπανθρώπως ὀπισθοχωρεῖ, κυρίως εἰς τὸν τομέα τῆς δημοσίας αἰδοῦς. Ἡ ἀκατάσχετος ὁρμὴ τῆς ἐρωτομανίας, τροφοδοτούμενη ὑπὸ αἰσχροῦς ἐμπορικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὑποβιβάζει τὸν ἄνθρωπον, δηλητηριάζει τὴν ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ προκαλεῖ εἰς τὰς ψυχὰς κακὸν μεγαλύτερον τῆς μολύνσεως τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ὑδάτων» («Καθολικὴ» 16.2.1972).

Σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς: Τὸ Κράτος λαμβάνει σειρὰν μέτρων διὰ τὴν ἀνοδὸν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καὶ εὐλόγως καυχᾶται διὰ τὴν εὐμάρειαν τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνον σὰρξ; καὶ μόνον «ἐπ' ἄρτω ζήσεται ἄνθρωπος»; Δὲν ἀποτελεῖ βαρεῖαν παράλειψιν τὸ νὰ παραμελοῦμεν τὴν πνευματικὴν τροφοδοτήσιν τοῦ συγχρόνου Ἕλληνος ἢ νὰ τὸν ἀφήνωμεν νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰ φθηνὰ σῆριαλ ἢ ἀπὸ τὰ ὑποπροϊόντα τῆς ἐμπορικῆς σεξομανίας; Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι, ὅταν ὀμιλοῦμεν διὰ τὰς κακὰς ἐπιδράσεις τῶν μέσων ψυχαγωγίας καὶ ἰδίως τοῦ Κινηματογράφου, δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὴν ἐγκληματικότητα, ἀλλὰ γενικωτέρας καὶ βαθυτέρας ψυχικὰς τοξινώσεις τῶν νέων καὶ ἰδίως τῶν ἐφήβων, τὰς ὁποίας σημειώνουν οἱ εἰδικοί. Ὅπως ἀναφέρουν σχε-

τικά πορίσματα ψυχολόγων, ή συχνή φοίτησις εις τὰ συνήθη ἔμπορικά φίλμς ὑποβιβάζει ὄχι μόνον τὴν ἠθικὴν ἀντίληψιν τοῦ νέου, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικά του αἰσθητήρια, τοῦ μειώνει τὴν ὄρεξιν διὰ τὸ καθήκον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς του, ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν πρὸς εὐκόλον πλουτισμόν, πρὸς μίαν ψεύτικην ζωὴν, ἀνεύθυνον καὶ ὑλιστικὴν, ἰδιοτελὴ καὶ σαρκολατρικὴν. Ἄλλοτε τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὰς ψευδαισθήσεις φανταστικῶν παραδείσων, εἰς τὸν βενετισμόν ἢ εἰς ὀμαδικὰς ὑστερίας, ἄλλοτε εἰς μίαν ἀδιαφορίαν ἔναντι τοῦ κακοῦ ἢ τοῦ ἐγκλήματος, ἄλλοτε εἰς μίαν ἀπρόσωπον μηχανοποιημένην ζωὴν. Ὅλα αὐτὰ δὲν εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ ἀντικοινωνικὰς καταστάσεις, αἱ ὅποια συγγενεῦθον μὲ τὸν χιπιισμόν καὶ τὴν τοξικομανίαν.

Α'.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ παρακινεῖ εἰς μίαν ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν τοποθέτησιν τοῦ θέματος, εἶναι μερικὰ ἠδύξεμένα ἀνησυχητικὰ σημεῖα τῶν τελευταίων μηνῶν, ἰδιαίτερος ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς ὀθόνης.

(Ἐν συνεχείᾳ παρατίθενται γινώμαι τῶν Ἄλεξ. Γουῶκερ, Χ. Μίλλερ, Μ. Μαστρογιάννι, Ζὰν Κώ, Δ. Ψαθᾶ, Τατιάνας Σταύρου κ.ἄ.).

Τηλεόρασις.

Πολλά, ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν Κινηματογράφον, ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν μικρὰν ὀθόνην.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ὅπως καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα, ἀρκετὰς φοράς ἐθίγη τὸ θέμα καὶ ἀρκεταὶ κριτικαὶ ἠκούσθησαν. Μερικαὶ ἦσαν δριμεῖαι, μὲ συγκεκριμένα δεδομένα καὶ ὑπεύθυνα πρόσωπα. Ἀναφέρομεν ὡς παράδειγμα τὴν ἔρευναν τοῦ περιοδικοῦ «Ταχυδρόμος» μεταξὺ τῶν νέων διὰ τὴν ποιτικὴν στάθμην τῆς Ἑλληνικῆς Τηλεοράσεως (24.12.1971), καθὼς καὶ τῆς ἐφημερίδος «Ἀπογευματινὴ», κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου. Εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἔλαβον μέρος ἰατροί, παιδαγωγοί, πολιτικοί, καλλιτέχναι, λογοτέχναι, καθηγηταὶ ἀνωτάτων σχολῶν, οἱ ὅποιοι ἐτόνισαν τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Τηλεοράσεως, τὸ κακὸ γούστον, τὸ ὁποῖον κυριαρχεῖ εἰς τὰς ἀηδιαστικὰς διαφημίσεις, τὰ φίλμς βίας καὶ σέξ, τὰ ὅποια ἐπιφέρουν μίαν ἐκβαρβάρωσιν ἢ ἀποβλάκωσιν καὶ πτώσιν πάσης ἀξίας. Βλέπε καὶ πρόσφατον γνώμην σκηνοθέτου Θ. Ἀγγελοπούλου («Ἐπίκαιρα», 13.7.1972).

Τὸ ζήτημα εἶναι: ἐμελετήθησαν σοβαρὰ αἱ ἔρευναι αὐταὶ καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἀπὸ ἀρμοδίουσ παράγοντας καὶ ἀπὸ ὑπεύθυνα πρόσωπα; Ἐξήχθησαν τὰ ἀνάλογα πορίσματα καὶ ἐγένινεν ὁ ἀρμόζων προβληματισμός; Καὶ ἀντίστοιχον ἐρώτημα: Ἐμελετήθησαν ἀντιστοίχως αἱ κριτικαὶ ποὺ ἀσκοῦνται εἰς τὰς μεγάλας δυτικὰς Χώρας διὰ τὰ ἀντίστοιχα δίκτυα Τηλεοράσεως; Ἀναφέρομεν προχείρως τοιαύτας κριτικὰς ποὺ ἐγένιναν εἰς τὴν γερουσίαν τῶν Η.Π.Α.

(«Βραδυνή», 9.5.72), εἰς τὴν Σουηδίαν («Ἐστία», 31.3.1972) καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τὸν βουλευτὴν Ἄνγκους Μόντ εἰς τὸ «Σάνταιη Ἐξπρές». Καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ κριτικαὶ θεωροῦν τὴν τηλεοσίαν ἕνα ἐπικίνδυνον ναρκωτικὸν καὶ συγχρόνως ἕνα δηλητήριον σεξουαλισμοῦ καὶ βιαιότητος. Ἀρμοδίαὶ ἐπιτροπαὶ τῶν ἑλληνικῶν Ὑπουργείων θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐξετάσει πολὺ σοβαρὰ τὸ σχετικὸν θέμα. (Ἀπὸ τὰς σχετικὰς παιδαγωγικὰς μελέτας ἐξ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀναφέρομεν τοῦ Κ. Γαλανοπούλου, Ἡ Τηλεόρασις καὶ τὸ παιδί, ἐν Ἑλληνοχριστ. Ἀγωγῇ, Νοέμβριος 1971, σελ. 245-248, καὶ τοῦ Γ. Κούβελα, Ἡ Τηλεόρασις ὡς κοινωνικὸν πρόβλημα, «Ἀκτίνες», Ἰούλιος 1970, σελ. 211-215).

Ἐάν σκεφθῶμεν, ὅτι εἰς ὀλόκληρον τὴν Χώραν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους αἱ λειτουργοῦσαι συσκευαὶ Τηλεοράσεως ἀνῆρχοντο εἰς 500.000 καὶ ἡ κατὰ μῆνα ὑπολογιζομένη αὐξήσις ἀνέρχεται εἰς 15.000, πλησιάζομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν 2.000.000 τηλεθεατῶν. Δεδομένου δὲ ὅτι πρόκειται ὁσονούτω νὰ καταστῇ ἔγχρωμος ἡ Ἑλληνικὴ Τηλεόρασις, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ποῖα κολοσσιαία εὐθὴνη βαρύνει τοὺς ὑπεύθυνους παράγοντας διὰ τὴν σχεδίασιν καὶ τὸν προγραμματισμόν τοῦ σπουδαιωτάτου τούτου μέσου. Τὸ Κράτος ὀφείλει νὰ προσέξῃ πολὺ σοβαρὰ τὸ ἰδιαίτερον αὐτὸ πρόβλημα (Βλέπε καὶ εἰσηγήσιν Ν. Ἀρβανίτη, Τμηματάρχου Κινηματογραφίας Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Ἀπρίλιος 1972).

Θέατρον.

Ὀλίγας λέξεις θὰ σημειώσωμεν καὶ διὰ τὸ μέγαλον θέμα τοῦ Θεάτρου. Θὰ ἐπερίμενε κανεὶς τὸ Θεάτρον εἰς τὴν γενέτειράν του νὰ εἶχε κάποιαν καλύτεραν τύχην καὶ νὰ ἐβάδιζε μίαν ἀξιολογωτέραν πορείαν. Δυστυχῶς καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ ἀνόητος μιμητισμὸς καὶ ὁ γελοῖος πιθηκισμὸς τῶν νεοελλήνων ὀδηγεῖ κάθε τόσον εἰς θλιβερὰ καταντήματα. Τόσον μερικὰ ἐντόπια ἔργα, ὅσον καὶ μερικὰ ἄλλα ξένα εἶναι ἀνάξια τῆς χώρας αὐτῆς, ἢ ὅποια ἐγέννησε τὴν τραγωδίαν. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀχαρηκτικὸς κοπρολογία π.χ. τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέως Ἀρραμπάλ, ὥστε εἶναι ἀρκετὸν νὰ παραθέσωμεν μόνον μίαν φράσιν εἰδικοῦ κριτικοῦ: «Ὁ ἄνδρας μὲ τὴν οἰδιποδικὴν προσκόλλησιν, τὴν σεξουαλικὴ ἀναστολή, τὴ σεξουαλικὴ ἐκδικητικότητά, τὸν πορνικὸν ἐξευτελισμὸν τῆς γυναίκας, τὸν σαδομαζοχισμό, τὸν καννιβαλικὸν ἡδονισμό, τὴν παιδικὴν καθήλωσιν, τὴν ἐγκληματικὴν ἀναισθησίαν, τὴν ψυχολυτρικὴν προσπάθειαν, εἶναι στὰ ἔργα τοῦ Ἀρραμπάλ ἕνα ἄτομο πρωταγωνιστικὸν ποὺ ἐπαναλαμβάνεται ὁμοίωτα ἢ μὲ διαφοροποιήσεις. Οἱ πιὸ ἐπαναλαμβανόμενες διαστροφές εἶναι ὁ καννιβαλισμὸς, ὁ ἀνθρωποφαγικὸς ἢ ζωοφαγικὸς ἢ αἰμοδιψικὸς κ.λ.π. καὶ ὁ σαδομαζοχισμὸς μὲ ἐναλλασσόμενα ἀμοιβαῖα ἄντρα καὶ γυναῖκας» (Ἄγγελος Δόξας, εἰς «Ἐλευθέρων Κόσμον», 1.9.1970). Ἀντίστοιχα ἔγραψαν ὁ Α. Σακελλάριος εἰς «Ἐλευθέρων Κόσμον», 27.8.70 καὶ ὁ Δ. Ψαθᾶς εἰς τὰ «Νέα», 20.8.1970.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Εἶναι πάντοτε δυνατόν τὸ Κράτος νὰ ἀσκήῃ λογοκρισίαν εἰς ὄλους αὐτοὺς τοὺς ὁχετοὺς καὶ νὰ εὐρίσκειται εἰς συνεχῆ ἀστυνομικὴν ἐπιφυλακὴν; Βεβαίως, εἶναι καὶ θέμα λογοκρισίας, ἀλλὰ εἶναι πρωτίστως θέμα θάρρους καὶ πνοῆς. Θὰ ἠθέλαμεν, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους (πολλῶ μᾶλλον τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ) νὰ εἶχαν τὴν παρρησίαν νὰ πατάσσουν ἐκάστοτε αὐτὸ τὸ ξεχαρβάλωμα. Καὶ νὰ εἶχαν ἀκόμη τὴν πνοὴν, τὴν πίστιν, τὸν παλμόν, ὥστε νὰ ἐνέπνεαν εἰς τοὺς δημιουργοὺς καὶ εἰς τοὺς καλλιτέχνας ἐν γένει τὴν διάθεσιν νὰ ἡσυχολοῦντο μὲ κάτι καλύτερον καὶ οὐσιαστικώτερον. Νὰ ἔδιδαν δὲ μαζὶ μὲ τὰς εὐθαρσεῖς ὁμολογίας τῶν καὶ μερικὰς ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς ἀμοιβὰς εἰς ἀγνὰς προσπαθείας, αἱ ὁποῖαι μένουν εἰς τὸ περιθώριον. Περισσότερον ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ μέτρα ἀποδίδουν κατὰ κανόνα τὰ θετικὰ καὶ αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τοιοῦτους ζωτικὸς τομεῖς. Τὸ καλὸν πρέπει νὰ τονωθῆ παντοιοτρόπως καὶ εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ καλοῦ εἴμεθα συνήθως ὑποτονικοί.

Νυκτερινὴ ζωὴ.

Καὶ αὐτὴν τὴν κατάστασιν τὴν ἀνέχεται δυστυχῶς ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἔστω καὶ ἂν κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις νυκτερινὴ ζωὴ κρύπτονται ὅσα «αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν». Τὸ κακὸν προχωρεῖ ραγδαίᾳ καὶ ἀνεξέλεγκτᾳ ὄχι μόνον εἰς τὴν Πλάκαν, ὄχι μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ προάστια καὶ τὰς ἐπαρχίας. Καὶ οὐδεὶς σχεδὸν θέτει τὴν χεῖρα εἰς αὐτὸν τὸν ἀξάνομενον βόρβορον τοῦ ὑποκόσμου. Πάντως καὶ τὸν κίνδυνον αὐτόν, ὅπως καὶ τοὺς προηγουμένους, τὸν ἔχουν ἐπισημάνει ὄχι μόνον ἠθικολόγοι, ἀλλὰ καὶ κοινωνιολόγοι καὶ δημοσιογράφοι. Ἐκτὸς ἀπὸ ἐμπεριστατωμένον καὶ ἀδυστηρὸν ἄρθρον τοῦ Θεοφ. Παπακωνσταντίνου πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, παραθέτομεν δύο χαρακτηριστικὰς περικοπὰς ἀπὸ τὸν ἡμερήσιον Τύπον. «Καταρράκωσι τοῦ πνεύματος κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τοῦ Ἰεροῦ Βράχου. Ἄρνησι τῆς εὐπρεπειᾶς. Τὸ σόκιον ποῦ δὲν εἶναι σόκιν, ἀλλὰ κοπρολόγια καὶ ἀχειροσύνη. Σεξολογία ποῦ συνοδεύεται ἀπὸ χυδαῖες χειρονομίαις... καλαμπούρια ποῦ θὰ ἐνοχλοῦσαν καὶ τὸν ὑπόκοσμον» («Τὸ Βῆμα», 7.2.1968). «Πρωτοτυπία στὸ νέο πρόγραμμα ἀπετέλεσε τὸ νέο θέμα τῆς χορογραφίας ποῦ χαρίζει μιὰ «φαντασία» ἀπὸ ὄργια τῶν χίππυς καὶ τὴν δολοφονίαν τῆς Σάρων Τεῖτ» («Σημερινά», 6.2.1970).

Καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν σερβίρονται κάθε νύκτα ὅσα σοφίζεται ἢ ἀσύδοτος ἐμπορικότης ἀδυστάκτων ἐπιχειρηματιῶν. Ὅσον διὰ τὰς ποικίλας ἐπιδράσεις τῶν κέντρων αὐτῶν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰδίως τῶν νέων, αὐταὶ εἶναι δύσκολον νὰ ἀπαριθμηθοῦν. Ὑπάρχουν πολλὰ δεδομένα, ὅτι ἡ σπουδαστικὴ ζωὴ τῶν νέων, ἡ ὑπαλληλικὴ ζωὴ τῶν ὑπαλλήλων, ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ τῶν οἰκογενειάρχων ἀλλοιοῦται καὶ ὑποβαθμίζεται ἀπὸ τὰς ἐκφράσεις, τὰς χειρονομίας καὶ τὰ τραγούδια τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς νυκτερινῆς ζωῆς. Θὰ ἔπρεπε τὸ Κράτος νὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσῃ ἀπερι-

φράστως, ὅτι ὑπάρχει μία σφαῖρα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μία «ἐλευθέρη ζώνη», ὅπου δυστυχῶς ἐπιτρέπεται τὸ πᾶν, κάθε ἀσυδοσία καὶ κάθε ἀκολασία. Ὅτι ἔχει δηλαδὴ ἐγκαθιδρυθῆ ἐπισήμως ἕνας ταρτουφισμὸς, δυνάμει τοῦ ὁποῖου διυλίζομεν ἄλλοῦ τὸν κώνωπα καὶ καταπίνομεν ἄλλοῦ τὴν κάμηλον.

Ὅσον διὰ μερικὰς ἐλαφρότητας τοῦ ἐλαφροῦ τραγουδιοῦ καὶ τὰς ποταπότητας τοῦ λαϊκοῦ εἶναι θλιβερόν, ὅτι γίνονται ἐπισήμως ἀνεκταί. Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι, ὅπως ἔγραφε μία πρόσφατος ἐρευνα, «τὸ ρεμπέτικο πρωτοάνθησε σ' ἓνα σκοτεινὸ κόσμον, τὸν κόσμον τῶν φυλακῶν καὶ τοῦ ὑποκόσμου... σὲ κουτούκια καὶ τεκέδες... ἀπὸ φυλακισμένους καὶ χασικλήδες...» (Γιάννης Μακρῆς, «Ἀκρόπολις», 13. 2. 1972).

Β'.

Ἐνώπιον αὐτῶν τῶν ἀνησυχητικῶν καταστάσεων, ὄχι ὀλίγας φορές, ἔχει ἐξεγερθῆ ἡ κοινὴ γνώμη. Δὲν πρόκειται μόνον διὰ τὰς γνώμας τῶν ἐδικῶν, ὡς ἐκεῖναι τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν ἀνωτέρω. Εἶναι καὶ τὰ ὁμαδικὰ διαβήματα, τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε κρούουν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου πρὸς τὴν υπεύθυνον ἡγεσίαν τοῦ τόπου μας. Ὑπενθυμίζομεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τρία πρόσφατα ὑπομνήματα ἑλληνίδων γυναικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε ὄλως ἰδιαίτερος νὰ εἶχαν προσεχθῆ.

(Μετὰ ἀπὸ τὰ 3 ὑπομνήματα παρατίθεται τὸ ψήφισμα 25 ἑλληνικῶν ὁμοσπονδιῶν — ἐπιστημόνων, γονέων καὶ ἐπαγγελματιῶν τοῦ 1962—, τρεῖς ἐμπεριστατωμέναι ἐρευναι τῶν τελευταίων ἐτῶν, καθὼς καὶ μερικαὶ προσπάθειαι ξένων κρατῶν).

Οἱ σοφοὶ πρόγονοί μας ἔλεγον, ὅτι ὁ Ζεὺς ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον τὴν Αἰδῶ καὶ τὴν Δίκην ὡς ἀπαραίτητους φύλακας τῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λένιν εἶπε κάτι σοφόν: «Ἀφήστε τὰ Ἕθνη νὰ σαπίζουν μέσα εἰς τὴν διαφθοράν καὶ τότε θὰ τὰ καταλάβωμεν χωρὶς πόλεμον».

Ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ θέματος κάθε ἀληθινὸς Ἕλλην θέλει νὰ ἐλλιπῆ ὅτι ἡ Ἑθνικὴ Κυβέρνησις θὰ λάβῃ τὰ ἐνδεικνύομενα μέτρα καὶ θὰ δώσῃ τὴν κατάλληλον πνοὴν καὶ γραμμὴν, ὥστε ἡ νεολαία μας νὰ μὴ τρέφεται μὲ τὰ προϊόντα τοῦ ὑποκόσμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνησίαν τέχνην, ἢ ὁποῖα ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἢ ὁποῖα πρέπει τὸ ταχύτερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα τῆς. Δὲν ζητοῦμεν τίποτε ὑπερβολικὸν ἢ ἀναχρονιστικόν. Ζητοῦμεν στοιχειώδη σεβασμὸν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, αἱ ὁποῖαι κάμνουν τὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον, καὶ στοιχειώδη ἀνάσχεσιν τοῦ ρεύματος τῆς βρωμερότητος, τὸ ὁποῖον κινδυνεύει νὰ μᾶς κατακλύσῃ.

Ζητοῦμεν ἐνίσχυσιν καὶ βράβευσιν τῶν καλῶν ἔργων, σύντονον δὲ προγραμματισμὸν καλῶν καὶ ὑγιῶν τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν θεμάτων ποῦ ὑπάρχουν εἰς τὸν ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμὸν μας.

Τὸ Κράτος πρέπει νὰ διαθέσῃ μεγάλα κον-

Α' ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ*

Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὴν περὶ τοῦ θέματος εἰσήγησιν τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, τὰς παρατηρήσεις τῶν Ἐκκλησιῶν Κύπρου καὶ Τσεχοσλοβακίας καὶ κατόπιν συζητήσεως, προτείνει διὰ τὰ περαιτέρω τὰ ἑξῆς:

1. Πάσας τὰς περὶ νηστείας ἰσχυούσας σήμερον διατάξεις τηροῦσιν ἀνελλιπῶς οἱ μοναχοὶ καὶ ὅσοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ ἐπιθυμοῦν καὶ δύνανται νὰ πράξωσι τοῦτο.

2. Ἐκ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν, οἱ ἔχοντες δυσκολίας ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἰσχυουσῶν αὐστηρῶν διατάξεων περὶ νηστείας, λόγῳ εἰδικῶν συνθηκῶν, ἐπικρατουσῶν ἐκασταχοῦ, ἀπὸ τε πλευρᾶς κλίματος ἢ τρόπων ζωῆς ἢ δυσκολιῶν διαίτης καὶ ἐξευρέσεως τῶν καταλλήλων νηστησίμων ἐδωδίων κ.λ.π., προσέτι δὲ καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα μὴ καταλυθῇ παρὰ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ὁ ἱερός θεσμὸς τῆς νηστείας, προτείνει καὶ τὰ ἀκόλουθα:

3. Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δύνανται νὰ προβαίνωσιν εἰς μερικὴν κατάλυσιν ἀρτησίμων τροφῶν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν χριστιανῶν, ἢ δὲ κατάλυσιν αὕτη δέον νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς βαθμιαία ἐλάφρυνσις ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ὡς ἐπιείκεια ἢ ἡπιωτέρα μορφή νηστείας.

4. Προτείνει, ὅπως τηρεῖται ἡ νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἀλλὰ μὲν κατάλυσιν ἐλαίου καὶ ἰχθύων, πλὴν τῶν συμπεριλαμβανομένων εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν νηστειῶν. Ἐξαιροῦνται τῆς διατάξεως αὐτῆς ἡ Τετάρτη καὶ ἡ

Παρασκευὴ, ἐὰν κατ' αὐτὰς ἐορτάζωνται ἡ Ἰψῶσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἡ ἀποτομὴ τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ἢ παραμονὴ τῶν Θεοφανείων καὶ αἱ Τετάρται καὶ Παρασκευαὶ τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς.

5. Ἰσχύουν αἱ περὶ κατάλυσεως τῆς νηστείας διατάξεις τοῦ τυπικοῦ περὶ Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς τῶν ἐβδομάδων ἐκείνων, καθ' ἃς καταλύεται ἡ νηστεία. Κατάλυσιν πάντων ἐπιτρέπεται ὡσαύτως καὶ καθ' ὅλας τὰς Τετάρτας καὶ Παρασκευὰς τοῦ διαστήματος ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ μέχρι τῆς Ἀναλήψεως.

6. Ἡ διάρκεια τῆς νηστείας τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς νὰ διατηρηθῇ ὡς ἔχει, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Πασχαλίου καὶ τοῦ Τυπικοῦ. Νὰ διατηρηθοῦν αἱ ἰσχύουσαι διατάξεις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ποσότητα καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς, κατὰ τὴν πρώτην ἐβδομάδα καὶ τὴν ἐβδομάδα τῶν Παθῶν. Τὰς λοιπὰς ἡμέρας, ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν μέχρι καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βατίων συμπεριλαμβανομένης, νὰ ἐπιτραπῇ ἡ κατάλυσιν ἰχθύων καὶ ἐλαίου ἐκτὸς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς (ἴδε περ. 4).

7. Περὶ τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ προτείνει δύο τινά: α) ἢ νὰ συντηρηθῇ αὕτη εἰς τὸ ἥμισυ (20 ἡμέρας), ἀρχομένη τὴν ἐπομένην τῆς ἐορτῆς τῆς Ἁγ. Βαρβάρας, καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα νὰ ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυσιν ἰχθύων καὶ ἐλαίου, ἐκτὸς τῶν τελευταίων 5 ἡμερῶν αὐτῆς, μὴ καταλυομένων κατ' αὐτὰς ἰχθύων καὶ ἐλαίου, ἢ β) νὰ παραμείνῃ αὕτη 40 ἡμέρας, καταλυομένων ἰχθύων καὶ ἐλαίου καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας πλὴν τῶν τριῶν πρώτων καὶ τῶν τριῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 133 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

δύλια διὰ τὸν μέγαν αὐτὸν σκοπὸν, ἂν θέλωμεν νὰ ἀνέλθῃ ἡ στάθμη τοῦ ἑλληνικοῦ θεάματος. Ἐὰν διατίθενται σοβαρὰ κεφάλαια διὰ τὴν ἄμνην τῆς Χώρας, δὲν πρέπει νὰ ὑστερήσωμεν καὶ εἰς τὴν σπουδαίαν αὐτὴν ἠθικὴν ἄμνην, ἢ ὅποια θὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν σῆψιν καὶ τὴν ψυχικὴν ἀποσύνθεσιν. Ἄς μὴ λησμονώμεν ὅτι ἡ Παιδεία δὲν παρεχεται πλέον μόνον εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ κατ' οἶκον διὰ τῆς μικρᾶς ὀθόνης. Καὶ ἂν δὲν προσέξωμεν σοβαρὰ αὐτὸ τὸ καθημερινὸν βραδυνὸν σχολεῖον, πού τὸ παρακαλοῦσιν ἀπνευστί τὰ ἑκατομ-

μύρια τῶν Ἑλλήνων, κινδυνεύομεν νὰ χάσωμεν τὴν νέαν γενεάν. Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν ἐν κατακλείδι: Ἄς διατεθοῦν χρήματα. Ἄς βραβευθοῦν ἀξιόλογοι προσπάθειαι. Ἄς γίνουσι προγράμματα μὲ ἀξιώσεις. Ἄς ἐπιστρατευθοῦν πρόσωπα ὀλκῆς (καλλιτέχναι, ἠθοποιοί, δημιουργοί). Ἄς δοθῇ πνοή, τόνοις καὶ προτεραιότης εἰς τὸ τεράστιον αὐτὸ θέμα, τὸ τόσον βασικὸν διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τοὺς τόσον κρίσιμους καιροὺς μας.

† Ὁ Χαλκίδος ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΦΩΤΙΟΣ

ΠΑΤΗΡ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ*

Ἡ Ἐκκλησία, σεβασμιώτατε Προεδρεύων, σεβασμιώτατοι συνοδικοί Ἱεράρχαι, κύριοι Καθηγηταὶ καὶ συνάδελφοι καὶ πάντες οἱ τὸ εὐσεβεῖς ἐκκλησίασμα ἀποτελοῦντες, τιμᾷ σήμερον τὴν μνήμην τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία ἐγνώρισεν ὡς «ἄνδρα πᾶσι προτερήμασι τοῖς κατὰ Θεὸν κομᾶν, τοῦτο μὲν σοφία καὶ συνέσει, τῇ περὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, πάντων δὲ διαφέρων, τοῦτο δὲ περὶ τὴν ἄλλων πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν θεῶν ἐνταλμάτων ἀνεπαίσχυντον ἐργάτην»¹.

Ἡ Ἐκκλησία γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ὅστις συνέδεσε τὴν ζωὴν του μὲ θλιβερά, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εὐτυχῆ στιγμήν τῆς πολυκυμάντου καὶ ἁγίας ζωῆς τῆς:

Θλιβερά εἶναι ἡ στιγμή, διότι ἐπὶ πατριαρχείας τοῦ Φωτίου καὶ εἰς μικροῦ χρόνου διάστημα ἐπραγματοποιήθη τὸ σχίσμα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης Νικόλαος ἐνέτεινε τὴν ὑφισταμένην κρίσιν τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἐπακρον, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλέσῃ τὸ φοβερὸν σχίσμα.

Εὐτυχῆς εἶναι ἡ στιγμή, διότι ὁ Φώτιος ἀπέβη τὸ ἱερὸν σκεῦος, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Θεὸς ἐβοήθησε τὴν Ἐκκλησίαν του νὰ ὑπερβῇ τὴν κρίσιν τῆς. Ἡ εὐτυχία, λοιπόν, παρὰ τὴν θλίψιν, ἡ ὑγεία παρὰ τὴν ἀσθένειαν. Αὕτη εἶναι ἡ πορεία τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας. Χαίρει διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν θεογνω-

σίαν, κλαίει διὰ τὴν πτώσιν καὶ τὴν ἀσθένειαν. Καὶ ἡ χαρμόσυνος τῶν Ὁρθοδόξων ἀτμόσφαιρα ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ Φωτίου παρακολουθεῖται ἀπὸ αἴσθημα λύπης, τὸ ὁποῖον ὅμως πρέπει νὰ μεταστοιχειοῦται εἰς προσευχὴν ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ τιμώμενος ἱερός διδάσκαλος ἐπραξε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο καὶ ὤφειλεν. Ἐὰν δὲ ἡ ἀντικειμενικότης καὶ ὄχι ἡ προκατάληψις ἐπρυτάνευεν εἰς τοὺς ἐρευνητάς, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσουν εἰς τὸν Φώτιον τὸν ἐργάτην τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι τὸν αἴτιον τοῦ σχίσματος αὐτῆς.

Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν πρώτην πατερικὴν ἐποχὴν.

Τὰ ἀνωτέρω ὑποθέτουν τὸν Φώτιον ἄνδρα σπουδαῖον καὶ σημαντικόν, θαυμαστὸν ὄργανον τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑποθέτουν τὸν Φώτιον καὶ τὸ ἔργον του ἀξιόλογον σταθμὸν εἰς τὴν δύσκολον πορείαν τῆς θεολογίας, ἡ ὁποία ταυτίζεται μὲ τὴν πορείαν αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας. Δηλαδή ὑποθέτουν τὸν ἱερὸν Φώτιον Πατέρα καὶ Διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα, ἔστω καὶ μέγαν.

Ἄλλ' ἡ σχολαστικὴ θεολογία — καὶ ἡ ἀνεπιγνώστως σχολαστικίζουσα — ἐπεισεν ὅτι ὁ κύκλος τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐκλείσει τὸν Ε' αἰῶνα, περιλαβὼν μετὰ ταῦτα μόνον καὶ κατ' ἐξαίρεσιν τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν διὰ τὴν Ἀνατολήν.

Πορεία τῆς Ἐκκλησίας καὶ Πατερικαὶ μορφαί.

Ἡ θεώρησις ὅμως αὕτη προϋποθέτει στατικὴν ἀντίληψιν περὶ Ἐκκλησίας, περὶ δράσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ περὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας.

* Ὁμιλία λεχθεῖσα παρουσία τῶν μελῶν τῆς Ἱ. Συνόδου, τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πικνοῦ ἐκκλησιασματος τὴν 6ην Φεβρουαρίου, ἐορτῆν τοῦ Μ. Φωτίου, κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν, ἡ ὁποία ἐτελέεσθη πανηγυρικῶς ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης.

1. Ἐπιστολὴ Ἰωάννου Ἡ' Ρώμης πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον τὸν Μακεδόνα (πρακτικὰ τῆς ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 879/80, Πράξις Β').

τελευταίων ἡμερῶν, καθ' ἃς δέον νὰ τηρῆται αὐστηρὰ νηστεία.

8. Ἡ νηστεία τῶν Ἀποστόλων νὰ περιορισθῇ εἰς 8 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐορτῆς, ὅταν μεταξὺ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀποστόλων παρεμβάλλεται χρονικὸν διάστημα πλέον τῶν 8 ἡμερῶν. Κατὰ τὴν νηστείαν ταύτην νὰ ἐπιτρέπηται ἡ κατάλυσις ἰχθύων καὶ ἐλαίου.

9. Ἡ νηστεία τοῦ 15αὐγούστου, ὡς πρὸς τὴν διάρκειάν της νὰ διατηρηθῇ ὡς ἔχει, νὰ ἐπιτραπῇ ὁμως ἡ κατάλυσις ἰχθύων καὶ ἐλαίου πάσας τὰς ἡμέρας, ἐκτὸς Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς.

10. Ἐὰν αἱ ἐορταὶ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἢ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τύχουν Τετάρτην ἢ Παρασκευὴν, νὰ καταλύεται ἡ νηστεία, καθ' ὅσον πρὸ αὐτῶν προηγήθη νηστεία διὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς ἐορτῆς.

Ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ Πανορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Διάσκεψις δεχθῇ τὰ προτεινόμενα, νὰ διαφωτισθῇ ὁ λαὸς καταλλήλως περὶ τῶν τροποποιήσεων.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἡ Ἐκκλησία τὸναντίον ἀποτελεῖ πορείαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, πορείαν ζῶντος καὶ αὐξανομένου ὄργανισμοῦ. Αὐτὴ οὐδέποτε σταματᾷ, ἐν αὐτῇ οὐδὲν τελειώνει. Οἱ πιστοί, οἵτινες, καθὼς ἠνωμένοι μετὰ τοῦ Κυρίου, εἴμεθα Ἐκκλησία, ὀφείλομεν πάντες νὰ «αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἐκάστου μέρους τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος (=τῆς Ἐκκλησίας) ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ»².

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν γνωρίζει κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον τὴν ἱεράν διαδικασίαν τῆς αὐξήσεως, ὅσον κεφαλὴ τῆς θὰ εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὅσον θὰ τυγχάνῃ τῆς χορηγίας τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Καὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι ὑπῆρξαν τὸ συγκεκριμένον πρόσωπον τῆς κατὰ καιροὺς ἐξαιρετικῆς αὐξήσεως³ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν οἱ πιστοί, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς ἐφάνερωσε περαιτέρω τὸ θέλημά του, ὑπῆρξαν τὰ ἱερά πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἠξιώθησαν νὰ γνωρίσουν τὴν αὐτὴν πάντοτε θείαν πραγματικότητα «πλεῖον» καὶ «πλέον» τῶν ἄλλων κατὰ τὸν ἅγιον Εἰρηναῖον⁴ καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον⁵.

Ἡ αὐξήσις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συνδέεται πάντοτε μὲ κρίσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀμφιταλάντευσις περὶ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν, εἶναι ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν πιστῶν νὰ δεχθοῦν καὶ οἰκειωθοῦν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τῶν προτεινομένων λύσεων ἐπὶ σπουδαίου καὶ θεμελιώδους προβλήματος. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἐκκλησίας τὰ πάντα ἔχουν πρακτικὸν χαρακτήρα, δηλ. τὰ πάντα ἀφοροῦν εἰς τὴν σωτηρίαν, κρίσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σημαίνει καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τὴν σωτηρίαν. Οὕτω ἐξηγεῖται ἡ μέχρις αὐτοθυσίας καὶ μαρτυρίου προσπάθεια τῶν Πατέρων νὰ φανερώσουν, νὰ διατυπώσουν καὶ ἐπιβάλουν τὴν ἐκάστοτε θεολογικὴν λύσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὠδηγήθησαν μὲ φωτισμὸν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος, φέρ' εἰπεῖν, ἠγωνίσθη νὰ φανερώσῃ τὴν ἀλήθειαν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι Θεός, ὁμοούσιος τῷ Πατρί. διότι, ἐὰν ἦτο κτίσμα, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ σώσῃ, νὰ προσλάβῃ τὸ κτίσμα, δηλ. τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἠγωνίσθη νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Θεός, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἔλεγε, «εἰ μὴ Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, θεοθήτω πρῶτον καὶ οὕτω θεοῦτω με»⁷. Ἀνάλογον συνέβη καὶ μὲ τοὺς ἁγίους Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν καὶ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν.

2. Ἐφεσ. 4, 15-16.

3. Πρβλ. καὶ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Πρὸς Κολασσαεῖς, PG 62, 344: «πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, ἕως ἂν ἔχῃ τὴν κεφαλὴν, αὖξιν».

4. Βλ. Στυλιανοῦ Γ. Παπαδοπούλου, Πατέρες, αὐξήσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Ἀθῆναι 1970.

5. «Ἐλεγχος ψευδωνομίου Γνώσεως» AX 3 (ΒΕΠ 5, σελ. 116).

6. Λόγος 30 (PG 36, 125C). Βλ. καὶ Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ αἱ προϋποθέσεις πνευματολογίας αὐτοῦ, Ἀθῆναι 1971, σελ. 138-141.

7. Λόγος 34 (PG 36, 252C).

Ἡ κρίσις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν θ' αἰῶνα.

Καὶ ταῦτα μὲν καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐποχὴν μέχρι τοῦ θ' αἰῶνος. Διὰ τὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησε καὶ ἔδρασε ὁ Φώτιος, ἠδύνατο νὰ προκύψουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κρίσεις καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν — τῶν ἀναλογιῶν τηρουμένων — νέοι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, ὅμοιοι μὲ τοὺς Καππαδόκας, τοὺς Ἀλεξανδρινούς καὶ τοὺς Ἀντιοχειανοὺς Πατέρας τοῦ γ', δ' καὶ ε' αἰῶνος; Ἡ ἀπάντησις δὲν δύναται νὰ εἶναι παρὰ μόνον θετική. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζῶν καὶ πνευματικὸς ὀργανισμὸς, θ' ἀντιμετωπιζῇ κατὰ καιροὺς ἰσχυρὰς ἐσωτερικὰς κρίσεις. Καὶ ἀφοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγαπᾷ καὶ κατευθύνει τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, αὐτὸ δύναται νὰ ἀναδεικνύῃ ἐκάστοτε Πατέρας καὶ διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι θὰ φανερώσουν τὸν τρόπον ὑπερβάσεως τῆς ἐκάστοτε κρίσεως.

Ἄλλ' ἡ ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς ἐποχὴ εἶναι συγκεκριμένη. Τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ θ' αἰῶνος. Καὶ πρόσωπον κεντρικὸν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὁ τιμώμενος σήμερον ἱερός Φώτιος.

Ἐξ ὅσων δὲ ἀσφαλῶν γνωρίζομεν — καὶ γνωρίζομεν πολλά, κατόπιν μάλιστα ἐρευνῶν τῶν τελευταίων δεκαετιῶν —, αἱ συνθήκαι καὶ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἀναδεικνύουν αὐτὴν ἐξόχως κρίσιμον καὶ ἀποφασιστικὴν διὰ τὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκπρόσωποι τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰσήλθον εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀνατολικῆς καὶ ἀνεστάτωσαν τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν διὰ τῆς περὶ Filioque (ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ) διδασκαλίας⁸ καὶ διὰ τῆς εἰς ἴσην μοῖραν τοποθέτησεως ἐκκλησιαστικῶν ἐθῶν καὶ δογματικῆς διδασκαλίας⁹. Ἐνῶ παραλλήλως, αἱ περὶ πρωτείου ἀξιώσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης ἔθετον ἐν κινδύνῳ τὰ ἐκκλησιολογικὰ θεμέλια τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὰ θλιβερά αὐτὰ δεδομένα ἐδημιούργησαν κυριολεκτικῶς σάλον κατὰ τὴν ἐποχὴν καὶ προεκάλεσαν βαθυτάτην κρίσιν, ἡ ὁποία συνεκλόνηζε τὰς συνειδήσεις. Ὅταν οἱ δυτικοὶ κληρικοί, συγγέοντες τὰ ὄρια ἐθῶν καὶ δογμάτων, ἀπέρριπτον μυστήρια τελεσθέντα ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἀπλοῦ πιστοῦ ἐγεννᾶτο τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκυρότητος τῆς σωτηρίας. Ποῖοι ἐν προκειμένῳ ἐκ τῶν κληρικῶν ἐγγυῶνται τὴν σωτηρίαν, οἱ τῆς Ρώμης ἢ οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως;

Τὴν κακοδοξίαν τοῦ Filioque δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ ἀξιολογίσουν οἱ ἀπλοῖ πιστοί. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἠδύνάτου οἱ ἰδιῶται, θὰ κατάρθωνε κατ' ἐξοχὴν ἀνὴρ κεχαριτωμένος,

8. Πρβλ. Ἰ. Βαλέττα, Φωτίου Ἐπιστολαί, Λονδίνον 1864, σελ. 171.

9. Ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐπέβαλον τὴν ἐπανάληψιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Χρίσματος, διότι τοῦτο οἱ Βούλγαροι εἶχον δεχθῆ ὑπὸ ἱερέων καὶ ὄχι ἐπισκόπων, ὡς ἦτο ἔθος παρὰ τοῖς δυτικοῖς (βλ. ἐνθ' ἂν., σελ. 170-171).

ὅστις ἐν προκειμένῳ ἦτο ὁ Φώτιος. Καὶ διεπίστωσεν οὗτος ὀρθῶς ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης δὲν ἐτίθετο ἐν κινδύνῳ μόνον ἡ θεότης τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ἀλλ' ἐσειετο ὀλόκληρος ἡ τριαδολογία, ὅπως ἐκκληροδότησεν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία¹⁰.

Ἀνεδείχθη ὁ Φώτιος Πατήρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας; Καὶ διατί;

Τόσον προβληματικὴ λοιπὸν, τεταραγμένη καὶ κρίσιμος διὰ τὴν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς παρεχομένης ὑπ' αὐτῆς σωτηρίας ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Φωτίου. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ὑπῆρξεν ὁ Φώτιος ἄξιος τῆς κρίσιμου ἐποχῆς του; Ἐγένετο πράγματι ὁ Φώτιος τὸ ἐκλεκτὸν καὶ ἱερὸν σκεῦος, διὰ τοῦ ὁποίου κατ' ἐξοχὴν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐφανέρωσε τὸ θεῖον θέλημα εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς, ὅπως παλαιότερον εἶχε συμβῆ διὰ τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ὁμολογητοῦ Μαξίμου, τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου; Ἐν ἐνὶ λόγῳ, διαθέτει ὁ Φώτιος τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων τούτων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι μὲν θετικὴ, ἀλλ' ἐξόχως δυσχερής. Καὶ τοῦτο διότι τὸ πρόσωπον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μάλιστα τὸ πρόσωπον Πατὴρ καὶ Διδάσκαλου ἀποτελεῖ κυριολεκτικῶς γνόφον καὶ ἱερὰν συνισταμένην ἀνθρωπίνης καὶ θείας ἐνεργείας.

Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, θὰ τολμήσωμεν νὰ υπογραμμίσωμεν εἰς ὀλίγας γραμμάς πατερικὰ τινὰ χαρακτηριστικὰ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ θεολογικὸν ἔργον τοῦ ἱεροῦ Φωτίου.

α'. Ἡ ὄλη του προσπάθεια ἀντιμετώπισεως τῆς κρίσεως τῶν χρόνων του εἶχε κατὰ κύριον λόγον σωτηριολογικὰ κίνητρα. Διὰ τῶν παντοειδῶν καινοτομιῶν τῶν δυτικῶν κληρικῶν εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἐκκλησιολογικῶν ἀπαιτήσεων τῶν παπῶν ἐτίθετο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἢ ἐγκυρότητος τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν προσέφεραν ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία¹¹. Ὁ δὲ ἱερὸς Φώτιος, παρὰ καὶ τὴν ἀνάμειξιν πολιτικῶν παραγόντων, εἰργάσθη πρὸς στερέωσιν τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν. Ἀνέτρεψε τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι ἔθετον ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν.

β'. Ὡς θεολόγος ἐκινήθη μεταξὺ δύο πόλων δεδοκιμασμένης ὀρθοδοξίας, ὅπως ἄλλωστε πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας¹². Ἐπέδειξε δηλ. ἐμμονὴν ἐἰς ὅ,τι ἦδη

παρεδόθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐνῶ συγχρόνως εἶχεν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐξήτει νὰ φωτισθῆ, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ θεῖον θέλημα ὡς πρὸς τὰ νέα προβλήματα τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ ἐμμονὴ τοῦ Φωτίου εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλεται εἰς τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, ὅτι αἱ Σύνοδοι καὶ οἱ Πατέρες αὐτῆς ἐκφράζουν ἀuthεντικὴν¹³ γνώσιν τῆς θείας ἀληθείας, τῆς θείας πραγματικότητος. Ὁ λόγος δὲ τῆς ἀuthεντικότητος τῆς πατερικῆς γνώσεως εὐρίσκεται εἰς τὴν πιστότητα αὐτῆς εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἁγ. Πνεύματος, περὶ τοῦ ὁποῖου ἔγραψε τὰ ἐξῆς θαυμαστά: «Σὺ δὲ παρών, ὃ διδάσκαλε, (=Κύριε), βαστάζειν ἡμᾶς τὸ βάρος οὐκ ἐνίσχυες τῶν ἀπορρήτων. Ὁ δὲ Παράκλητος ἐπελθὼν βελτίους ἡμᾶς καὶ ἰσχυροτέρους εἰς τὸ φέρειν αὐτῶν τὴν γνώσιν ἀβαρῶς παρασκευάσει. Καὶ σὺ μὲν (=Κύριε), ἐπιμέρους ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἀπεκάλυψας, ἐκεῖνος (=ὁ Παράκλητος) δὲ ὀδηγήσει ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ σοῦ μὲν μυσταγωγούντος, ἔτι δεόμεθα καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ ἀληθείας· ἐκεῖνος δὲ παραγεγονώς πάντων ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν ἄφθονον παράσχοι»¹⁴.

γ'. Εἰς ὀλόκληρον τὸ θεολογικὸν του ἔργον ὁ Φώτιος εἶναι κυρίως ἐρμηνευτῆς τῶν Γραφῶν πρῶτον καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως ὕστερον, ὅπως ἀποδεικνύουν αἱ θεολογικώτεροι καὶ σημαντικώτεροι τῶν συγγραμμάτων του («Ἀμφιλόχεια», «Μυσταγωγία», περὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ «Ἐπιστολαί»).

δ'. Εἰς τὴν θεολογικὴν σκέψιν τοῦ Φωτίου ἀνευρίσκομεν τὸ «πλεῖον», ὡς θὰ ἔλεγε ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος¹⁵, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προγενεστέραν θεολογίαν. Δηλ. εἰς τὴν Πνευματολογία τοῦ Φωτίου εὐρίσκομεν πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν ὡς παράδοσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σὺν τῷ νέον στοιχείῳ, τὸ ὁποῖον συνεισέφεραν ὁ Φώτιος καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι σύστοιχον πρὸς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα, ἐνηρμονισμένον πλήρως πρὸς τὴν ὄλην πορείαν τῆς θεολογίας, δωρεὰ καὶ προσφορὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός. Τὸ νέον δὲ τοῦτο δὲν εἶναι ἐν τῇ κυριολεξίᾳ νέα ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνον περαιτέρω γνώσις τῆς ἀληθείας, «προκοπὴ γνώσεως»¹⁶ καθὼς ἔγραφεν ὁ Μ. Βασίλειος πρὸς τὸν Σεβαστείας Εὐστάθιον.

Ἡ προσφορὰ τοῦ Φωτίου ὑπῆρξε τόσον σημαντικὴ, ὥστε ἀπετέλεσε σταθμὸν εἰς τὴν Πνευματολο-

13. Πρβλ. Ἐπιστολὴ Δ', «Πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς» στ' (I. Βαλέτα, Φωτίου Ἐπιστολαί, Λονδίνον 1864, σελ. 173). Πρβλ. καὶ «Μυσταγωγία» οθ' (PG 102, 361A), ἐνθα ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Λέοντος Δ' χαρακτηρίζεται «θεόπνευστος» καὶ «δογματικὴ».

14. «Μυσταγωγία» κε' (PG 102, 305 C, 308 A).

15. Ἐλεγχος τῆς ψευδωνύμου Γνώσεως AX3 (BEI 5, σελ. 116).

16. Ἐπιστολὴ 223 (PG 32, 829B).

10. Φωτίου, Μυσταγωγία (96) ιστ' (P.G. 102,389C).

11. Ἐπιστολὴ Δ, πρὸς Ἀνατολικούς δ', ἐν I. Βαλέτα, (Φωτίου Ἐπιστολαί, Λονδίνον 1868, σελ. 168).

12. Ἡ ἐμμονὴ του αὐτῆ ἐκφράζεται σὺν ἄλλοις καὶ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του πρὸς τὰς Συνόδους καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ Πατέρας (π.χ. πρβλ. «Μυσταγωγία» οθ', PG 102, 361 A).

γίαν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Οὐδείς τῶν μετ' αὐτὸν θεολόγων, περὶ ἁγίου Πνεύματος γράφων, δύναται νὰ ἀγνοῇ τὴν «Μυσταγωγίαν» τοῦ Φωτίου.

Ἐὰν ὁ Φώτιος δὲν ἐβοήθει θεοπνεύστως, δηλ. γνησίως καὶ ἀθθεντικῶς, τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς ὑπέρβασιν τῆς μεγάλης κρίσεώς της, ἐὰν δὲν προσέφερε τὸ «πλέον» εἰς τὴν Πνευματολογία τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἦτο μόνον σπουδαῖος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, μόνον μέγας πατριάρχης, μόνον εἰς ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως ἑκατοντάδες ἄλλων ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. Ἐδοξεν ὁμως τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ εἰς τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους τοῦ θ' αἰῶνος, ὁ Φώτιος καὶ ὄχι ἄλλος τις νὰ προικισθῇ κατ' ἐξοχὴν μὲ τὴν θείαν Χάριν καὶ αὐτὸς νὰ ἀναδειχθῇ Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος.

ε'. Κατ' οὐσίαν ὁ χαρακτήρ τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ Φωτίου εἶναι κυρίως ποιμαντικὸς καὶ ὄχι ἀντιρρητικὸς, ἀφοῦ τὰ κίνητρά του ὑπῆρξαν σωτηριολογικά. Σκοπὸς του ἦτο νὰ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν πίστιν, νὰ ποιμάνῃ, νὰ διαφωτίσῃ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ τοὺς συγκεκριμένους πιστοὺς τῆς ἐποχῆς του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀντέκρουσεν ἐπιτυχῶς τὰ πεπλανημένα, ἐχώρησε μὲ τὴν θείαν Χάριν εἰς τὸ «ἀπόθετον κάλλος»¹⁷ τῆς θείας ἀληθείας καὶ ἔδειξε τῇ βοήθειᾳ τῶν ἐκφραστικῶν μέσων τῆς ἐποχῆς του τὴν ὀρθότητα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐγνώρισε καὶ ἐπίστευε.

Πόσον ποιμαντικὸν καὶ συγκεκριμένον καὶ ἀθθεντικὸν χαρακτήρα ἔχει τὸ πνευματολογικὸν ἔργον τοῦ Φωτίου, σημαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς εὐτυχοῦς γεγονότος: Οἱ δυτικοὶ θεολόγοι, ἐν τινι μέτρῳ, ἀεγνώρισαν τὴν ἀθθεντικότητα τῆς σκέψεώς του καί, ἐνῶ μέχρι καὶ σήμερον δὲν ἀπέρριψαν τὸ Filioque, προσπαθοῦν ἔκτοτε (ἐπιτυχῶς ἢ ἀνεπιτυχῶς) νὰ τὸ ἐρμηνεύουν οὕτως, ὥστε αὐτὸ νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τὰ στερεὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Φωτίου καὶ μάλιστα εἰς τὸ ὅτι διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ εἰσάγεται κατ' ἀνάγκην καὶ δευτέρῳ ἀρχῇ ἐν τῇ θεότητι.

στ'. Ἡ σαφὴς θεολογικὴ διάκρισις μεταξὺ ἐθῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δογμάτων πίστεως. Ἀπαιτεῖται μεγάλη διάκρισις καὶ χάρις διὰ νὰ ἀντιληφθῇ τις ὅτι ζωὴ του εἶναι ἡ ἀλήθεια, δηλ. τὸ δόγμα, καὶ ἐνδυνάμου τὰ ἐκκλησιαστικά ἔθιμα. Τῆς διακρίσεως αὐτῆς ἔστεροῦντο οἱ Δυτικοὶ καὶ διὰ τοῦτο, ἐλθόντες εἰς Ἀνατολήν, ἐνέσπειρον τὴν σύγχυσίν των, ἔθεσαν εἰς ἴσην μοῖραν ἔθιμα καὶ δόγματα, ὅπερ εἶναι φοβερὰ κακοδοξία, δυναμένη νὰ ὀδηγήσῃ εἰς παντοῖα θλιβερά ἀποτελέσματα. Ἄλλ' ὁ ἱερὸς Φώτιος, διιδῶν τὸ κακόν, ἐπρόλαβε καὶ χάριν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Σύνοδος τοῦ 879/80 — τὸ μέγα ἐπίτευγμα τοῦ σήμερον τιμωμένου Πατρός —, ἐκύρωσε τὴν διάκρισιν καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως «φυλάττῃ μὲν γὰρ ἡ τῶν Ρω-

μαίων Ἐκκλησία τὰ ἔθνη αὐτῆς καὶ προσήκόν ἐστι φυλάττῃ δὲ καὶ ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία ἰδιά τινα ἔθνη, ἀνωθεν παραλαβοῦσα ὡσαύτως καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς θρόνοι»¹⁸.

ζ'. Ἡ θεολογία τοῦ Φωτίου ἔχει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀποσπασματικὸν χαρακτήρα, ὅπως πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐθεολόγει δηλαδὴ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ποιμνίου καὶ ὄχι πρὸς συγκρότησιν ἐνιαίου καὶ ἀπηρτισμένου συστήματος, διαλαμβάνοντος καὶ ἐπιλύοντος πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἢ ὑποτιθέμενα προβλήματα, ὡς φέρ' εἰπεῖν εἶχε πράξει ὁ μέγας ἀλεξανδρινὸς θεολόγος Ὁριγένης.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἤρχετο ἐπίκουρος καὶ οἱ Πατέρες, ὅπως ὁ Φώτιος, ἐξέφραζον ἀθθεντικῶς προκοπὴν εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργεια καὶ γενικῶς ἀνθρώπινοι παράγοντες ἀπετέλουν τὴν κινητήριον δύναμιν, διὸ καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ ἔλλειπεν ἢ ἦτο προβληματικὴ.

η'. Καὶ τὸ τελευταῖον: Πρῶτος, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἀντεμετώπισε μὲ τόσην σαφήνειαν τὸ πρόβλημα τοῦ πῶς δεῖ δέχεσθαι τὴν ἀθθεντίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὸν κριτικώτατον, τὸν ἀγιώτατον καὶ πεφωτισμένον Φώτιον ἔσχατον κριτήριον τῆς ἀθθεντικότητος τῶν Πατέρων εἶναι ἡ ἀλήθειά των, διαπιστωμένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ Πατέρες ἔχουν ἀθθεντίαν, ἀλλ' οὔτε ὁ Κύριος, οὔτε οἱ ἀπόστολοι εἶναι. Ἐνεκα τούτου οἱ Πατέρες κάποτε «παρεφθέζαντο»¹⁹ καὶ ἐνόησε «τῆς εὐθύτητος ἐξετράπησαν»²⁰, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τοὺς κάμει ὀλιγώτερον Πατέρας «οὐδὲν ἔλαττον αὐτούς»²¹. «Τοῖς δὲ λόγοις τούτων, ἐν οἷς παρηνέχθησαν, οὐχ ἐψόμεθα»²². Καὶ «τὸ μὲν παρενεχθὲν οὐ προσθήκην δεχόμεθα, τοὺς ἀνδρας δὲ ἀσπαζόμεθα»²³.

Ταῦτα δι' ὀλίγων, ἱεροὶ ποιμένες καὶ εὐσεβεῖς ἐκκλησίασμα, εἶναι καίρια χαρακτηριστικὰ τῆς θεολογικῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πορείας τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Χαρακτηριστικὰ σκέψεως Πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας. Χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα δώη Κύριος ὁ Θεὸς ν' ἀποτελοῦν τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἱερᾶς θεολογίας καὶ νῦν καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πάσῃ.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκτ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

18. Παρὰ Ἱ. Καρμίρη, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολιμνηεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, I, Ἀθήνα 1960, σελ. 271.

19. Ἐπιστολὴ Ε', πρὸς Ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυλίας ἰ', Ἱ. Βαλέττα, Φωτίου Ἐπιστολαί, Λονδίνον 1864, σελ. 196.

20. Αὐτόθι.

21. Αὐτόθι.

22. Αὐτόθι.

23. Αὐτόθι.

17. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Λόγος 21 (PG 36, 156-157).

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ*

Ἡ ἀγνή φύσις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν ὑπῆρξε κάποτε καὶ θὰ ὑπάρξῃ πάλιν εἰς τὸ τέλος. Ἀγνοεῖ ὁμῶς ὁ Rousseau τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὴν πείραν, ποὺ δείχνουν ὅτι ἡ ἀνωμαλία ζῆ μέσα μας. «Γνωρίζω, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι τὸ ἀγαθὸν δὲν κατοικεῖ μέσα μου. Τὴν θέλησιν τὴν ἔχω, ἀλλὰ τὴν δύναμιν νὰ κάμω τὸ καλὸν δὲν τὴν ἔχω, διότι δὲν κάμνω τὸ καλὸν ποὺ θέλω, ἀλλὰ τὸ κακὸν ποὺ δὲν θέλω» (Ρωμ. 7,18-23). Σχεδὸν παρόμοια γράφει ὁ Πλάτων «τὰ χρήσιμα γινώσκωμεν καὶ ἐπιστάμεθα ἀλλ' οὐ ποιοῦμεν». Καὶ ὁ Θουκυδίδης «πεφύκασι ἅπαντες ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀμαρτάνειν».

Ἐπὶ πλέον αἱ παρατηρήσεις τοῦ Freud ποὺ συγκεντρώνονται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ libido καὶ «ὁ ἕτερος νόμος» ποὺ ἀπεκάλυψεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι δημιουργεῖ ἐπανάστασιν μέσα μας, δείχνει ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὑπέστη μίαν πρωτόγονον καταστροφήν, ἡ ὁποία τὴν ὤθησεν ἐκτὸς τῆς γραμμῆς τοῦ σκοποῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὴν ἐτοποθέτησεν ὁ Δημιουργός.

Ὁ Marx καὶ ὁ Engels υἰοθέτησαν τὰς ἰδέας τοῦ Rousseau, τὴν θεωρίαν δηλαδή τῆς πρωτογόνου εὐδαιμονίας καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἔθεσαν αὐτὴν βᾶσιν τῆς θεωρίας τοῦ κομμουνισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη κακοδαιμονία καὶ ἀποτυχία θὰ ἐκλείψουν, βταν ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ ἡ ἐπιχειρηματικότης θὰ ἐκλείψῃ.

Τοιουτοτρόπως ὁ Μαρξισμὸς διεμορφώθη καὶ προστίθεται ὡς πέμπτον ὀρόσημον, δημιουργήσας ἐπανάστασιν ποὺ ἐσφράγισε τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ὁποία ἐφάνη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ρωσσίας τὸ 1917. Ἄλλ' ὁ χρόνος κάθε ἡμέραν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν μαζῶν τῆς πέμπτης αὐτῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο ἀπλῶς φιλοσοφική, ὡς ἡ τῶν προηγουμένων τεσσάρων, δηλαδή ἡ Κοπερνίκειος, ἡ Δαρβίνειος, ἡ Φρουδείου καὶ ἡ τοῦ Rousseau. Διότι ἐβασίσθη εἰς τὸν μιλιταρισμὸν, τὴν στρατιωτικὴν δηλαδή ἐπέμβασιν. Ὅχι ἐπομένως φιλόσοφοι καὶ φυσιοδίφαι καὶ ψυχολόγοι ἐπρωτοστάτησαν, ἀλλὰ ἄνθρωποι ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ναπολέοντος ὡς ὁ Λένιν, ὁ Τρότσκι καὶ ὁ Στάλιν. Αὐτοὶ ἐστάθησαν προφῆται καὶ ἐμπνευσταὶ καὶ ὁδηγοὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπικρατήσεως τῆς πέμπτης αὐτῆς ἐπαναστάσεως. Ὡς φαίνεται, ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ αἰχμαλωτίζει καὶ ὑποδουλώνει τὸν ἄνθρωπον, διότι τὸν μεταποιεῖ εἰς μηχανὴν καὶ τοῦ ἀρνεῖται κάθε προσωπικὴν πρωτοβουλίαν καὶ αὐτενέργειαν καὶ τὸν συντρίβει μέσα εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν συνταύτισιν μετὰ τὰς ἰδέας τῆς ἡγετικῆς ὁμάδος, ἔστω καὶ ἂν αὐταὶ εἶναι ἀνόητοι καὶ παράλογοι, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου Ρώσσο συγγραφέως τῆς ἐποχῆς μας, τοῦ Ἀλεξάνδρου Σολζενίτσιν.

Συνεχίζοντας τὴν κριτικὴν ἔρευναν τῶν κινήσεων ποὺ φαίνονται ὡς ὀρόσημα εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκτὸς τῶν πέντε, εὐρίσκομεν ὅτι ἐδημιούργησαν ἐποχὴν καὶ αἱ ἐξῆς κινήσεις.

Καὶ ἀναφέρω ὡς ἕκτην τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δανουῦ Θεολόγου καὶ φιλοσόφου Søren Kierkegaard, τοῦ ὁποίου τὰ βιβλία ἔγιναν ἑκατὸν χρόνια μετὰ τὸν θάνατόν του γνωστὰ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν. Ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ ποὺ ἐγράφθησαν εἰς τὴν Δανικὴν γλῶσσαν τὸ 1843 καὶ τὸ 1845 ἐξεπήδησεν ἡ θεωρία τοῦ υπαρξισμοῦ (existentialism). Μία τῶν βασικῶν αἰτιῶν τῆς ἐκτιμήσεως τῶν σκέψεων τοῦ Δανουῦ Θεολόγου εἶναι ἡ ἐνθάρρυνσις ποὺ προσέφερεν ἐν καιρῷ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς τὸ 1940-1944.

Ὁ γνωστὸς Γάλλος φιλόσοφος Jean Paul Sartre ἐξετίμησε τὰς ἰδέας τοῦ Kierkegaard, διότι τὸν ἐνεθάρρυναν εἰς τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ Ναζισμοῦ. Ὁ Sartre ἀνέμιξε τὰς ἰδέας τοῦ Kierkegaard μετὰ τὰς ἰδέας τοῦ Marx καὶ διεμόρφωσεν ἕνα ἀθεϊστικὸν υπαρξισμὸν ποὺ συνιστᾷ ἀγῶνα καὶ μέσα τρομοκρατίας ἐναντίον τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ μέσων, διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδελφούσιν. Ἀπὸ τὸν Kierkegaard ἔλαβε τὰ διδάγματα καὶ τὰς σκέψεις, κατὰ τὰς ὁποίας, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν φαίνεται ὁ κόσμος ἀσήμαντος, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυλακισμένος ἐντὸς τῶν ἐπινοήσεών του, δύναται πάντοτε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ μίαν ἄσκοπον ζωὴν, ἂν ἀποφασίσῃ τοῦτο μετὰ πίστεως εἰς τὸν Θεόν.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ἀπαύγασμα τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλ. 4,13) καὶ συνετέλεσεν, ὥστε νὰ ἀνακτῆσιν θάρρος οἱ ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Γερμανῶν Γάλλοι, μεταξύ τῶν ὁποίων ἤκουοντο νέα συνθήματα: «Ξυπνᾶτε ἀπὸ τὸν λήθαργον», «σκοτώνετε τοὺς ἐχθρούς», «ἐκτροχιάζετε τραῖνα», «κατασκευάζετε ἐκρηκτικὰ ὅπλα εἰς τὰ κρυσφύγετα», «κάμετε κάτι».

Ἡ υπαρξιακὴ σκέψις ἔχει βεβαίως θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν ὄψιν, διότι ἐφημερόθη τόσον ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θεϊστὰς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους ἀθεϊστὰς. Καὶ μέχρι σήμερον ὁ υπαρξισμὸς διακρίνεται εἰς Χριστιανικὸν καὶ ἀθεϊστικὸν, διαμορφωθέντα ὑπὸ τοῦ Sartre καὶ ἄλλων Γερμανῶν νεωτέρων φιλοσόφων. Κατήχησε δὲ κοινολογία πλέον ὁ υπαρξισμὸς. Δι' αὐτὸ καὶ πολλὰκις ἀκούομεν τὸ «υπαρξιακῶς ὁμιλεῖν» ὅσον καὶ τὸ «ψυχολογικῶς» ἢ τὸ «στατιστικῶς» ὑπολογίζειν.

Ἀναμφιβόλως, ὡς ἀνεφέρα, ὁ υπαρξισμὸς τοῦ Kierkegaard εἶναι ἠντλημένος ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Διότι τόσον ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅσον καὶ ἡ Καινὴ ξυπνᾷ τὸν ἄνθρωπον καὶ τοῦ λέγει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ τοῦ ἀρνηθῇ πᾶν ὅ,τι τὸν υποβιβάζει εἰς τὸ κτήνος. Ἄπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 142 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

άρατω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μου». Αἱ προστακτικαὶ αὐταὶ δείχνουν ὑπαρξισμόν σαφῆ, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ χρῆσις τῶν ταλάντων εἰς τὴν γνωστὴν Παραβολὴν κ.λ.π. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην περιγράφεται ὁ ὑπαρξισμὸς εἰς τὰς Δέκα ἐντολάς καὶ εἰς τὰς ὑποθήκας τοῦ μελλοθανάτου Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὁ ὁποῖος λέγει εἰς τοὺς ἀκολουθούς του· «Ἐὰν εὕρισκετε ἀπεχθῆ τὴν λατρίαν τοῦ Θεοῦ, ἐκλέξετε σήμερον ποῖον ἐπιθυμεῖτε νὰ λατρεύσετε, τοὺς Θεοὺς ποῦ ἐλάτρευσαν οἱ πατέρες σας ἢ τοὺς Θεοὺς τῶν Ἀμοραίων. Ἐγὼ ὅμως καὶ ἡ οἰκογένειά μου θὰ λατρεύσωμεν τὸν Κύριον» (24,15).

Ἡ ὅλη αὐτὴ ἐπανάστασις τοῦ ὑπαρξισμοῦ ἀφῆσεν ἀδράν τὴν παρουσίαν τῆς ἐπὶ τῆς σκέψεως καὶ τῆς δράσεως τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, διότι ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς συμβολῆς του καὶ παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν του ὑπὸ τῶν ἀθειστῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῆς πίστεως, εἰς τὴν διοργάνωσιν κινήσεων ἐντὸς τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ ἀπελευθέρωσιν πολλῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν τυπολατρίαν καὶ τὴν κατ' ἐπίφασιν αὐτάρεσκον ἀκολουθίαν τοῦ Ναζωραίου Θεανθρώπου.

Βεβαίως, συνετέλεσεν ὁ ὑπαρξισμὸς εἰς δημιουργίαν πολλῶν παρεξηγήσεων. Πολλοὶ νέοι ἀγνοοῦντες τὸ βαθύτερον νόημα, ἐνόμισαν ὅτι ὑπαρξισμὸς εἶναι ἄρνησις τοῦ καθιερωμένου. Καὶ τοιουτοτρόπως ἀφῆσαν μαλλιά καὶ γένεια, ἐνεδύθησαν δέρματα, ἤρνηθησαν τὴν αὐθεντίαν τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων, ἀπέρριψαν τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ τὰς διατάξεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐδημιούργησαν ὄχι ἀληθῆ ὑπαρξισμόν, ἀλλ' ἐμφανεστάτον κυνισμόν, τὴν ἀηδίαν τοῦ ὁποίου ἤρχισαν νὰ ἐνοοῦν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἀπορρίπτουν.

Ἐν συνεχείᾳ τῆς ἐρεύνης τῶν ὁρασῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ εὕρισκομεν τὴν ἐβδόμη ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία διαρκῶς ἐπεκτείνεται. Εἶναι ἡ τεχνοκρατία, ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία περιγράφεται μὲ τὰς λέξεις «πλῆθος παραγωγῆς» καὶ (mass production) καὶ παρουσιάζεται εἰς τὰς βιομηχανοκρατούμενας χώρας καὶ ἐξεικονίζεται εἰς τὰς κατὰ τόπους διοργανουμένας παγκοσμίου ἐκθέσεις.

Καὶ βλέπομεν ὅτι ὁ κόσμος τρέχει εἰς τὰ κατὰστήματα καὶ προσέχει τὴν ἐπιγραφὴν «Sale», «ἐκπτώσεις» εἰς τὰ νέα ψυγεῖα, εἰς τὰ νέα ραδιόφωνα, εἰς τὰς νέας τηλεοράσεις, εἰς τὰ νέα αὐτοκίνητα, εἰς τὰ νέα πλοῖα, εἰς τὰ νέα μαγειρικά σκεύη, εἰς τὰς νέας μὸδας τῶν φορεμάτων καὶ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς mass production.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ τεχνολογικὴ αὐτὴ ἐπανάστασις καὶ μηχανοποιήσις τῆς ζωῆς ἀποτελεῖ περιόδον πρωτοφανῆ καὶ σημαντικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ περιλαμβάνει μέσα τῆς ἀξίας, ἀλλὰ καὶ προβλήματα ποῦ σχετίζονται μὲ τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνεπαναλήπτου ἀτόμου, δεδομένου ὅτι ἡ ἐκβιομηχανοποιήσις τῆς ζωῆς τοποθετεῖ τὰ μηχανήματα ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε εἰργάζοντο ἄνθρωποι ποῦ παρήγαγον ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ ὠραία καὶ σταθερὰ καὶ προσωπικῆς προσοχῆς προϊόντα. Σήμερον τὸ πρόσω-

πον μετετράπη εἰς ἀριθμὸν καὶ ἡ ἐπιτυχία μεγάλης παραγωγῆς ἀποκλείει τὴν προσωπικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν προϊόντων. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως σημεῖον τοῦ προβλήματος δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλ' ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ ἐργάτου εἰς μονάδα ἀπρόσωπον, πρᾶγμα ὅπερ δὲν εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν ἀξίαν, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται εἰς τὸ πρόσωπον ἐκάστου ἀνθρώπου τόσον κοινωνικῶς, ὅσον καὶ ἠθικῶς καὶ νομικῶς.

Ἐπὶ πλέον, οἱ ἰδιοκτῆται τῶν βιομηχανιῶν ἢ τῶν πλοίων ἀγνοοῦν προσωπικῶς τοὺς δι' αὐτοὺς ἐργαζομένους καὶ μόνον ὡς ἀριθμοὺς ἢ ὀνόματα τοὺς γνωρίζουν, πρᾶγμα ὅπερ δυσχεραίνει τὸ βαθὺ αἴσθημα τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς ἐργάτου καὶ ἐργοδότη καὶ τοποθετεῖ τὸν ἐργάτην εἰς τὴν θέσιν τοῦ robot ποῦ πρέπει νὰ παράγῃ χωρὶς ἴσως νὰ γνωρίζῃ καλῶς, εἰ μὴ μόνον τμῆμα τοῦ προϊόντος, μήτε καὶ τὸν ὑπεύθυνον τοῦ ἐργοστασίου.

Ἡ κίνησις αὕτη εἰς τὴν πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ, θεωρουμένη ὡς ἐπανάστασις, διαρκῶς ἐκφαίνεται καὶ ὡς πρόβλημα, ἀλλὰ καὶ ὡς δεῖγμα προόδου. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως διαρκῶς γίνονται ἐκδηλὰ καὶ προκαλοῦν τὴν προσοχὴν πολλῶν μελετητῶν τῶν προβλημάτων, ποῦ φέρει μαζὶ τῆς ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὡς τελευταῖον ὁρόσημον χαρακτηριστικὸν τῆς κινήσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἀναφέρω τὴν ὀγδόην ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία διαφαίνεται ὡς διαμορφουμένη εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον ὡς Κοινωνιολογία. Κέντρον αὐτῆς εἶναι ἡ μετατόπισις τῆς ἐρεύνης ἀπὸ τὸν μακρὸν κόσμον εἰς τὸν μικρὸν κόσμον. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα, ἡ ὁποία σήμερον ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ διαστήματος, φαίνεται, ὅτι ἀλλάζει κατεύθυνσιν. Ἀπὸ τὴν ἐρευναν τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἄρεως ἡ ἐρευνα φαίνεται στρεφομένη πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸ ἄτομον καὶ τὰς ὀμάδας.

Ἀναμφιβόλως, ἡ στροφή αὕτη δὲν εἶναι νέα, διότι ἡ ἐσωτερικὴ διάστασις τῆς ζωῆς ἐξηρευνήθη πολὺ πρὶν ὁ ἄνθρωπος στρέψῃ τὸ τηλεσκόπιόν του πέραν τῶν ὀρίων τῆς Γῆς. Δι' αὐτὸ εἶχε δικαίον ὁ Sigmund Freud, ὅταν ἔλεγεν ὅτι τὰς ἰδέας του τὰς διετύπωσαν καὶ προεδήλωσαν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ Θεολόγοι. Διότι πρὶν ὁ ἄνθρωπος μάθη τὸν κόσμον, προσεπάθησε νὰ ζῆσῃ τὴν ζωὴν του κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς καρδίας του. Πολὺ πρὶν ἐπιδοθῆ εἰς τῆς ἐπιστήμης τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τὰ πειράματα, ὑπέβαλλεν ἐρωτήματα εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν τὴν θεωρίαν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας. Οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ μάθουν νὰ ζοῦν μετὰ τῶν προτοῦ νὰ ἐπινοήσουν τὰ μέσα τοῦ ταξιδίου πρὸς ἐπίσκεψιν ἄλλων τόπων καὶ ἐπαφὴν μὲ ἄλλας κοινωνίας ἀνθρώπων.

Τώρα ἡ Κοινωνιολογία φαίνεται ὅτι προσελκύει τὴν προσοχὴν μας. Τί νὰ κάνωμεν τὰς γνώσεις ὡς πρὸς τὴν ἐδαφικὴν σύνθεσιν τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἄρεως, ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν εἰρηνικά; Τί νὰ κάνωμεν τὰς γνώσεις τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἀστρονομίας, ὅταν κινούμεθα ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου ὡς ἄτομα καὶ ὡς ἔθνη καὶ δημιουργοῦμεν πολέμους καὶ κρημνί-

ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΣΧΕΣΙΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΖΩΗΝ*

Ἀραιώσεις σχέσεων ἀνθρώπου-Θεοῦ.

Ἡ σημερινή κρίσις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θρησκείας μᾶς ὠθοῦν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν βαθυτέρων αἰτίων. Αἱ πατροπαράδοτοι μορφαὶ καὶ σχήματα τῆς προβολῆς τῶν ἀληθειῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Πίστεως ἔχουν μεγίστην ἀνάγκην μιᾶς ἐπανεξετάσεως καὶ μιᾶς ἀναπροσαρμογῆς. Ἡ ἀλήθεια δὲν δεσμεύεται. Τὸ δόγμα δὲν φυλακίζεται εἰς λέξεις καὶ εἰς κατηγορητικὰς μεθόδους. Διότι αἱ ἐξωτερικαὶ μέθοδοι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 144 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

Σημ. Δ/σεως: Διὰ τὰς ἐκφραζομένας θεολογικὰς γνώμας εὐθύνεται ὁ σ.

δὲν εἶναι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πολλοὶ ἐκφράσεις, διατυπώσεις καὶ σχήματα ἐνεφανίσθησαν εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ ἐπεκράτησαν δι' ὀρισμένους λόγους; οἱ ὅποιοι σήμερον δὲν ἰσχύουν πλέον. Ἀφοῦ προσέφεραν τὰς ὑπηρεσίας των, ἐγήρασαν καὶ παρήλθον ἀνεπιστρεπτί. Συχνὰ λησιμονεῖται ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν περίοδον τῆς Ἰουδαιοχριστιανικῆς συνεργασίας. Ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἑλληνιστικῆς συνεργασίας. Ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, οἱ προφῆται ἀναγκάζονται ν' ἀλλάξουν τρόπον κηρύγματος, διὰ νὰ τὸ καταστήσουν πλέον ἐλκυστικὸν καὶ ἐνδιαφέρον.

Ἄς ἀναφέρωμεν ἓν παράδειγμα. Ὁ προφήτης

ζομεν ὅσα καλὰ μᾶς ἄφησεν τὸ παρελθὸν καὶ ὅσα ἀξιόλογα ἐπενόησαμεν εἰς τὸ παρόν;

Διὰ τοῦτο δικαίως τὸ ὄγδοον ὁρόσημον τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ κοινωνιολογικὴ ἐργασία, τῆς ὁποίας τὴν ἀναγκαιότητα καθ' ἡμέραν ἀναγνωρίζουν καὶ αἱ Κυβερνήσεις καὶ αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τὰ Πανεπιστήμια καὶ οἱ γονεῖς. Ἐμπνευστὴς αὐτῆς τῆς στροφῆς δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου πού ἐξίσωσε τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν τάξεων καὶ ἀποχρώσεων ἴστανται παράδειγμα καὶ ὀδηγητικὴ συνταγὴ διὰ τὴν ἐπίδοσιν μας εἰς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν πληγῶν, τῶν μυστικῶν καὶ φανερῶν.

Κατόπιν τούτων ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα: Ὑπάρχει ἀναλογία εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ὁροσήμου πού ἔδωκεν ὡς ἐπανάστασις τὸ κέντρον τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Χριστός, μετὰ τὰ ἄλλα ὁρόσημα πού ἀνεφέρθησαν καὶ πού φαίνονται ὡς ἐποχαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν; Ὅχι μόνον οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ σοβαροὶ μελετηταὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐπαναστάσεως πού ἤρchiσε μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν παρουσίαν ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλὰ καὶ θεωροῦν τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου Του ὡς τὴν ἐμπνευστικὴν δύναμιν κάθε κινήσεως μέσα εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ὁρόσημον πού ἔμεινε καὶ θὰ μένη. Φαίνεται, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερα διαρκείας ἐπανάστασις εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν. Μέχρι σήμερον διαρκεῖ καὶ ὀλίγον καθ' ὀλίγον ἐπεκτείνεται, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκπολιτίτζη καὶ νὰ ἐλευθερώνη τοὺς λαοὺς καὶ νὰ ἐμπνέη καὶ νὰ ὀδηγήη μικροὺς καὶ μεγάλους εἰς ἐκζήτησιν ἀνανεώσεως τῶν σχέσεών των μετὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Εἶναι μικρὰ ἡ ἀξία τῆς στροφῆς τῆς σημερινῆς νεολαίας εἰς τὸν Χριστόν; Χιλιάδες εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν, χιλιάδες

νέοι ἐρειπωμένοι ἀπὸ τῶν νάρκωτικῶν τὴν ἔξιν καὶ ἀπὸ τοῦ ἡδονισμοῦ τὴν ρύπανσιν ἠῦραν τὸν δρόμον καὶ ἐγνώρισαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁμιλοῦν διὰ τὸν Χριστόν καὶ τὴν δύναμιν πού ἐξασκεῖ ἡ μετ' Αὐτοῦ συναναστροφή καὶ κοινωνία. Ἴσως αὐτὴ ἡ στροφή ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν πτυχήν τῆς συγχρόνου κινήσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοποθετεῖ τὸ φωτεινότερον ὁρόσημον μιᾶς ἐποχῆς εἰς τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πολὺ βαθὺ μυστήριον. Καὶ ἐὰν ἀληθεύη, ὅτι, ὡς ἀπεκάλυψεν ὁ Freud, τὸ libido τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αἰτία ἀνωμαλιῶν καὶ κλίσεων πού διηνεκῶς ἐκδηλοῦνται μετὰ τὴν μορφήν τῶν ἀντιφάσεων, τῶν ἀρνήσεων, τῆς ἀπιστίας, τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀνηθίκου στροφῆς, ὅμως τὸ Εὐαγγέλιον σιγά-σιγά εἰσχωρεῖ καὶ ἀνανεώνει τὸν ἄνθρωπον. Δι' αὐτὸ ἡ Χριστιανικὴ ἐπανάστασις συνεχίζεται καὶ θὰ συνεχίζεται, διὰ νὰ μεταμορφώσῃ τὸν ἄνθρωπον, πού συνθέτει ἡ ἀντίφασις, εἰς ἀκεραίαν, ὑγιᾶ, περιλαμπρὸν προσωπικότητα.

Ὁ πολιτισμὸς θὰ προχωρή. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἔδωκε καὶ ὠθησιν καὶ σταθερότητα. Αἱ κινήσεις καὶ οἱ ἐποχαὶ θὰ διαδέχωνται ἀλλήλας. Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ πού διεμόρφωσε τὸν πολιτισμὸν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τὰ συμπεράσματα καὶ τῶν Θεολόγων τὰ δόγματα θὰ παραμένῃ ἀδιάδοχος. Καὶ ὅταν θὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ὠμέγα τῆς ἱστορίας, τότε θὰ λήξῃ ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἀναγέννησις, διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἡ Χριστογέννησις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν. Αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ νέα ἐποχὴ. Αὐτὸ εἶναι τὸ τέρμα καὶ ὁ σκοπὸς καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τῶν κινήσεων καὶ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τὸ μήνυμα τῶν ὁροσῆμων πού διακρίνονται εἰς τὴν πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπὲρ τὰ ὁρόσημα ταῦτα, δι' αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτὰ κινεῖται τὸ μέγα ὁρόσημον τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Χριστός.

† Ὁ Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Η ΜΟΝΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΝ *

1. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσω, εἶναι: «Πότε, πῶς καὶ ὑπὸ ποίας περιστάσεις συντελέσθη αὐτὴ ἡ ἀνανέωσις;».

Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἡ μοναχικὴ ζωὴ εἰς τὴν Ρουμανίαν ἔχει μίαν ἀρχαίαν καὶ εὐρείαν ἐξάπλωσιν. Δὲν εἶναι βεβαίως σκοπὸς μου νὰ παρουσιάσω τώρα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 146 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

Ἱερεμίας, εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Ναοῦ, ὑψώνει μὲ αὐστηρὸν τόνον τὸν δάκτυλόν του, διὰ νὰ δεῖξη ὅτι ὁ Θεὸς χρειάζεται νέαν γλῶσσαν ἐπικοινωνίας μὲ τὸν λαόν του. Μαστιγώνει τοὺς ἀπολιθωμένους διδασκάλους. Σκλαβωμένοι εἰς παμπάλαια σχήματα, ἔμμενοι ἀκατάληπτοι, εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν μᾶζαν, ἀνίκανοι νὰ συνάψουν διάλογον μὲ τὸν παραπαίοντα λαόν. Προσεπάθουν νὰ ἐμφανίζουν τὸν Θεὸν μὲ τετριμμένας φράσεις λέγοντες: «Ἴδου ὁ Ναὸς τοῦ Κυρίου, ἰδοὺ ὁ Ναὸς τοῦ Κυρίου...» (7,4). Ἄλλ' ὁ Θεός, κατὰ τὸν προφήτην, δὲν κατοικεῖ εἰς λίθους, δὲν εὐρίσκεται πλεον ἐκεῖ. Θὰ Τὸν συναντήσουν εἰς τὰ ἔργα ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τὸν ὄρφανόν, τὴν χήραν, τὸν προσήλυτον.

Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει καὶ αὐτὴ, εἰς τὰ τεταραγμένα αὐτὰ χρόνια, νὰ ἐλέγξη περιοδικῶς τὰ μέσα ἐπικοινωνίας τῆς καὶ νὰ ἀντιλαμβάνεται τί πρέπει νὰ μένη καὶ τί πρέπει ν' ἀλλάξη. Μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἀναλλοίωτος, ἀμετάβλητος καὶ ἀπόλυτος. Ὅλα τὰ ἄλλα, ἐκφράσεις θεολογικαὶ τῶν σχέσεών του μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, ὡς καὶ μέσα ἐρμηνείας, ὑπόκεινται εἰς ἀλλαγὴν καὶ μεταρρυθμίσιν. Ἰσως ἐπειδὴ εἴμεθα συνηθισμένοι εἰς ἓνα ὀρισμένον σύστημα, νὰ μὴ θέλωμεν ἀλλαγὰς. Τοῦτο συμβαίνει ἀπλούστατα, διότι φοβούμεθα ὅτι αἱ ἀλλαγαὶ αὐταὶ θὰ συνοδευθοῦν μὲ σωρείαν ἄλλων μέτρων, ἀνασυντάξεως, ἀγώνων, ἀνανεώσεως καὶ διαφωτίσεως. Μᾶς ἀρέσει ἡ ἀκίνησις, ἡ εὐκολία. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀπόντων, τῶν ἐχόντων πρὸ πολλοῦ διακόψει σχέσεις μὲ τὴν Πίστιν, συχνὰ ἀντὶ νὰ μᾶς ἀνησυχή, ἀντιθέτως μᾶς ἱκανοποιεῖ.

Ἄλλ' οὐδεμία στρατηγικὴ τακτικὴ μένει ἡ αὐτὴ. Αἱ μέθοδοι ἀλλάζουν ἀναλόγως πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐχθροῦ. Πρὶν γνωρίσωμεν ποιοὶ εἴμεθα, τί εἶναι ἡ σημερινὴ Ἐκκλησία, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τί εἶναι ὁ ἄλλος, ὁ νέος, ὁ ἐργάτης, ὁ διανοοῦμενος. Ἡ διάγνωσις, περὶ τοῦ τί εἴμεθα, σχετίζεται πρὸς τὴν παρεμφερῆ ἄλλην διάγνωσιν περὶ τοῦ τί εἶναι ὁ πλησίον μου καὶ πῶς ζῆ ὁ ἄγνωστος εἰς τοὺς θρησκευτικὸς κύκλους «πλησίον».

Ἄλλ' «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται». Ὁ ποταμὸς πρέπει νὰ κυλῆ. Θὰ τρέχη συνεχῶς, καὶ ἐὰν ἀκόμη μερικοὶ δὲν θέλουν νὰ ποτισθοῦν. Οἱ ἱατροὶ καὶ

ὄλην τὴν ἱστορίαν τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ρουμανίαν. Τοῦτο δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μιᾶς ἄλλης ὁμιλίας κάποτε ἄλλοτε.

Μία ἀπόδειξις περὶ τῆς ζωτικότητος τοῦ Ρουμανικοῦ μοναχισμοῦ εἰς κάποιαν ὄχι καὶ τόσο μακρὴν περίοδον τοῦ παρελθόντος εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ τόσο γνωστὴ ἀνανέωσις τοῦ Ρωσικοῦ μοναχισμοῦ τοῦ 19ου αἰ., ἡ κίνησις τῶν (Starets Startgy),

τὰ Νοσοκομεῖα θὰ συνεχίζον νὰ ὑπάρχουν, παρ' ὅλον ὅτι ὀρισμένοι ἄρρωστοὶ θ' ἀρνούνταν νὰ πειθαρχήσουν. Καὶ οἱ μελωδικοὶ τόνοι θὰ ἤχοῦν εἰς τὰ δάση, ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ διαβάται θὰ περνοῦν ἀσυγκίνητοι. Ἡ Ἐκκλησία θὰ προχέῃ ἀνάωως τοὺς κρουνοὺς ὕδατος, τοὺς ἀλλομένους εἰς ζωὴν, παρ' ὄλην τὴν ἀδιαφορίαν τῶν πολλῶν.

Ὁ ἱ. Αὐγουστίνος μᾶς λέγει, πόσον δυσχερὲς ἦτο, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν του, τὸ ἔργον τῆς μεταδόσεως τῆς Ἀληθείας, ἀναφερόμενος εἰς τοὺς κήρυκας:

«Διὰ νὰ ἀκούεται τὸ μήνυμά μας καλύτερον, εἴμεθα τοποθετημένοι εἰς μίαν ὑψηλότεραν θέσιν. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ κρινόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ πολὺ ὑψηλότερα ἀκόμη. Βεβαίως σεῖς εἴσθε ποῦ μᾶς κρίνετε. Πράγματι εἶναι πολὺ δύσκολος διακονία τὸ διδάσκειν. Ὁ ρόλος τοῦ μαθητοῦ δὲν ἐγκυμονεῖ κινδύνους. Ὁ ἀκροατὴς τοῦ λόγου εἶναι περισσότερο ἐν ἀσφαλείᾳ παρὰ ὁ κηρῦτ-
των»¹.

Σήμερον ἡ θέσις τοῦ ἀκροατηρίου ἔχει ἀλλάξει. Δὲν πρόκειται περὶ κωφεύσεως ἢ ἀρνήσεως νὰ μᾶς ἀκούσῃ. Πρόκειται περὶ ἐλλείψεως διαθέσεως ἐσωτερικῆς. Ἄλλα θέματα προβαδίζουν καὶ ἀπορροφῶν τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου. Καὶ ἐὰν ἠθέλαμεν νὰ ἐκάναμεν μίαν διάγνωσιν τῆς ἀπροθυμίας του αὐτῆς, θ' ἀνεκαλύπταμεν ὅτι μεταξὺ ποιμένος-ποιμνίου ἐνεφιλοχώρησε ψῦξις. Λεῖπει ἡ οἰκειότης. Ἡ ἀπόστασις προκειμένου περὶ προφορικῆς ἐπικοινωνίας δημιουργεῖ πάντοτε δυσκολίαν κατανοήσεως.

Ἡ γλῶσσα τοῦ ἄμβωνος, ἡ γλῶσσα τῆς Λειτουργίας γίνεται δυσνόητος. Καὶ χρειάζεται πολλὴ ἐκ μέρους μας ἐργασία, διὰ νὰ ἀποκαλύψωμε τὸ τόσο ἀπλοῦν μήνυμά της μὲ ἀπλουστεροὺς τρόπους, κυρίως μὲ μίαν ἄδολον ἐπαφὴν μὲ τὸ πλήρωμα. Διότι ὁ λαὸς μας κατὰ βάθος θρησκεύει. Ἀλλὰ θέλει νὰ βλέπῃ τὸν Ποιμένα του νὰ ποιμαίνει κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πρώτου Ποιμένος. Ὁ Κύριος ἐγένετο ὁ πρῶτος δοῦλος, ὁ πρῶτος διάκονος. Θυσία καὶ προσφορὰ ἦσαν τὰ σκήπτρα τῆς ἐξουσίας Του.

(Συνεχίζεται) † Ὁ Καλαβρίας ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

1. Comment. in psalm. 126,3.

ἐξεπήγασεν ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν. Αἱ πρῶται μεταφράσεις πατερικῶν ἔργων περὶ Προσευχῆς καὶ γενικώτερον περὶ τῆς μοναχικῆς ζωῆς, κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, ἐγένοντο εἰς τὴν Ρουμανίαν, συγχρόνως καὶ εἰς τὴν Ρωσικὴν καὶ εἰς τὴν Ρουμανικὴν γλῶσσαν, πρὸ καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Παῖσιου Velichkovsky. Αὐτὸς ὁ μεγάλος Starets, ὁ ὁποῖος κοιμᾶται τὸν αἰώνιον ὕπνον του εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Neamts τῆς Ρουμανίας, ἀπέστειλε τὰ χειρόγραφα εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀργότερα δὲ ἔστειλε καὶ τὰ χειρόγραφα τῶν μαθητῶν του, καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἤρχισε νὰ ἀνθήζη ἐκεῖ ἡ ἐποχὴ τῶν Starets.

Δύο τοῦλάχιστον ἀνώτεροι Σχολαὶ τῆς Ρουμανίας τῶν μετέπειτα χρόνων κατέστησαν περιώνυμοι διὰ τὴν πνευματικότητά των καὶ κατέχουν περίοπτον θέσιν εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου πνευματικότητος. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ Σχολὴ τοῦ Παῖσιου Velichkovsky· πρόκειται περὶ ἐκείνης τῆς Μονῆς τοῦ Neamts εἰς τὴν Μολδαβίαν (περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ.)· καὶ ἡ δευτέρα εἶναι ἡ Σχολὴ τῆς Μονῆς Cernica εἰς τὴν Βλαχίαν, αἵτινες ἔχουν ὡς ἐκπροσώπους των τὸν Ἀββᾶ Γεώργιον καὶ τὸν Ἅγιον Καλλίνικον¹, Ἡγούμενον τῆς Cernica καὶ μετὰ ταῦτα Ἐπίσκοπον τοῦ Rimnic (19ος αἰ.).

Δὲν θὰ ἦτο ὀρθόν, βεβαίως, νὰ εἰσέλθωμεν τώρα εἰς λεπτομερείας. Ἡ διαφορὰ πάντως μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω δύο Σχολῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος: Ἡ πρώτη Σχολὴ ἔδωκε τὴν βαρῦτητα εἰς τὴν ἀδιάκοπον προσευχὴν, ὀρωμένη ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι ὅλοι γενικῶς οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἠδύνατο ἐξ ἴσου νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ὁδὸν τῆς τελειότητος καὶ θεωρίας, μούμενοι ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀδιακόπου προσευχῆς.

Ἡ δευτέρα Σχολὴ, ἀντιθέτως, περισσότερον εὐαίσθητος εἰς τὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἔκρινεν ὅτι, διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν κατάστασιν τῆς θεωρίας καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ἀληθῆ ἀδιάκοπον προσευχὴν, ἦτο ἀνάγκη νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ὁδόν, νὰ προχωρήσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ νὰ ἐξαγνίσῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν διὰ μοναχικῶν ἀσκήσεων, δι' ἐργασίας, δι' ἐντάξεως εἰς μίαν (κοινότητα) Ἀδελφότητα ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἑνὸς ἡλικιωμένου καὶ πεπειραμένου Πνευματικοῦ Πατρός. Δὲν ὑπῆρξεν ἐν τούτοις οὐδεμία φιλονικία μεταξὺ τῶν Σχολῶν ἐκείνων, ὅπως π.χ. συνέβη εἰς τὴν Ρωσίαν τοῦ 16ου αἰ. μεταξὺ τοῦ Νείλου Sorsky καὶ τοῦ Ἰωσήφ Volokolamsk, καίτοι τὸ ὕλικόν τῆς διαφορᾶς ἦτο κάπως ὁμοιον.

Ἡ Σχολὴ τῆς Cernica ὑπῆρξεν ὄντως ἕνα ἀποτελεσματικὸν πείρας τοῦ Neamts.

Ὁ Ἀββᾶς Γεώργιος ὑπῆρξεν ὁ ἴδιος μαθητὴς τοῦ Παῖσιου Velichkovsky. Ἡ Σχολὴ τῆς Cernica συνέβαλεν, ὥστε νὰ τεθοῦν αἱ δύο ἀνθρώπινοι δραστηριότητες, σωματικὴ καὶ πνευματικὴ, εἰς μίαν κατάστασιν ἰσορροπίας, νὰ κατευθυνθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀμφότεραι, νὰ δοθῇ εἰς ταύτας ἡ

εὐκαιρία νὰ ἀναπτυχθοῦν ἀρμονικῶς καὶ νὰ συλλάβουν διὰ τῆς μελέτης τὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου καὶ τὸ καθήκον μας ἐναντι αὐτοῦ. Αὐτὴ ἡ Σχολὴ παρέμεινεν ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς Ρουμανικῆς πνευματικότητος.

Παρὰ ταῦτα συντόμως, μία προοδευτικὴ κόπωση ἔλαβε τὴν θέσιν τῆς ἀληθοῦς μοναστικῆς ζωῆς, ἔνεκα τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων, οἵτινες ἀμφότεροι ἐπηρέασαν τὴν Ρουμανίαν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐξ αἰτίας πολλῶν ἄλλων φυσικῶν αἰτίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δυνάμεθα, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ ἀναφέρωμεν τὸ φυσιολογικὸν γῆρας, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξαν μερικὰ ἰδρύματα, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν μείωσιν τῶν ἀνδρῶν συνεπεία τῶν πολέμων. Ἐφ' ὅσον ὁ μοναχισμὸς ἔχει τὴν βάσιν του ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς ἀνθρώπους καὶ ὄχι εἰς ἄψυχα ἐργαλεῖα, καὶ ἐφ' ὅσον ἐπίσης σκοπὸς τοῦ μοναχισμοῦ εἶναι ἡ αὐτογύμνασις, οὐχὶ δὲ ἡ ἐκπλήρωσις κάποιου ἐξωτερικοῦ σκοποῦ, δυνάμεθα ἐπομένως νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ καὶ εἰς αὐτὸν (τὸν μοναχισμὸν) ἕν φυσιολογικὸν γῆρας, μία φυσιολογικὴ κόπωσις.

Οὕτω πῶς ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ρουμανίαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 2ου παγκοσμίου πολέμου. Ἡ ἔλλειψις μιᾶς προσοχῆς καὶ ἐπιβλέψεως γενικῆς ὠδήγησεν εἰς μίαν προοδευτικὴν μεταμόρφωσιν τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ κοινοβίου εἰς τὸ ἰδιόρρυθμον, συγχρόνως δὲ μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην (ἡ ὁποία ἦτο μεγαλύτερα εἰς τὴν οὐσίαν παρὰ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς κατέστη χειροτέρα ἔνεκα τῆς ἀσυνεπείας ταύτης) οἱ μοναχοὶ ἀφέθησαν ἐλεύθεροι νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς ἕνα ἀτομικιστικὸν τρόπον ζωῆς, ἐνδιαφερόμενοι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ πῶς θὰ βελτιώσωνται τὴν ζωὴν των καὶ θὰ ζοῦν ἡσυχῶς, καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ζῶντες μετὰ ἕνα πολὺ ἀνθρώπινον τρόπον.

Εἰς παρομοίας περιστάσεις καταχρήσεις ἀρχίζουσαν πάντοτε, οἱ ἀνθρώποι καθίστανται ἐγωῖσται καὶ τὸ γνήσιον ἐνδιαφέρον των ὑπὲρ τῶν ἄλλων ὑποβαθμίζεται. Τότε ἐμφανίζονται προσέτι ποικίλαι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν μοναχῶν, αἵτινες καὶ περιστρέφονται γύρω ἀπὸ ὕλικὰ μέτρα καὶ συμφέροντα (ἀπὸ τὴν ὕλικὴν στάθμην τῆς ζωῆς των), ἐπειδὴ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κερδίζουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ μόνον. Συχνὰ καὶ πνευματικοὶ ἀνθρώποι κινδυνεύουν νὰ ξεχάσουν τὰς μοναχικὰς ὑποσχέσεις των, διότι δελεάζονται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς ὕλικὰς των συσσωρεύσεις μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν των.

Τοιοῦτοτρόπως, τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ εἶχομεν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκδημίαν τοῦ (Πατριάρχου) Νικοδήμου, ὑπερβάντος τὸ 80ὸν ἔτος, ἦτοι τὸ ἔτος 1948, ἡ κατάστασις τοῦ μοναχισμοῦ δὲν ἦτο καθόλου εὐρυθμὸς. Ὁ τότε ἐκλεγείς Πατριάρχης εἶναι ὁ σύγχρονος Ἰουστινιανός, αὐτὸς δὲ τυγχάνει καὶ ὁ πρωτεργάτης τῆς ἀνανέωσης τοῦ Ρουμανικοῦ Μοναχισμοῦ. ἤρχισε τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς Μητροπολίτης Μολδαβίας καὶ τὸ ὄλο-

1. Ὁ Ἅγιος Καλλίνικος, ὅστις ἀνεκηρύχθη ἅγιος τὸ 1955 εἶναι ὁ πῖθ πρόσφατος ἅγιος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας.

“ΣΗΜΕΡΟΝ ΚΡΕΜΑΤΑΙ ΕΠΙ ΞΥΛΟΥ...”*

Πλημμυρισμένοι ἀπὸ αἰσθήματα ὑπερτάτης συγκινήσεως καὶ μιχαιτάτης κατανύξεως οἱ ἅπανταχοῦ τῆς γῆς ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, συνωστιζονται σήμερον κατὰ ἑκατομμύρια εἰς τοὺς ναοὺς, διὰ νὰ ἴδουν ὑψωμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου τὸν Ἀναμάρτητον. Διὰ νὰ ἀπενίσουν εἰς τὸν αἱματόβρεκτον Σταυρὸν τὴν ὄψιν Ἐκείνου, ὅστις, παρακινούμενος ἀπὸ μίαν ἄκραν ἀγάπην, ἔπαθεν ἑκουσίως ὅσα οὐδεὶς ποτε ἄνθρωπος διανοήθη νὰ πάθῃ. Διὰ νὰ τοῦ προσφέρουν μὲ δακρυβρέκτους ὀφθαλμούς, μὲ ἄπειρον θλίψιν εἰς τὴν ψυχὴν, μὲ αἱμάσσουσιν τὴν καρδίαν, λόγους παρηγορίας, ἀλλὰ καὶ λατρείας καὶ ἁφοσιώσεως.

Ἴδετε Τον, Χριστιανοί μου. Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ Ἀθῶος, ὁ Ἀναμάρτητος, ὁ Ἅγιος. Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενής, ὅστις κατεδέχθη νὰ γίνῃ καὶ υἱὸς Ἀν-

* Ὁμιλία τῆ Μεγάλῃ Παρασκευῇ.

κλήρωσεν ὡς Πατριάρχης. Φυσικὰ δὲν δύναται κανεὶς νὰ μεταβάλλῃ μίαν νοοτροπίαν ἢ ἓνα καθεστῶς, ἐκδίδων ἐντολὰς καὶ διατάγματα. Πρέπει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του νὰ προετοιμάσῃ μίαν νέαν γενεάν. Ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν βεβαίως νὰ προπαρασκευάσωμεν μίαν νέαν γενεάν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἢ ἔστω ἐντὸς ἐνὸς ἔτους.

Αὐτὴ ἡ νέα γενεὰ πρέπει νὰ ἀναπτυχθῇ μέσα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς παραδόσεως, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος ἐκπαιδεύσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰς ρίζας καὶ ἐν συναρτήσει πρὸς μίαν ἰδιαιτέραν μοναστικὴν ζωὴν. Ἀλλὰ τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τις, ὅταν δὲν ἔχῃ αὐτὴν τὴν «ἰδιαιτέραν» βίωσιν, διότι εἶναι χαμένη ἢ ξεχασμένη;

Οὕτω πως εἶχον τὰ πράγματα, ὅταν ὁ Πατριάρχης Ἰουστινιανὸς ἀπεφάσιζε νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μοναχισμοῦ. Τελικῶς, εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τὸν ἐβοήθησαν καὶ τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

2. Πῶς ἐπραγματοποίησεν αὐτὴν τὴν ἀνανέωσιν καὶ ποῖα ὑπῆρξαν τὰ κύρια χαρακτηριστικά της; Ἴδου τὸ δεύτερον σημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις. Κατ' ἀρχὴν ὁ Πατριάρχης, καθὼς τὸ ἔχομεν εἶπει ἤδη, εἶχε βαθύτατα συνειδητοποιήσει ὅτι μία τοιαύτη ἀνανέωσις, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ πλήρως, θὰ ἀπῆται παρὰ πολλὰ ἔτη, συγχρόνως δέ, ἐπίστευσεν ὅτι ἔπρεπε νὰ προπαρασκευάσῃ μὲ ὑπομονὴν καὶ σύνεσιν τὸν σκελετὸν αὐτῆς τῆς μελλοντικῆς ἀναπτύξεως. Πρόθεσις τοῦ κειμένου τούτου εἶναι ὄχι μόνον νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὰ στάδια αὐτοῦ τοῦ ἐπιτεύγματος, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ βαθύτερον νόημά του, καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ κατανοηθῶν εὐχερῶς τὰ πνευματικὰ κίνητρα, τὰ ὁποῖα ὤθησαν εἰς συγκεκριμένας ἐνεργείας. Τὸ πῶς

θράπου. Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ἡ ἐνσαρκωμένη Ἀγάπη, ἡ ἄκρα φιλανθρωπία καὶ ἀγαθότης. Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ἡ πλέον μεγάλη καὶ εὐαίσθητος καρδία Ἐκείνου, «ὡς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Α' Πέτρου β', 22). Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ Πανσθενής καὶ Ἰσχυρός, ἀπηλλοτριωμένος ὁμοῦ «ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ» (Β' Θεσ. α', 9). Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθρωπίνης κακίας, Ἐκείνος, ὅστις «διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ σατανᾶ». Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ γλυκύτατος Ἰησοῦς, ὁ δούς «ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλθῃ ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν» (Γαλ. α', 4).

Ἦ, τίς δύναται νὰ παραμείνῃ ἀσυγκίνητος ἐμπρὸς εἰς τὸ σπαραξικάρδιον θέαμα τοῦ Ἐσταυρω-

αὐταὶ αἱ συγκεκριμένα ἐνεργεῖαι ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία ἀνανεώσεως, ἀποτελεῖ βεβαίως ἓνα ἀκόμη στόχον τοῦ παρόντος κειμένου.

Θὰ σημειώσωμεν λοιπὸν τὰ κύρια μόνον στάδια. Δὲν ὑπῆρξαν ἄλλωστε χρονολογικὰ στάδια, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ὅλα μαζὶ ἀλληλοσυνεπληρώθησαν μὲ διαδοχικὰς ἀλληλοσυμπληρώσεις καὶ ἀναπτύξεις, αἰτίνες ἐπραγματοποιούντο ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, καὶ τῶν ὁποίων ἡ πορεία συνεχίζεται ἀκόμη καὶ σήμερον, ἔπειτα ἀπὸ εἴκοσιν ἔτη.

α) Πρώτη ἐνέργεια ἦτο ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἔδωσε καὶ πάλιν εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ συναίσθημα τῆς ἀλληλεγγύης μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μὲ τὸν κόσμον. Οἱ μοναχοὶ ἐκαλοῦντο ἐκ νέου νὰ ἀναπτύξουν τὴν πτωχείαν, τὴν συναδέλφωσιν καὶ τὸ συνυπέυθυνον. Ἐκαλοῦντο εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία διδάσκεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἦτις τόσον ἐκηρύχθη ἀπὸ τοὺς Πατέρας. Ὁ Μ. Βασίλειος εἰς τοὺς Ὅρους του γράφει ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησεν οὕτως, ὥστε νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἑτέρου, μὲ σκοπὸν νὰ ἐνούμεθα μετὰ ξύμας². Μία νέα λοιπὸν Νομοθεσία, ἀφορῶσα εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν, ἐδημοσιεύετο τότε ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὑπῆρξε βεβαίως αὕτη τὸ θεμελιον τῆς ἀνανεώσεως, οὐχ ἦττον ὁμοῦς ἢ χρησιμοποιοθεῖσα μέθοδος ἦτο πάντοτε μία καὶ μόνη, ἡ τῆς πειθοῦς.

(Συνεχίζεται)

† Ἐπισκόπου Πλοῖεστιοῦ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΛΑΜΑΔΕΑΛΑ
(μετρ. Ἀρχ. ΑΜΒΡ. ΛΕΝΗ)

2. Ὅρα Μ. Βασιλείου, Ὅροι, 7. Ρ.Γ. 31, 928, 6.

μένον; Ποῖος ἔμπορεῖ νὰ συγκρατηθῆ καὶ νὰ μὴ ἀναλυθῆ εἰς λυγμούς καὶ θρήνους καὶ κοπετούς, ὅταν βλέπῃ τὸ ἀπύθμενον βάθος τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸ δυσθεώρητον ὕψος τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν;

Ἀλλοίμονον! Πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἐκτιμήσει, ὅσον πρέπει, τὴν θυσίαν ταύτην τοῦ Κυρίου. Δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν κατανοήσει εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν τὸ μέγεθος τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ Του ἔργου. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ 20οῦ αἰῶνος δὲν φαίνονται νὰ εἰσχωροῦν εἰς βάθος ἐντὸς τοῦ Μυστηρίου τοῦ Πάθους. Συγκινοῦνται ἴσως καὶ δακρῦνουν σήμερον. Ἄλλ' αὖριον ἐπανέρχονται εἰς τὴν πεζότητα τῆς ζωῆς των. Ἐτσι ἐξακολουθοῦν νὰ πρωταγωνιστοῦν, ὅπως τότε οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς τὸ δράμα τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ ὁποῖον παίζεται καθημερινῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

***

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...». Ναι κρεμάται καὶ σήμερον ἐπὶ ξύλου ὁ Χριστός. Ὅχι μόνον τότε. Σήμερον. Καὶ ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἀνασταυρώνουν μὲ τὰ βλάσφημα χεῖλη των, τὰς ὕβρεις καὶ βωμολοχίας των. Τὸ Πανάγιον ὄνομά Του τὸ ἀναφέρουν ὄχι μὲ σεβασμὸν καὶ εὐπρέπειαν. Ἀλλὰ μὲ ἀσέβειαν καὶ ἀνευλάβειαν. Ὅχι διὰ νὰ τὸν ὑμνήσουν καὶ δοξάσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν πληγώσουν καὶ ταπεινώσουν.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀφήνουν τὴν καρδίαν των νὰ γίνῃ σπῆλαιον ληστῶν, ἐγκαταλείποντες περιφρονημένον τὸν Ἰησοῦν. Δὲν ἔχουν θέσει τὸν Κύριον ἐπίκεντρον τῆς ὑπάρξεώς των. Ἀντιθέτως, ἔχουν παραχωρήσει «γῆν καὶ ὕδωρ» εἰς τὸν ἀντίδικον διάβολον καὶ ἔχουν καταστήσει τὸ ἐσωτερικόν των μόνιμον ἐνδιαίτημά του.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ τοὺς κακοὺς χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ζοῦν ἀνεύθυνον ζωὴν, λησμονοῦντες τὸν μέγαν ἀναγεννητικὸν τῆς Κοινωνίας ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔχουν ἐπωμισθῆ ὡς ὄπαδοὶ Ἐκείνου, Ὅστις «πῦρ ἦλθε βαλεῖν», προκειμένου νὰ ἀνατρέψῃ εἰρηνικῶς τὰ μέχρι τότε κρατοῦντα καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ νέαν τάξιν πραγμάτων, ὅπου θὰ δεσπόζῃ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἠθικὴ.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐνῶ τὸν ἀκολουθοῦν, ἐν τούτοις δὲν τὸν μιμοῦνται. Εἶναι ἀτομισταὶ καὶ συμφεροντολόγοι. Μικροὶ εἰς τὰς ἐπιδιώξεις καὶ τὰς ἐκδηλώσεις των δὲν ἔχουν πνεῦμα θυσίας. Ὠραιο-

λόγοι καὶ θεωρητικοί, ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πρᾶξιν.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ἐκείνους τοὺς «διψύχους», οἱ ὅποιοι ἄλλα σκέπτονται καὶ ἄλλα ἐκδηλώνουν. Διπρόσωποι, ὑποῦλοι, ὑποκριταί, οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις καυχῶνται, διότι ὑπηρετοῦν Ἐκείνον, ὁ Ὅποιος ὑπῆρξε τὸ πρότυπον καὶ ὁ κανὼν τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς εἰλικρινείας.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ἐκείνους, ἀπὸ ὄλους ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἁμαρτάνομεν, παραβαίνοντες τὸν θεῖον Νόμον Του. Κάθε ἁμαρτία εἶναι αἰχμηρὸν καρφὶ εἰς τὰς παναχράντους χεῖράς Του. Θεοκτόνοι καὶ Χριστοκτόνοι, ὅπως τότε οἱ Ἰουδαῖοι, γινόμεθα καὶ ἡμεῖς, κάθε φορὰν ποὺ ἁμαρτάνομεν ἀναισχύτως ἐνώπιόν Του.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Πρῶτον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κληρικοὺς καὶ ὕστερον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς λαϊκοὺς. Καὶ ἡμεῖς μὲν οἱ κληρικοὶ ἀναξίως πολλάκις τὸν ἐκπροσωποῦμεν. Διασύρομεν τὸ ἅγιον Ὄνομά Του μὲ τὸν ἄστατον βίον μας, μὲ τὰς καθημερινὰς μας ἀσυνεπείας, μὲ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ ἐλαττώματά μας. Δὲν εἴμεθα πολλάκις τὸ φῶς καὶ τὸ ἅλας τῆς γῆς. Ὑποκύπτομεν εἰς τὰς συμβατικότητας, θεραπεύομεν τὴν καθημερινότητα. Γινόμεθα πεζοί, ὀδοῖται. Μᾶς ἔλειψεν ὁ ὑπόπτερος μετεωρισμός, αἱ πνευματικαὶ πτήσεις, ἡ ἀκραιφνὴς ἰδεολογία. Ὑμεῖς δὲ οἱ λαϊκοὶ τὸν σταυρώνετε μὲ τὰς ἀπιστίας σας, τὰς ἀχαριστίας σας, τὴν διπλῆν ζωὴν σας. Τὸν λυπεῖτε μὲ τὸν ὕλισμόν σας, τοὺς πολέμους σας, τὸν ἀγῶνα τῶν ἀνόμων συμφερόντων σας.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Ἀπὸ ποίους;

Ἀπὸ ὄλους, μικροὺς καὶ μεγάλους. Ἀπὸ τοὺς μικροὺς μὲ τὴν ἀγνοίαν των. Ἀπὸ τοὺς μεγάλους μὲ τὴν δοκησίσοφον πολιτείαν των. Ἀπὸ τοὺς ἐξουθενημένους μὲ τὰ πταίσματά των. Ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς μὲ τὰ ἐγκλήματά των. Ὅλοι μὲ τὰς πράξεις, τοὺς λόγους, τὰς σκέψεις των πικραίνουν τὸν Κύριον, τὸν ἀναβιβάζουν εἰς τὸν Σταυρόν.

Ἀγαπητοί,

Ἀπέθανε κάποτε ὁ βασιλεὺς τῆς Σκυθίας Περισσίδης, ἀφήνων τρεῖς υἱοὺς κληρονόμους τῆς βασιλείας. Ἀλλὰ θέλων ἕκαστος ἐξ αὐτῶν νὰ βασιλεύσῃ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΙΑΣ κ. ΠΟΙΜΕΝΟΣ ΠΕΡΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ποιμὴν παρεχώρησε τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1972 συνέντευξιν εἰς τὸν ὑπεύθυνον συντάκτην τῆς ἐφημερίδος τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας «Pravoslavlje», καθηγητὴν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Βελιγραδίου, κ. Τσέντομιρ Ντράκοβιτς, καὶ ἀπήντησεν ὡς κάτωθι εἰς τὰς ὑποβληθείσας ἐρωτήσεις:

Ἐ ρ ὠ τ η σ ι ς : Πῶς δύναται, κατὰ τὴν γνώμην σας, ἡ Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν στερέωσιν, τὴν μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐπιτυχίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ;

Ἀ π ἄ ν τ η σ ι ς : Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, ἀναγγέλουσα εἰς τὸν κόσμον τὰς ἐντολάς τοῦ Ἰδρυτοῦ της περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον (Ματθ. 22,37-39), φωτίζει τοὺς λαοὺς τῆς γῆς διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. 5,16), ἐπανενώνει τοὺς πιστοὺς μετὰ τοῦ Θεοῦ (Ἐφ. 4,11-13). Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὀρθὴ ὁδὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθόδοξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἔχεται αὕτη καὶ διὰ τῆς ὁποίας στερεώνει τὴν Ὁρθοδοξίαν εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

ἐκεῖνος, ἦλθον εἰς διαμάχην. Τότε ἀνέλαβεν εἰς βασιλεὺς τῆς Θράκης, φίλος τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς των, τὴν διαιτησίαν. Καὶ ἐμηχανεύθη τὸν ἐξῆς τρόπον: διέταξε νὰ ξεθάψουν τὸ πτώμα τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως. Τὸ ἔστησεν ὀρθιον εἰς ἓν δένδρον καὶ ἐκάλεσε τοὺς τρεῖς υἱοὺς λέγων: καθένας σας ἄς τοξεύσῃ τὸ νεκρὸν τοῦτο σῶμα· ὅποιος ἐπιτύχει νὰ τρυπήσῃ τὴν καρδίαν, θὰ γίνῃ βασιλεὺς.

Πρῶτος ἐδοκίμασεν ὁ μεγαλύτερος. Ἐτόξευσε μὲ τέχνην. Τὸ βέλος ἐνεσφηνώθη εἰς τὸ ἄψυχον σῶμα. Ὁμοίως καὶ ὁ δευτέρος. Ἐρχεται ἡ σειρὰ τοῦ τρίτου. Πιάνει τὸ βέλος καὶ ἐτοιμάζεται. Μὰ αἰφνης, διστάζει, σταματᾷ, τὸ ἀπορρίπτει. Ὅχι, λέγει, δὲν θέλω ποτὲ μὲ τοιοῦτον τρόπον νὰ γίνω βασιλεὺς. Παραιτοῦμαι τῆς βασιλείας. Δὲν ἀνέχομαι νὰ τοξεύσω τὸν πατέρα μου.

Τί ἔκαμε τότε ὁ κριτής; Εἰς τοῦτον τὸν τρίτον υἱὸν ἔδωκε τὴν βασιλείαν.

Ἀδελφοί μου,

Ἐμπρὸς μας, τὸ βλέπετε, εἶναι ἐσταυρωμένος ὁ πατέρας μας. Πληγωμένο εἶναι ὄλο τὸ σῶμά Του.

Διὰ τῆς διακονίας τῆς ἀγάπης ἡ Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν χαράν, τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐλογοῦσα τὸν εἰρηνικὸν ρόον τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα, ἡ Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία στρέφει τὸ βλέμμα της πρὸς τὰς σκληρὰς δοκιμασίας τῶν λαῶν τῆς Ἰνδοκίνας, τοῦ ἀραβικοῦ λαοῦ εἰς τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολήν, τῶν ἀδελφῶν μας εἰς τὴν Νότιον Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, καὶ καταβάλλει ὅλας τὰς δυνατὰς προσπάθειάς εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ἀγαθοῦ των.

Υψώνουσα τὴν φωνὴν της κατὰ τῆς παραμορφώσεως τοῦ ἀγαθοῦ, εὐαρέστου καὶ τελείου θελήματος τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. 12,2), καταβάλλουσα προσπάθειάς ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐμπεδώσεως τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν, οἰκοδομοῦσα τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀδελφούσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν οἰκουμένην, ἡ Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία δι' αὐτοῦ ὑπηρετεῖ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Ἐ ρ ὠ τ η σ ι ς : Τί νομίζετε ὑμεῖς περὶ τῶν παρασκευῶν διὰ τὴν μέλλουσαν ὀρθόδοξον οἰκουμένην Σύνοδον, καὶ πότε, κατὰ τὴν γνώμην σας, θὰ συνέλθῃ αὕτη;

Αἷμα τρέχει ἀπὸ τὰς πληγὰς Του. Καὶ ὁμως, βλέπω πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά Του νὰ τὸν πληγώνουν ἐκ νέου, νὰ ρίπτουν ἐναντίον Του βέλη, νὰ τοῦ προκαλοῦν νέους πόνους. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα ἢ δύο. Εἶμεθα ὄλοι ἔνοχοι. Μὲ τὸν ἐγωισμόν μας, τὰς ἐλλείψεις μας, τὴν ἀδικίαν μας, τὴν σαρκολατρείαν μας, τὴν κατάκρισίν μας, τὰς βλασφημίας καὶ ἀσυνεπείας μας, ὡσὰν θηρία ἄγρια σκληρῶς τὸν τραυματίζομεν, ἀληθῶς τὸν ἀνασταυρώνομεν.

Κύριε, μὴ παρεξηγήσης τὴν στάσιν μας. Μὴ μᾶς ἐνοχοποιήσης. Μὴ μᾶς τιμωρήσης. Εἰς τὴν ἀγάπην Σου, ἀντιπαρατάσσομεν τὴν ἀχαριστίαν μας. Εἰς τὴν θυσίαν Σου, τὸ ἐγὼ μας. Θὰ ἔλθῃ ὥρα κάποτε, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κατανοήσωμεν πόσον Σὲ λυποῦμεν, πόσον Σὲ πικραίνομεν. Καὶ θὰ μετανοήσωμεν. Καὶ εἰλικρινῶς θὰ Σὲ προσκυνήσωμεν. Καὶ τότε Σὺ μὲν, Κύριε, θὰ ἀναφωνήσης διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν «Ἄφες αὐτοῖς...», ἡμεῖς δὲ συγκεκριμένοι θὰ ἀναβοήσωμεν τὸ «Μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου».

Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΕΞ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΟΨΕΩΣ*

Τελευταίως, πολλά ἀκούονται εἰς τοὺς θεολογικούς κύκλους τόσον τῆς Ἀνατολικῆς, ὅσον καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, διὰ μίαν ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν Πατερικὴν δηλ. Παρά-

(*) Ἡ παρούσα μελέτη ἐξεπονήθη ἐν ἔτει 1969 διὰ τὸ συνέδριον τῶν ἐν τῷ στρατεύματι θεολόγων καὶ ἦτο ἀπόρροια προβληματισμοῦ διὰ τὴν παρούσαν κατάστασιν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἰδίᾳ ἐν τῷ στρατεύματι. Ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ χρησιμοποιήσωμεν βιβλιογραφίαν ἀποκλειστικῶς ὀρθόδοξον.

Ἀπάντησις : Ἡ πραγματοποίησις τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης πανορθόδοξου Συνόδου ἀποτελεῖ καθήκον ἐξαιρετικῆς σημασίας δι' ὅλον τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα. Ἡ Σύνοδος πρόκειται νὰ ἐπιλύσῃ μέγαν κύκλον ὠριμασάντων προβλημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς πραγματικότητος, τόσον ἐσωορθόδοξου χαρακτῆρος, ὅσον καὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀλλόδοξον πεδῖον. Πάντα ταῦτα θέτουν τὴν ὀρθόδοξον Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἄλλας κατὰ τόπους Ἐκκλησίας ἐνώπιον τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς διενεργείας προσεκτικῆς προπαρασκευῆς τῆς Συνόδου. Τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἡ συνέχισις τῆς πράξεως τῶν πανορθόδοξων συσκέψεων. Ἐκτὸς τούτου, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ἡ ὑπαρξίς μὴ λελυμένων οὐσιαστικῶν προβλημάτων εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα δέον νὰ ἐπιλυθῶν μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ἀγίας πανορθόδοξου Συνόδου. Ἐξ αὐτοῦ ἐν πολλοῖς ἐξαρτᾶται καὶ ὁ χρόνος τῆς πραγματοποιήσεως τῆς Συνόδου.

Ἐρώτησις : Ποῖα βασικά χαρακτηριστικά δέον νὰ ἔχῃ ὁ σύγχρονος οἰκουμενισμός;

Ἀπάντησις : Εἰς τὴν σύγχρονον οἰκουμενικὴν κίνησιν, ἧπου ἡ Ὄρθοδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἐν ὁμοφωνίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, καλεῖται νὰ μαρτυρῇ τὴν Ὄρθοδοξίαν, ἡμεῖς χαιρετίζομεν ἐκείνας τῶν τάσεων, αἵτινες συντείνουσι πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, αἱ ὁποῖαι βασίζονται ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν παντοδύναμον βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ στηρίζονται εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν δι' ἔργων ἐνεργουμένην ἀγάπην, αἱ ὁποῖαι συνεπιφέρουν ἀμοιβαῖον πλουτισμὸν διὰ τῶν χαρισμάτων τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας.

Ἡμεῖς μετὰ χαρᾶς ὑποστηρίζομεν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συμβάλλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς οἰκουμενικῆς ἀδελφότητος, καὶ ἀρνούμεθα τὰς ψευδεῖς προφητείας ὠρισμένων ἀπαισιοδόξως διατεθειμένων προφητῶν, ὅπως ἀκριβῶς ἀπορρίπτομεν τοὺς πειρασμοὺς τοῦ ψευδο-οἰκουμενισμοῦ, τοὺς στηριζομένους ἐπὶ τῆς ψευδοῦς εἰρηνεύσεως, ἡ ὁποῖα εἰς τὸν συμβιβαστικὸν θρησκευόμενον κόσμον προσφέρει τὴν ἀλήθειαν εἰς θυσίαν.

δοσιν τῆς πρώτης ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ διακοπὴ τῆς ζώσης Πατερικῆς Παραδόσεως ὑπῆρξεν ὄντως, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Σιμέων, ἡ αἰτία τῆς μεγάλης θεολογικῆς τραγωδίας τῆς Ὄρθοδοξίας¹.

Τί εἶναι ὅμως ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ

1. Ἀλ. Σιμέων, «Θεολογία καὶ εὐχαριστία» ἐν Θεολογία. Ἀλήθεια καὶ Ζωή, ἐκδ. ΖΩΗ, σελ. 120.

Ἡ γενικὴ χριστιανικὴ δραστηριότης, ἡ ἀποσκοπούσα εἰς τὴν ἐνότητα, εἴμεθα πεπεισμένοι, προϋποθέτει προσέτι καὶ γενικὴν διακονίαν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὴν βάσιν τῆς ὁποίας κεῖται ὡσαύτως ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς μετ' εὐχαριστήσεως ὑπογραμμίζομεν πᾶν τὸ ἐπωφελές, τὸ ὑπὸ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἀδελφότητος ἐπιτελούμενον διὰ τὴν παγίωσιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν λαῶν, ἃν καὶ φρονοῦμεν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ συμβολὴ θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι περισσότερον αἰσθητῆ. Ἡμεῖς χαιρετίζομεν τὸν ὀβολόν, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν διακονίαν αὐτὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσφέρει ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία.

Εἴθε νὰ χάριση ὁ Κύριος εἰς τὸ ποιμνίον Του τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐνότητος τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης (Ἐφ. 4,3) καὶ εἴθε ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς μας νὰ εἶναι καρποφόρος εἰς τὴν ἐπίγνωσιν παντὸς ἀγαθοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Φιλιπ. 1,6).

Ἐρώτησις : Εἰς τί βλέπετε ὑμεῖς τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας;

Ἀπάντησις : «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», λέγει ἡ Ἁγία Γραφή. Καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρόν της, ἡμεῖς, ὑπείκοντες εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, βλέπομεν τὴν ἀδιάκοπον μαρτυρίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπερνικῶσαν τὸν χρόνον, ἵνα γνωρισθῇ ἡ πολυποικίλος σοφία τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφ. 3, 10) καὶ ἵνα ἐπιτυχῶς συνεχίζεται ἡ οἰκοδομὴ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡμεῖς τὸ βλέπομεν τοῦτο καὶ εἰς τὴν ἀδιάκοπον διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην καὶ τὴν ἀδελφικὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν λαῶν. Τὸ αὐτὸ ἔργον ὑπηρετεῖ καὶ ἡ ὑπομονητικὴ ὁδὸς μας διὰ τοῦ ὀρισθέντος ἡμῶν πεδίου, καὶ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς πραγματοποιοῦμεν ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως Ἀρχηγὸν καὶ Τελειωτὴν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν (Ἐβρ. 12,1-2), πλησιάζοντες μέσῳ τούτου «Σιῶν ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίᾳ... παραλαμβάνοντες βασιλείαν ἀσάλευτον» (Ἐβρ. 12,22,28).

τὴν ἐπιτύχουσαν; Εἶναι ἄρα γε μία ἀπλή ἐπανάληψις τῶν ὅσων ἔχουν ἤδη εἶπει οἱ Πατέρες, μία ἐπανάληψις, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι οἱ Πατέρες ἔχουν ἤδη εἶπει ὅλα, ὅσα ἔπρεπε νὰ λεχθῶν, καὶ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ σήμερον, εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον μία ἀνακεφαλαίωσις τῆς διδασκαλίας τῶν; Ἀλλὰ τότε γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔπαυσε νὰ ἐπενεργῇ εἰς τὴν σημερινήν Ἐκκλησίαν;

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐδίδαξεν ὅτι οἱ Πατέρες ἔχουν εἶπει πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ λεχθῆ, ὅτι ἔχουν ἐξαντλήσει ὅλα τὰ θέματα, ὅτι ἔχουν ἀπαντήσῃ εἰς ὅλα τὰ ἐρωτήματα, ὅτι ἡ θεολογία τῶν εἶναι «ἡ» θεολογία καὶ ὅτι οἱ μεταγενέστεροι θεολόγοι δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο νὰ πράξουν ἀπὸ τὸ νὰ ἐκδίδουν καὶ τὸ πολὺ νὰ σχολιάζουν τὰ Πατερικὰ κείμενα. Τὸ νὰ μεταβάλλωμεν τοὺς Πατέρας εἰς μίαν καθαρῶς μηχανικὴν καὶ ἀλάθητον αὐθεντίαν, καὶ τὴν θεολογίαν τῶν εἰς ἓν εἶδος Πατερικοῦ σχολαστικισμοῦ, εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα π ρ ο δ ο σ ί α αὐτοῦ τούτου τοῦ πνεύματος τῆς Πατερικῆς θεολογίας, τὸ ὁποῖον παραμένει ἕσασι θυμαστὸν παράδειγμα πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ δημιουργικότητος.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ἀνάγκη νὰ παραθέσῃ τὰ συμπεράσματα ἐνὸς ἑτεροδόξου², ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Πατερικὴν θεολογίαν τῶν πέντε πρώτων αἰώνων. «Ὅταν ἐξετάζωμεν τὴν χορείαν τῶν Πατέρων πρὸ καὶ μετὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας, μένομεν ἐκπληκτοὶ πρὸ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ποικιλίας ἐντελῶς διαφορετικῶν χαρακτήρων, τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπόψεων, τοῦ ἰδιαίτερου τρόπου ζωῆς καὶ τῆς ποικιλίας τῶν μέσων ἐκφράσεως... Ἡ ἐργασία τῶν δὲν ἠκολούθησεν ἐν σταθερῶν πλάνων, ἀλλ' ἦτο ἐνήμερος κατὰ πολὺ θετικὸν βαθμὸν τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ εἶχε τὴν αἰσθησὶν τῆς ὑπευθυνότητος, ὅσον ἀφορᾷ τὸν παράγοντα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸν τομέα τῆς πίστεως, γεγονός, διὰ τὸ ὁποῖον ἐκτιμᾶται ἰδιαιτέρως».³ Ἐπιστροφή εἰς τοὺς Πατέρας λοιπὸν σημαίνει, πρὸ πάντων, ἀνάκτησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ πνεύματος, ἀνάκτησιν τῆς μυστικῆς ἐκείνης ἐμπνεύσεως, ἡ ὁποία κατέστησε τοὺς Πατέρας ἀληθεῖς μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας⁴.

Ἐπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία, ὡς εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ Μπερδιάγεφ⁵, εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα ἡ Ἐκκλησία τῆς Παραδόσεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Καθολικὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Αὐθεντίας, καὶ τὴν Προτεσταντικὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀτομικῆς Πίστεως, θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ μυστήριον τῆς

Θ. Μετανοίας, ὅσον τὸ δυνατὸν συντομώτερον, κατανέμοντες τὴν ὕλην τῆς παρουσίας ὡς ἐξῆς: α') Γενικῶς περὶ Μετανοίας, β') Ἡ Ἐξομολόγησις ἐν τῇ ἱστορικῇ πορείᾳ τῆς Ἐκκλησίας, γ') Ἡ Ὁρθόδοξος ἔννοια τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Μετανοίας καὶ δ') Συμπεράσματα.

α') Γενικῶς περὶ Μετανοίας.

Τὸ βασικώτερον στοιχεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Χριστιανισμόν, εἶναι ἡ μετάνοια. Εἶναι τραγικὴ ἡ κατάστασις τῆς ἀνθρωπίνης πραγματικότητος, διότι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς κατ' ἀρχὰς ἀρνήσεως τοῦ ἑαυτοῦ του⁶. Κατὰ τὸν Μπερδιάγεφ ἡ ἀναγνωρίζομεν ὅτι τὸ ἀπόλυτον καὶ ἄπειρον εἰσδύον εἰς τὸ σχετικὸν καὶ πεπερασμένον, καθαγιαζοῦν αὐτὸ καὶ δημιουργοῦν ἓνα κλειστὸν ἱερὸν κύκλον, ἡ παραδεχόμεθα ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ σχετικὸν διακατέχεται ἀπὸ μίαν ἔφρσιν πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ ἀπόλυτον, καὶ γεννᾶται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μία δημιουργικὴ κίνησις. Ἡ πρώτη γνώμη εἶναι ἀποκλειστικῶς συντηρητικὴ καὶ ἱερατικὴ. Ἡ δευτέρα δημιουργικὴ καὶ προφητικὴ. Τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστιανισμοῦ περιέχει ἐν ἑαυτῷ ἀμφοτέρας τὰς γνώμας καὶ τὰς ἀντικατοπτρίζει ἰδανικῶς εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μετανοίας. Αὕτη εἶναι ἡ μετάνοια ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν σημασίαν τῆς λέξεως: Βίωσις δηλ. τῆς ἀνικανότητος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργικὴ κίνησις πρὸς τὴν κλήσιν τοῦ Θεοῦ⁷. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον παράγοντα εἰσδοχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ σχετίζεται βασικῶς πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος.

Ἡ μετάνοια ὅμως δὲν εἶναι μία στατικὴ ἱστορικῶς ἔννοια, ἀλλ' «ἡ συνεχῆς καὶ ἀέναντος πρὸς τὰ ἄνω κίνησις πρὸς κάθαρσιν καὶ μετοχὴν εἰς τὸ μυστήριον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»⁸. δὲν εἶναι μόνον ἡ πρώτη ἀπάντησις εἰς τὴν πρώτην κλήσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ συνοδεύει αὐτήν, ὡς ἀτελεῦτος ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἄνω ἐν τῷ φωτὶ πορείας τοῦ ἀνθρώπου⁹. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀρισμοῦ πηγάζει ἡ δευτέρα ἔννοια τῆς μετανοίας ὑπὸ τὴν στενωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ ἡ ὁποία σχετίζεται πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Θ. Ἐξομολογήσεως.

Μὲ τὴν δευτέραν ἔννοιαν θὰ ἀσχοληθῶμεν ἀναλυτικώτερον, ἐξετάζοντες αὐτήν ἱστορικῶς καὶ δεοντολογικῶς.¹⁰

β') Ἡ Ἐξομολόγησις ἐν τῇ ἱστορικῇ πορείᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ βιβλικὴ κατοχύρωσις τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως¹¹ εὐρίσκειται εἰς τὴν Καθολικὴν ἐπιστολὴν τοῦ

2. Hans von Campenhausen, The Fathers of the Greek Church (E. J. by L. A. Garrard) London 1963, σελ. 171.

3. Απόδοσις τοῦ Ἀγγλικοῦ κειμένου ἰδικῆ μου.

4. Ἀλ. Σμῆμαν, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 121-122. Πρβλ. Hans von... ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 176.

5. Ν. Μπερδιάγεφ, «Ἡ ἀλήθεια τῆς Ὁρθοδοξίας» ἐν, Τρία δοκίμια περὶ Ὁρθοδοξίας, ἐκδ. ΧΕΕ, σελ. 38. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Πνεῦμα καὶ Ἐλευθερία (μετφ. Εἰρηναίου Σάμου) Ἀθήναι 1962, σελ. 207 ἐξ.

6. Ν. Νησιώτη, «Ἡ Θεολογία ὡς ἐπιστήμη καὶ δολογία», ἐν Θεολογία. Ἀλήθεια καὶ Ζωή, σελ. 207 ἐξ.

7. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα... σελ. 348.

8. Ν. Νησιώτη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 206-7.

9. Ἀπόθ.

10. Ἡ ὀρθόδοξος θεολογία, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Σμῆμαν, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 93, ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της εἶναι μὲν μία καθολικὴ ἐκφρασις τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, συγγενόνας ὅμως εἶναι καὶ ἡ συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας.

11. Οἱ ὅροι «μυστήριον τῆς Θ. Μετανοίας» καὶ «μυστήριον τῆς Θ. Ἐξομολογήσεως» εἶναι παρ' ἡμῶν ταυτόσημοι.

Ἰακώβου, «ἐξομολογεῖσθαι ἀλλήλοις τὰς ἀμαρτίας»¹², ἔνθα χαρακτηριστικώτατα τοποθετεῖται τὸ μυστήριον ἐπὶ ἐκκλησιολογικῆς βάσεως¹³. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως βάσεως ἐτοποθετεῖτο καὶ εἰς τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ «Διδαχὴ τῶν 12», «ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐξομολογήσῃ τὰ παραπτώματά σου»¹⁴, καὶ ἀλλαχοῦ, «κατὰ Κυριακὴν Κυρίου συναχθέντες κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε προσεξομολογησάμενοι τὰ παραπτώματα ὑμῶν, ὅπως καθαρὰ ἢ θυσία ὑμῶν ἦ»¹⁵, ἔνθα ἐπιπροσθέτως τόνιζεται καὶ ἡ σχέση τοῦ μυστηρίου μετὰ τῆς Εὐχαριστίας. Ἐπίσης ὁ Ἰγνάτιος εἰς τὴν πρὸς Φιλαδελφεῖς ἐπιστολὴν του ἀναφέρει: «πᾶσιν οὖν τοῖς μετανοοῦσιν ἀφήσιν ὁ Θεός, ἐὰν συνδράμωσιν εἰς ἐνότητα Χριστοῦ καὶ συνεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου»¹⁶. Εἶναι φανερόν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν ἡ Ἐξομολόγησις ἐτελεῖτο δ η μ ο σ ί α.

Μετὰ τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῶν χριστιανῶν, ὑπεχώρησεν ὁ ζήλος καὶ ἡλαττώθη ἡ ἠθικὴ εὐαισθησία τῶν πρώτων χρόνων, μετὰ ἀποτέλεσμα πολλοὶ νὰ ἐκπίπτουν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τῆς συγγραφῆς ὑπὸ τοῦ Ἐρμῆ τοῦ «Ποιμένος», περὶ τὸν β' μ.χ. αἰ., ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη καὶ δευτέρας μετανοίας¹⁷. Διὰ τοῦ μυστηρίου λοιπὸν τῆς Ἐξομολογήσεως, ὁ κατὰ τινὰ τρόπον ἀποβληθεὶς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεκαθίστα τὰς σχέσεις του μετ' αὐτῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος: «Ὁ Μάξιμος καὶ ὁ Οὐρβανὸς, οἵτινες εἶχον ἀποσχισθῆ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας παρασυρθέντες ὑπὸ τοῦ αἰρετικοῦ Νοβάτου, «παρόντων ἱκανῶν, τοῦτο μὲν ἐπισκόπων, τοῦτο δὲ πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν παμπόλλων, ἐξήγγειλαν ἀποδουρόμενοι καὶ μεταγιγνώσκοντες»¹⁸. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐδημιουργήθησαν καὶ αἱ τάξεις τῶν μετανοούντων, δύο κατ' ἀρχάς (ἀκροώμενοι καὶ γονυκλινοῦντες) καὶ τέσσαρες ἀργότερον, περὶ τὸν γ' μ.χ. αἰ., (προσκλιαινόντες, ἀκροώμενοι, ὑποκλίπτοντες καὶ συνεστῶτες)¹⁹.

Ἀπὸ τοῦ δ' μ.χ. αἰ. ὅμως, ἐπεκράτησεν ἡ μυστικὴ ἢ Ἐξομολόγησις, ὁπότε ἐδημιουργήθη καὶ ὁ θεσμὸς τοῦ πρεσβυτέρου τῆς μετανοίας. Σημειωτέον, ὅτι τοῦτο συνέβαινε καὶ προηγουμένως, σπανίως ὅμως καὶ παρατύπως, καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἐγένετο καθεστῶς²⁰, διότι καὶ πάλιν νὰ ἐκλείψουν αἱ ἀντιδράσεις²¹.

12. 5,16.

13. Κακῶς σχετίζουσι τινὲς τὸ μυστήριον πρὸς τὰ χωρία Ματθ. 18,18 καὶ Ἰω. 20,23, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς μίαν γενικωτέραν φύσεως ἐξουσίαν, τὴν ὁποῖαν ἀνέθεσεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητὰς του.

14. Διδαχὴ τῶν 12, IV, 14, Β.Ε.Π.Ε.Σ., ἐκδ. Α.Δ. τόμ. Β' σελ. 217.

15. Αὐτόθι, (XIV, 2) σελ. 220.

16. Ἰγνατίου, Πρὸς Φιλαδελφεῖς VIII, 1, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 310.

17. Ἐρμῆ, Ποιμὴν, 4η ἐντολὴ παρ. 3, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Γ' σελ. 55.

18. Εὐσέβιου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ΣΤ' βιβλίον, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. ΙΘ' σελ. 379.

19. Ἰ. Ἀναστασίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμ. Α' σελ. 140 ἐξ.

20. Αὐτόθι, σελ. 340 ἐξ.

21. Οἱ ἱστορικὸι Σωκράτης (Ἐκκλ. Ἱστορία 5,19) καὶ

Ἡ δημοσία Ἐξομολόγησις ὑπεχώρησε πρὸς ὄφελος τῆς μυστικῆς, ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς ἀτασθαλοῦ κληρικοκρατίας²², ἀλλὰ διὰ γενικωτέρους λόγους· οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην χριστιανικὴ καὶ ἐκόλαζεν ὠρισμένα παραπτώματα (Νόμος θανατώσεως μοιχοῦ κ.λπ.)²³, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔπρεπε νὰ δημοσιευθοῦν.

β) Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Χριστιανισμὸς κατέστη ἐπίσημος θρησκεία καὶ κατέπαυσαν οἱ διωγμοί, ἡ δημοσία Ἐξομολόγησις καὶ ἀδύνατος κατέστη διὰ τὸν ὑπερπληθυσμὸν τῶν χριστιανῶν καὶ ἀπώλεσεν εἰς βάθος, ὁπότε ἡ Ἐκκλησία ἠναγκάσθη διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ τονώσῃ τὸ στοιχεῖον τῆς ἐσωτερικῆς μετανοίας, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερον²⁴.

Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ, ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν περίπτωσιν τὸ μυστήριον οὐδέποτε ἀπώλεσεν τὸν ἐκκλησιολογικὸν του χαρακτήρα²⁵. Ἐξηκολούθησε δηλ. νὰ ἀποτελῇ πρᾶξιν συμφιλίωσης τοῦ πιστοῦ μετὰ τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποῖαν ἀπλῶς ἐξεπροσώπει ὁ πρεσβύτερος τῆς μετανοίας. Δὲν συνχωροῦντο δηλ. ἀπλῶς τὰ ἀτομικὰ ἀμαρτήματα τοῦ πιστοῦ, ἀλλ' ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἐσώζετο.

γ) Ἡ Ὁρθόδοξος ἐννοία τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας.

Ἡ θεολογία τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως, ὡς καὶ ἱστορικῶς ἐγένετο ἀντιληπτόν, ἐδράζεται ἐπὶ τῆς θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν Ἐκκλησίαν ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν ὀρθολογιστικῶς, διότι αὕτη δὲν ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἔξω, ὡς ἐξωτερικὴ μαρτυρία, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀοράτων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποδεικνύονται, εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς πίστεως, εἶναι δηλ. μία πνευματικὴ ἐσω-

Σωζόμενος (Ἐκκλ. Ἱστορία 7,16) ἀναφέρουν ὅτι ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Νεκτάριος κατήγγησε τὸν θεσμὸν τῆς μυστικῆς ἐξομολογήσεως περὶ τὸ 390 μ.χ. ἐξ αἰτίας σκανδαλοῦ προκληθέντος ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ἀμαρτίας γυναικὸς καὶ ἐπέτρεψε τὴν κατὰ συνείδησιν κοινωνίαν. Τοῦτο ἐπεκράτησε καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας.

22. Lecky, History of european Morals, τόμ. Β', σελ. 67 ἐξ.

23. Πρὸς Μ. Βασιλείου, Κανὼν 34ος.

24. Πρὸς. «Ὁὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένομαι τοῖς χεῖλεσιν ἐξομολογοῦμαι, ἐν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὸ ἄμω μύων, σοὶ τῷ μόνῳ βλέποντι τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τοῦ ἐν ἐμαυτῷ στεναγμούς ἐπιδεικνύων ἐν ἐμαυτῷ ὀρυόμενος» (Μ. Βασιλείου, Ἐρημηναία εἰς λζ' ψαλμόν). Ὁσαύτως «παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβῶ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρον σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἀμαρτήματα, τὸ συνεῖδος ἀνάπτυσον ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ» (Ἰ. Χρυσόστομου, ὁμιλία Ε', περὶ ἀκαταλήπτου).

25. Σημειωτέον, δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία υιοθέτησε τὴν ἐξομολόγησιν, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι ἀὐθροπος ἔχει τὴν ἀνάγκη νὰ ἐμπιστευεῖται τὸ ἐσωτερικὸ του σὲ μὴ ἀρχὴ (κοσμικὴ ἢ θεϊκὴ)», ὡς δέχεται ὁ Josef Rattner εἰς τὸ ἔργον του «Ὁ νευρικός ἀνθρώπος καὶ ἡ θεραπεία του» (μετ. Γ. Βαμβαλῆ) Ἀθήναι 1969, σελ. 191.

τερική πραγματικότητα²⁶. Παρά ταῦτα ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον ἀόρατος μυστική καὶ δυναμική, ἀλλὰ καὶ ὁρατὴ καὶ αἰσθητή· ἐνσαρκούται ἱστορικῶς, ὅπως ἐνσαρκώθη ὁ Χριστός. Καὶ εἶναι ὁρατὴ ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ ζωῇ τῶν Ἁγίων, εἰς τὰ μυστήρια, εἰς τὴν ἱεραρχίαν κ.λπ. Ἡ αἰσθητοποίησις ἡμῶς αὕτη δὲν εἶναι ἄρνησις τοῦ ἀνεξερευνητοῦ ἀπείρου, ἀλλ' εἰς πλουτισμός, μία κατάκτησις. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἡ πραγματοποιουμένη καὶ ἐνσαρκουμένη ἐν τῇ ἱστορίᾳ, δὲν ἀποτελεῖ ὅλον τὸ ἀπροσμέτρητον βάθος τῆς, ὅλο τὸ πλήρωμά τῆς, διότι τὸ ἀπειρόν τῆς παραμένει πέραν τῆς ἱστορικότητός τῆς²⁷.

Τὰ μυστήρια λοιπὸν καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὁρατὴ ἔκφρασις τῆς μυστηριώδους ζωῆς, τοῦ ἐγκοσμίου σώματος τοῦ Χριστοῦ²⁸. Ὅπως τὰ δόγματα δὲν καθωρίσθησαν ὑπὸ τύπον ἀναγκαστικῆς φιλοσοφικῆς καὶ θεολογικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ κατενοήθησαν πρὸ παντός ὡς γεγονότα μυστικῆς τάξεως²⁹, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ μυστήρια δὲν εἶναι μαγικαὶ τελεταί, ἀλλὰ τὰ κύρια καὶ ὁρατὰ σημεῖα ἐνθα συγκεντροῦνται τὰ θεουργικὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἐκπληροῦνται ἐν τῇ ἐγκοσμίῳ ζωῇ³⁰ καὶ διὰ τῶν ὁποίων ὁ λαὸς κοινώνει τοῦ βάθους τῆς πνευματικῆς ζωῆς³¹.

Ἡ Πατερικὴ θεολογία οὐδέποτε καθώρισε κατὰ τρόπον σχολαστικὸν τὰ μυστήρια³² οὔτε τὰ ἐπιστηματοποίησε οὔτε κἀν τὰ ἠρίθμησε. Μόνον ἡ μεταπατερικὴ δυτικίζουσα θεολογία μας ἐδέχθη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Παλαιολόγου καὶ ἐντεῦθεν, τὴν ἀπαρίθμηση καὶ συστηματοποίησιν τῶν μυστηρίων, διὰ πρώτην φοράν γενομένην ὑπὸ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τοῦ Μ. Ἀβελάρδου καὶ Π. Λομβάρδου (ιβ' μ.Χ. αἰ.)³³. Καὶ ἄλλιν ὅμως τελικὸς καθορισμὸς τῶν μυστηρίων δὲν ἐπῆλθε πρὸ τοῦ 17ου αἰ., («ὅτε ἡ Λατινικὴ ἐπιρροὴ εὗρισκετο εἰς τὸ κορυφωμά τῆς»³⁴). Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη ὀμιλοῦμεν περὶ «ἐπτὰ»³⁵ μυστηρίων, «ὁ ἀριθμὸς ἐπτὰ», ὅπως τονίζει ὁ π. Κάλλιστος (κατὰ κόσμον Timothy Ware), δὲν ἐπέχει ἀπόλυτον

δογματικὴν σημασίαν διὰ τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται πρωταρχικῶς ὡς μία εὐχέρεια (μὲ συμβολικὰς ὀπωσδήποτε προεκτάσεις)³⁶ εἰς τὴν διδασκαλίαν³⁷.

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῶν μυστηρίων, καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως. Ἄλλοις λόγοις, ὁ προορισμὸς τῶν μυστηρίων εἶναι ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἡ τελειώσις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὄχι ἀπλῶς ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν ὡς ἀτόμων³⁸.

Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, τὰ ἐπὶ μέρους μυστήρια δὲν ἀποτελοῦν χωριστὰ μέσα χάριτος οὐσιαστικῶς ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἀλλὰ συνδέονται μεταξύ των, καὶ τὸ κυριώτερον, ἀναφέρονται ἀναγκαστικῶς καὶ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν Θ. Εὐχαριστίαν³⁹. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ τέλος των, τὸν λόγον ὑπάρξεώς των, εἶναι «τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων»⁴⁰, καὶ ἐν αὐτῇ ὁλοκληροῦται καὶ πραγματοποιεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὅποια εἶναι ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ⁴¹. Ὡς ὑπόλειμμα τῆς ἀρχαίας αὐτῆς παραδόσεως παρέμεινεν ἡ συνήθεια νὰ τελῆται τὸ μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως πρὸ τῆς Εὐχαριστίας.

Ὁ ὀρισμὸς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως⁴², τὸν ὁποῖον μᾶς δίδουν σύγχρονά τινα δογματικὰ ἐχειρίδια τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι καταφανέστατα σχολαστικὸς καὶ δικανικὸς, ἀντιγραφὴ Ρωμαιοκαθολικῶν προτύπων, καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Μυστικὴν Θεολογίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας ἀντιμετωπίζονται δύο ἀρχαί: ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀριστοτελικὴ ἀρχὴ τῆς μορφῆς⁴³, ἡ ὅποια περιορίζει, ἡ ἀρχὴ τῆς συντελεσθείσης αἰσθητοποίησεως, καὶ ἡ ἀρχὴ ἡ χριστιανικὴ, ἡ μυστικὴ, πάντοτε δεκτικὴ νέων δημιουργικῶν πραγματοποιήσεων⁴⁴. Ὁ σχολαστικὸς τοῦ Μεσαίωνα, ἀποτέλεσμα τῆς ἀριστοτελικῆς ἀρχῆς τῆς μορφῆς καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικανικοῦ πνεύματος, μετετέπιε σοβαρῶς τὴν ἔννοιαν τῶν μυστηρίων.

26. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα... σελ. 335.

27. Αὐτόθι, σελ. 340.

28. Αὐτόθι.

29. Ν. Μπερδιάγεφ, «Ἡ ἀλήθεια τῆς Ὀρθοδοξίας...», σελ. 40.

30. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα..., σελ. 341.

31. Αὐτόθι, σελ. 342.

32. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος εἰς τὸ ἔργον του Ἐπιστολὴ περὶ ἐξομολογήσεως, ὅπου προτιμᾷ ἐξομολογήσιν γενομένην εἰς πνευματικὸν μὴ χειροτονηθέντα μοναχὸν ἀπὸ ἐξομολογήσιν γενομένην εἰς μὴ πνευματικὸν ἱερέα, ἀκόμη καὶ ἐπίσκοπον.

33. Π. Τρεπέλα, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς ἐκκλησίας τόμ. Γ', ἐκδ. Σωτήρ, Ἀθήναι 1961, σελ. 60-1.

34. Timothy Ware, The Orthodox Church, London 1963, σελ. 282.

35. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὀμιλεῖ περὶ δύο, τὰ Ἀρεοπαγιτικὰ συγγράμματα περὶ ἕξ, ὁ Ἰωάσαφ Μητροπολίτης Ἐφέσου τὸν 15ον αἰ. περὶ δέκα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη πού ἀναφέρουν ἐπτὰ τὸν ἀριθμὸν μυστηρίων συνήθως διαφέρουν ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν μυστηρίων (Timothy Ware, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 282). Εἶναι ἐπίσης φανερόν, ὅτι καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὰ μυστήρια οὐδέποτε ἦσαν ὀλιγότερα τῶν ἐπτὰ, δὲν εὐσταθεῖ.

36. Ἡ παρένθεσις ἰδική μου.

37. Timothy Ware, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 282.

38. Ἀλ. Σμέμαν, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 98-9.

39. Κατὰ τὸν Ἱ. Ζηζιούλαν, «Ἡ εὐχαριστιακὴ θεώρησις τοῦ κόσμου καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος» ἐν Χριστιανικὸν συμπόσιον Α' (ἐκδ. Τσιρόπουλος) 1967, σελ. 183-90, ἡ εὐχαριστία νοεῖται κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν ὡς κοινὴ καθολικὴ ἐκδήλωσις τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καὶ ὄχι ὡς κατακόρυφος σχέσις ἐνὸς ἐκάστου μετὰ τοῦ Θεοῦ (σελ. 184).

40. Ἀλ. Σμέμαν, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 98-9.

41. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα..., σελ. 345. Κατὰ τὸν Μπερδιάγεφ ἡ ἰδέα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ παραμένει ἰδέα ἐσχατολογικὴ καὶ ὄχι ἱστορικὴ (ὅπως εἶναι ἡ ἰδέα τῆς Ἐκκλησίας). Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἀόρατον, τὴν οὐράνιον καὶ μυστικὴν Ἐκκλησίαν (αὐτόθι).

42. «Τὸ μυστήριον τῆς Θ. μετανοίας εἶναι ἡ θεοσύστατος πράξις, καθ' ἣν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἱερέως ἀφήσιν τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίας τῶν εὐκρινῶς μετανοούντων καὶ ἐξομολογούμενων αὐτὰς τῷ ἱερεῖ» (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήναι 1956², σελ. 376).

43. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἐφοβεῖτο τὸ ἀπειρον καὶ προσεπάθει νὰ τὸ περιορίσῃ.

44. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα..., σελ. 340.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ*

Θέσεις και απόψεις

6. Ἡ λύσις τοῦ γάμου.

Δύο μόνον αἰτίαι ἐπιφέρουν τὴν λύσιν τοῦ χριστιανικοῦ γάμου. Σωματικῶς μὲν ὁ θάνατος τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων³⁵, πνευματικῶς δὲ ἡ μοιχεία³⁶.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 149 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

35. Α' Κορινθ. 7,39: «...Γυνὴ δέδετα νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐάν δὲ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ἢ θέλει γαμηθῆναι...».

36. Ματθ. 5,32: «...Ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός λόγου πορνείας...» καὶ 19,9: «ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνεία, καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται...».

Τὰ μυστήρια (καὶ κυρίως τὸ μυστήριον τῆς Θ. Μετανοίας) ἔχουν καταστῆ σήμερον ἰδιωτικαὶ τελεταὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν τῶν χριστιανῶν, ἀποσκοποῦσαι εἰς τὸν προσωπικὸν ἀγιασμὸν τῶν πιστῶν καὶ ὄχι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας⁴⁵. Ἡ μετατόπισις δηλ. αὕτη ὀφείλεται εἰς μίαν ἄλλην μετατόπισιν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἡ ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἰδρυθῆ διὰ τὸν κόσμον καὶ ὄχι ὡς ἔν θρησκευτικὸν ἴδρυμα κεχωρισμένον ἀπὸ τὸν κόσμον, προωρισμένον νὰ ἐξυπηρετῆ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου⁴⁶. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει μίαν φύσιν πνευματικῶς κοινωνικὴν ὑπὸ τὴν βαθεῖαν ἔννοιαν τῆς λέξεως⁴⁷. Σήμερον ὅμως ἡ Ἐκκλησία, θεωρουμένη ἀπὸ τὴν θεολογίαν ὡς ἴδρυμα καὶ ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν ὡς λατρευτικὸς ὀργανισμὸς, ἔχει παῦσαι κατ' οὐσίαν νὰ εἶναι κοινωνία⁴⁸.

Κατὰ τὸν Χομιάκωφ ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ θεωρητῆ ὄχι ὡς ἴδρυμα, ὡς δόγμα ἢ σύστημα, ἀλλ' ὡς ζώη, ἡ ὁποία ἐναγκαλιέζεται τὰ πάντα, προλαμβάνει τὰ πάντα καὶ μεταμορφώνει τὰ πάντα ὡς μία φάσις, ἕνα πέρασμα εἰς τὴν πραγματικότητά τῆς ἐν Χριστῷ λυτρώσεως καὶ μεταμορφώσεως⁴⁹.

Τὰ ἐπὶ μέρους λοιπὸν μυστήρια, μὲ κίνδυνον νὰ θεωρηθῆ καὶ τοῦτο σχολαστικισμὸς, εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπος βιοῖ τὸ «Μέγα Μυστήριον», τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον σώζεται⁵⁰.

45. Ἀλ. Σμέμαν, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 114.

46. Αὐτόθι, σελ. 107.

47. Ν. Μπερδιάγεφ, Πνεῦμα ..., σελ. 336.

48. Ἀλ. Σμέμαν, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 100. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εὐχὴ τοῦ μνημοσόνου τῆς λειτουργίας τοῦ Μ. Βασίλειου: «Ἡμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετέχοντας, Σοῦ δεόμεθα καὶ Σε παρακαλοῦμεν Ἄγιε Ἄγιον, ἐνώσασαι ἀλλήλοις εἰς πνεύματος Ἄγιου κοινωνίαν...».

49. Ἀλ. Σμέμαν, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 122.

50. Οὐδεὶς φυσικὰ δύναται νὰ παραθεωρήσῃ καὶ τὴν καθιερωμένην ἐξομολόγησιν, ὅταν φυσικὰ αὕτη ἐπιτελεῖται δεόντως,

Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἰ. Χριστὸς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλίαν του, μετὰ τὸ ἀμάρτημα τοῦ φόνου, τοποθετεῖ ἀμέσως τὸ ἀμάρτημα τῆς μοιχείας (Ματθ. 5,21-27). Διότι, διὰ μὲν τοῦ φόνου ἐξαφανίζεται μία ἀνθρωπίνη ὑπαρξις, διὰ δὲ τῆς μοιχείας καταστρέφεται ἡ πλέον ἱερὰ ἀνθρωπίνη κοινωνία. Διὰ τῆς μοιχείας προσβάλλεται ὄχι μόνον ἡ προσωπικὴ καὶ οἰκογενειακὴ τιμὴ τῶν συζύγων, τῶν τέκνων καὶ τῶν συγγενῶν, ἀλλὰ, πρὸ παντός, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Βεβηλοῦται ἡ σωματικὴ, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ κοινωνία τῶν συζύγων καὶ καταπα-

δ') Συμπεράσματα.

1) Ἡ μετάνοια εἶναι γενικωτέρα ἔννοια. Κατ' ἀρχὰς μὲν εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς εἰσοδικῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, παραλλήλως ὅμως εἶναι καὶ τὸ συνεχὲς βίωμα τῆς πρὸς σωτηρίαν πορείας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς συνεχοῦς παραδοχῆς τῆς ἀμαρτωλότητός του.

2) Ἡ Ἐξομολόγησις εἰς τὴν πρώτην Ἐκκλησίαν ἦτο πρᾶξις συμφιλώσεως τοῦ πταίσαντος πρὸς τὴν Ἄγιαν Ἐκκλησίαν καὶ ἐτελεῖτο δημοσίᾳ. Μόνον ἀργότερον, καὶ δὴ διὰ γενικωτέρας καὶ οὐχὶ δογματικῆς λόγους, ἡ Ἐκκλησία ἀντικατέστησεν αὐτὴν διὰ τῆς μυστικῆς, ὁπότε ὁ πρεσβύτερος τῆς μετανοίας ἐξεπροσώπει κατὰ τινὰ τρόπον τὸ σύνολον τῶν πιστῶν⁵¹.

3) Ὁ χαρακτήρ τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Μετανοίας, ὡς καὶ πάντων τῶν μυστηρίων, εἶναι κατὰ βάσιν ἐκκλησιολογικός. Ἡ μόνη πηγὴ σωτηρίας εἶναι ἡ Ἐκκλησία (ἡτις, σημειωτέον, ὀλοκληροῦται ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ), τὸ δὲ μυστήριον τῆς Θ. Μετανοίας ἐν ἐκ τῶν μέσων οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ἰδίως ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως. Καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Γιούγκι υπεραμύνεται μετὰ σθένους τῆς ἐξομολογήσεως. Κατ' οὐδένα ὅμως τρόπον δύναται νὰ τοποθετηθῆ τοιαύτη ἐξομολόγησις ἐπὶ μυστηριακῆς βάσεως, ὅτε εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ γνήσιον πατερικὸν πνεῦμα. Οἱ ψυχολογικοὶ λόγοι, ὡς λόγοι ἐπιβάλλοντες τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, ἀνταποκρίνονται, σημειωτέον, μόνον πρὸς τὸ μέρος ἐκείνου τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἐξαγόρευσις, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Δυστυχῶς τὰ περισσότερα νεο-Ὀρθόδοξα ἐγχειρίδια ἐξομολογητικῆς — ἂν ὄχι ὅλα — περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὸν ψυχολογικὸν αὐτὸν παράγοντα, παραθεωροῦντα πλήρως τὸν ἐκκλησιολογικὸν χαρακτήρα τοῦ μυστηρίου.

51. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ τρίτου προσώπου «Ὁ Θεός...» (ἀπὸ τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ τύπου «Ἐγὼ σὲ συγχωρῶ») εἰς τὴν συγχωρητικὴν εὐχὴν. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πρώτου προσώπου εἰς τὸ Σλαβονικὸν εὐχολόγιον ἀπὸ τοῦ 18ου αἰ. καὶ ἐντεῦθεν ἀποδίδεται ὀρθώτατα κατὰ τὸν T. Ware (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 296-7) εἰς Λατινικὴν ἐπίδρασιν. Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον παρέμεινεν εὐτυχῶς ὡς ἦτο.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΕΙΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ*

Ἀνταπόκρισις τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2) Εἰς δεύτερος τομεὺς τῆς δραστηριότητος τοῦ «Γραφείου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ» τῆς Ἱεραρχίας Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν εἶναι ἡ λεγομένη ὑπερπόντιος μετανάστευσις.

Οἱ μετανάσται τῆς κατηγορίας αὐτῆς διακρίνονται εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι διακινούνται μέσῳ τῆς Δ.Ε. Μ.Ε. (Διακυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς Μεταναστεύσεως ἐξ Εὐρώπης) καὶ ὑφίστανται μίαν κάποιαν ἐκπαίδευσιν¹⁷, καὶ εἰς τοὺς λοιπούς, οἱ ὅποιοι διακινούνται ἄνευ οὐδεμιᾶς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως καὶ προετοιμασίας.

Καθὼς εἶναι γνωστόν, φροντίδι τῆς Δ.Ε.Μ.Ε. γίνεται διὰ τοὺς μετανάστας τῆς πρώτης κατηγορίας μία διμηνοῦς εἰδικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εἰς μαθήματα ἐπαγγελματικῆς προσανατο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 151 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

17. Μέσῳ τῆς Δ.Ε.Μ.Ε. διακινούνται μετανάσται, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ προσκομίσουν τὸ λεγόμενον Μεταναστευτικὸν Δελτίον Ἀπορίας. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ «Πάροικοι» 6-7/1973.

λισμοῦ μετ' ἀσκήσεων εἰδικεύσεως εἰς διαφόρους ἐργασίας¹⁸. Εἰς τὰ πλαίσια λοιπὸν τῶν μαθημάτων αὐτῶν, φροντίδι τοῦ Γραφείου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἱεραρχίας Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, τῆ συνεργασίᾳ καὶ τῆς Διευθύνσεως Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ τῆς Μ.Σ.Ε. Ὑποθέσεων Ἐξωτερικοῦ, καταβάλλεται προσπάθεια προετοιμασίας τῶν διακινουμένων καὶ ἀπὸ πλευρᾶς πνευματικῆς.

Κατὰ μίαν σύσκεψιν, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη μετὰ ὑπευθύνων παραγόντων τῆς Δ.Ε.Μ.Ε., ἀπεφασίσθη, ὅπως μελετηθῆ ἡ δυνατότης αὐξήσεως τῶν ὠρῶν, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἡ δυνατότης καλλιτέρας ἀναλύσεως τῶν σπουδαιοτέρων διδασκαλιῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας¹⁹.

Ἡ διδασκαλία αὕτη δύναται ἴσως νὰ ἐπεκταθῆ καὶ διὰ τῆς ὁργανώσεως βραδυνῶν, διὰ τῆς παρουσίας κληρικῶν συνεργατῶν εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῶν ὑποψηφίων μεταναστῶν, ὅπως εἰς ἐκδρομὰς συνδυαζομένας μετὰ θείας λειτουργίας κ.ἄ.»

«Εἰδικώτερον διὰ τὰ μικρὰ παιδιά, ἰδίως κατὰ

18. Πάροικοι 4-5/1973, σελ. 9.

19. Πάροικοι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 11.

τεῖται ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειδὴ, ἀκριβῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται κατ' ἀνεξίτηλον τῆς θείας προνοίας βουλήν, ὁ μόνος λόγος διαζυγίου εἶναι ἡ μοιχεία, ὁ Κύριος καταδικάζει ὄχι μόνον τὴν πράξιν τῆς μοιχείας, ἀλλὰ καὶ κάθε πρὸς αὐτὴν ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν καὶ διάθεσιν τοῦ ἐγγάμου ἀνθρώπου. «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ...» (Ματθ. 5,28). Τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας δὲν ἐγκτεῖται τόσον εἰς τὰς ἐξωγάμους γενετησίους ἐκδηλώσεις καθ' ἑαυτάς, ἐφόσον αὐταὶ καὶ ἐντὸς τοῦ γάμου ὑπάρχουν, ὅσον καὶ κυρίως εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἐγγαμὸς σύζυγος (ἄνῃρ ἢ γυνή), ἐγκαταλείπει τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν, καταπατεῖ βαρῆματα τὸν ἱερὸν δεσμὸν τοῦ γάμου, προδίδει βαναύσως τὴν συζυγικὴν πίστιν καὶ ὑποκαθιστᾷ τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ὑπάρξεώς του μὲ τρίτον, ξένον πρόσωπον³⁷. Ἐπειδὴ εἶναι τόσον βαρὺ καὶ θανατηφόρον τὸ ἁμάρτημα καὶ τὸ πλῆγμα τῆς μοιχείας κατὰ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, εἰς περίπτωσιν διαπράξεως αὐτῆς, τὸ ἄθῳον μέλος δικαιούται ὄχι μόνον νὰ διαζευχθῆ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον γάμον νὰ συνάψῃ, ὄχι ὁμως μὲ γυναῖκα ἢ ὁποῖα ἔχει διαζευχθῆ ἐπὶ μοιχείᾳ, διότι, ἄλλως, διαπράττει καὶ αὐτὸς τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας. «Ὅς ἂν ἀπολελυμένην γα-

μῆση μοιχᾶται...» (Ματθ. 5,31,19,9). Τὸ δικαίωμα τοῦτο (ὄχι καθήκον, ἀλλὰ δικαίωμα), δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὴν γυναῖκα³⁸. Ἐφόσον ἡ ἠθικὴ ἰσότης τῶν συζύγων εἶναι πλήρης, τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔχει καὶ ἡ γυναῖκα, ὅταν συντρέχουν οἱ αὐτοὶ ἠθικοὶ λόγοι. Τοῦτο σαφῶς ἐξάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Μάρκου 10,12: «Καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμηθῆ ἄλλῳ, μοιχᾶται». Κατὰ τὴν πατερικὴν διδασκαλίαν τὸν δεσμὸν τοῦ γάμου θραυεὶ καὶ διαλύει τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας καὶ ὄχι ἡ πράξις τοῦ Διαζυγίου (Διαζευκτήριον), ἡ ὁποία ἀπλῶς πιστοποιεῖ καὶ ἐπικυρώνει αὐτήν. «Ὁὐ γὰρ τὰ ρεπούδια (repudium), Διαζευκτήρια, παρὰ Θεοῦ λύει τὸν γάμον, ἀλλ' ἡ ἄτοπος πρᾶξις...» (Κύριλλος Ἀλεξανδρεῖας³⁹).

Ἀρχιμ. ΧΡΥΣΟΣ. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ

38. Κατὰ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον, μόνον διὰ τὸν Κληρικὸν ἀποτελεῖ τὸ Διαζύγιον ὑποχρέωσιν ἐπιτακτικὴν. Ὁ Ἡ' κανὼν τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ Τοπικῆς Συνόδου ἐπιβάλλει ῥητῶς εἰς τὸν Ἱερέα, ὅπως διαζευχθῆ τὴν μοιχαλίδα σύζυγον του, εἰ δ' ἄλλως, ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν ἡ ποινὴ τῆς καθαιρέσεως. «Γυνὴ τις, ἐὰν μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῆ, ὀφείλει ἀπολύσαι αὐτήν. Ἐὰν δὲ συζῆ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐχειρθεσίσεως αὐτῆς ὑπηρεσίας».

39. Προδρ. Ἀκανθοπούλου, Τὸ Διαζύγιον κατὰ τὴν Θεολογίαν καὶ τὸ Καν. Δίκαιον τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας, ἐν περιοδ. ΓΡ. ΠΑΛΑΜΑΣ, Ἰαν.-Φεβρ. 1971, σ. 14, (μτφρ.).

37. Χρυσ. Κωνσταντινίδης, Μητροπολίτου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 62-63.

τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ γονεῖς τῶν εἶναι ἀπησχολημένοι μετὰ τὴν διεκπεραίωσιν τῶν διαφόρων διαδικασιῶν, δύνανται νὰ γίνουν εἰδικαὶ ἐκδηλώσεις²⁰.

Εἶναι φανερόν, ὅτι πάντα ταῦτα προϋποθέτουν καὶ μίαν καλὴν ὀργάνωσιν τῆς ὅλης προσπάθειας, ἰδιαίτερος δέ, τὴν στελέχωσιν τοῦ Γραφείου διὰ καταλλήλων συνεργατῶν.

Ἐκεῖνο ποῦ πραγματοποιεῖται ἀκόμη εἰς τὰ πλαίσια τῶν δραστηριοτήτων τοῦ ἰδίου Γραφείου, εἶναι αἱ εἰδικαὶ ἀποχαιρετιστήριον τελεταὶ ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τῶν ἐλλήνων μεταναστῶν.

Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται περιλαμβάνουν:

α) Μίαν σύντομον ἱερὰν ἀκολουθίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀναγινώσκεται καὶ ἡ ἀκόλουθος εἰδικὴ εὐχὴ:

Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἀποδημεῖν²¹.

Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρῶν. Σοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ. Σὺ ἐπλασας ἡμᾶς σοφίας κατάρχειν σου τῶν κτισμάτων. Σὺ τῷ Ἀβραὰμ ἐνετείλω· Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δεῖξω. Καὶ ἐπορεύθη Ἀβραὰμ καθάπερ ἐλάλησας αὐτῷ καὶ διώδευσε τὴν γῆν εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς καὶ ἐγένετο πάροικος καὶ παρεπίδημος ἐν γῇ Χαναάν. Σὺ δὲ μετὰ Ἰωσήφ ἦσθα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἦν οὗτος ἐπιτογχανῶν καὶ ἀνὴρ ὃς εὖρε χάριν ἐνώπιον τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο μέγας ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου καὶ πλούσιος σφόδρα, καὶ διὰ τὸ εἶναι Σε μετ' αὐτοῦ, ὅσα αὐτὸς ἐποίησεν, εὐδοκῶντο ἐν ταῖς ταῖς ἀντιφάσι. Καθάπερ οὖν τῷ Ἀβραὰμ οὕτω καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν Ἕλλησιν ἐνετείλω ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς χώρας καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτῶν, καὶ ὥσπερ ἦσθα μετὰ τοῦ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ, οὕτως εἶ καὶ μετ' αὐτῶν ἐν τῇ γῇ τῆς ξενίας αὐτῶν. Καὶ εὐλογῶν εὐλόγησας τὸν πόνον αὐτῶν καὶ πορευόμενοι μὲν ἔκλειον, ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει αἰρόντες τὰ δράγματα αὐτῶν. Καὶ νῦν δεόμεθά Σου, Ἐδεργέτα τοῦ γένους ἡμῶν Μεγαλόδωρε: Τὸν ἀποδημοῦντας ἀδελφοὺς ἡμῶν ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατευθώσων, εἴτε διὰ γῆς ἢ θαλάσσης ἢ ἀέρος ἢ οἰονδήποτε τρόπον τὴν πορείαν ποιοῦντας, πάντας πανταχοῦ ἀποκατάστησον εἰς λιμένα εὐδίων, εἰς λιμένα σωτήριον, σύμπλους καὶ συνοδοιπόρος αὐτῶν γενέσθαι καταξίωσον. Τήρησον αὐτοὺς μὲν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆς πατρίδος γῆς, αὐτοὺς δὲ καὶ ἡμᾶς ἅπαντας ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ σῆ. Μακάριον γὰρ τὸ ἔθνος, οὗ ἐστὶ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ, λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν ἑαυτῷ. Δὸς αὐτοῖς μὲν ἐπιποθεῖν τὸν ἦλιον τῆς Ἑλληνίδος γῆς, αὐτοῖς δὲ καὶ ἡμῖν ἅπανσιν ἐπιποθεῖν πρὸς Σέ, ὁ Θεός, ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Φύλαξον αὐτοὺς ἐν τῇ ξένη καὶ ὁδήγησον αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας καὶ ἡμέρας

20. Ἐνθ' ἄνωτ.

21. Πάροικοι 2-3/1972, σελ. 9.

τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός. Δίδαξον αὐτοὺς, ὅτι πάροικοι ἐσμεν ἐν τῇ γῇ ὡς καὶ πάντες οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ ὅτι δεῖ ἐξακολουθεῖν ὀπίσω τῶν σοφιστόντων τυφλὸς θείων λόγων Σου, ἵνα τὰς τε ὁδοὺς αὐτῶν εὐδοκῶσιν καὶ τὰ πατρῷα τηροῦντες καὶ φυλάσσοντες δεδοκιμασμένα ὑπὲρ χρόσιον ἔθνη καὶ δόγματά Σοι ἐν καθαρῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ τῆς ἑαυτῶν παροικίας τόπῳ λατρεύωσι τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ Σου Υἱῷ, Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

β) Μίαν σύντομον ἀποχαιρετιστήριον ὁμιλίαν.

Τὴν ἀνάγνωσιν εἰδικοῦ μηνύματος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνύμου²².

γ) Ἐν συνεχείᾳ, ἐγχειρίζεται εἰς ἅπαντας τὸ μήνυμα τοῦτο, πλαισιούμενον ὑπὸ βυζαντινῶν εἰκόνων. Ἐπίσης προσφέρεται μία Καινὴ Διαθήκη, καθὼς καὶ ἐν ἀντίτυπον τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου²³.

Ἐπίσης κατεβλήθη προσπάθεια συνοδείσεως τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι διακινῶνται δι' Αὐστράλιαν ἀτμοπλοϊκῶς. Ἦδη, χάριν εἰς τὴν εὐγενῆ προσφοράν τῆς Ἐταιρίας Χανδρῆ καὶ τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας, ἐπραγματοποιήθη ἡ πρώτη ἀποστολὴ συνοδοῦ-ἱερέως κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος²⁴.

Ἡ ἔκθεσις, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη, περιλαμβάνει πολὺτιμα στοιχεῖα διὰ τὴν συστηματοποίησην τῆς προσπάθειας. Παραθέτομεν ἐξ αὐτῆς ὀλίγα ἀποσπάσματα:

Τὸν παρελθόντα Αὐγούστον διὰ τοῦ Υ'Κ «Πατρὶς» διεκινήθησαν δι' Αὐστράλιαν 1.200 Ἕλληνες μετανάσται. Ἐξ αὐτῶν, τὸ 95% ἀφεῶρα οἰκογενείας καὶ τὸ ὑπόλοιπον μεμονωμένα ἄτομα. Τὸ 60% καὶ πλέον ἀπετέλουν παιδιὰ ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ἕως ὠρίμων νέων. Νήπια εἰς τὴν ἀγκάλην τῶν μητέρων των ὡς καὶ ὑπερήλικες, ὅτινες μετέβαινον, ἵνα ἐπισκεφθῶσι τὰ ἀπὸ ἐτῶν ἀπουσιάζοντα τέκνα των. Τὸ σύνολον ἀπετέλει τὸν πληθυσμὸν μιᾶς κωμοπόλεως.

Ἐκ τούτων, τὸ μέγιστον ποσοστὸν προήρχετο ἐκ τῆς υπαίθρου χώρας μετὰ εὐχάριστες γνώσεις περὶ τῆς καλῆς γεινιάσεως καὶ συμπεριφορᾶς, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ὑπάρχη ἡσυχία ἐπὶ τοῦ πλοίου σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ 24ωρον, διότι τὴν μὲν ἡμέραν ἦσαν τὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὸ 60%, ἴσως καὶ περισσότερον, τῶν μεταναστῶν, ἅτινα δὲν ἤρεμον οὐδ' ἐπὶ στιγμῆν, τὴν δὲ νύκτα ἦσαν οἱ γονεῖς, οἱ ὅποιοι ἢ συνεζήτουν κατὰ τὸ ἐλληνικὸν μεγαλοφῶνος, ἢ διὰ τῶν μαγνητοφῶνων καὶ ραδιοπικὰν προσεπάθουν νὰ γεμίσουν τὴν ζωὴν των καὶ νὰ γεφυρώσουν τὸ χάσμα, τὸ ὁποῖον

22. Ἴδὲ τὸ κείμενον ἐν: Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἰερωνύμου, 1829 ἡμέραι εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1972, σελ. 268 ἔξ.

23. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 110.

24. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ Ἰω. Μήτσου, Μὲ τὸ Ὑπερωκεάνιον Πατρίς, ἐν: Πάροικοι 2-3/1972, σελ. 14-19.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΕΡΒΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΖΑΝΗΣ

Π ρ ᾶ ξ ι ς 84.

Ὁ Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος, ἔχοντας ὑπ' ὄψει: α) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 11638 καὶ 11639/π.ἔ. 15-1-1973 ἔγγραφο τῆς Ν.Υ.Ε. τοῦ Ο.Δ.Δ.Ε.Π. β) Τὴν ἀπὸ 15-1-1973 εἰσήγησιν τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ γ) τὴν παράγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1/1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σωμάτων καὶ Ὁργανισμῶν»,

Ἀποφασίζομεν

Τροποποιῶμεν τὰς ὑπ' ἀριθμ. 67 καὶ 69/1970 πράξεις ἡμῶν, δημοσιευθείσας εἰς Φ.Π.Ε. 29/1970 καὶ Φ.Ε.Κ. 830/1970 τ.β. ὡς ἀκολούθως:

Α'

Τὸ ἄρθρον 11 τῆς ὑπ' ἀριθμ. 67/1970 πράξεως περὶ Κανονισμοῦ τοῦ Γκερτσείου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

« Ἀ ρ θ ρ ο ν 11 »

1. Διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰδρύματος συνιστῶνται αἱ κάτωθι θέσεις:

Α' Κατηγορία.

Κλάδος Α1 Διοικητικός.

Μία (1) θέσις Διευθυντρίας ἐπὶ βαθμοῖς 6φ-3φ.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 8φ-4φ.

Β' Κατηγορία.

Κλάδος Β1 Διοικητικός (Ἐπιμελητριῶν).

ἔδμημοργεῖτο εἰς τὰς ψυχὰς των διὰ τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς πορείας εἰς τὸ ἄγνωστον.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ταξιδίου μετὰ τὰ ὀλίγα πού ἐπληροφορήθησαν καὶ τὰ πολλὰ πού ἐφαντάστησαν ἢ ψυχολογία των ἦτο ἀκμαία καὶ ὁ ἐνθουσιασμός περισσότερος. Ἐστενοχωροῦντο, διότι ἐγκατέλειπον τὴν Πατρίδα καὶ πρόσωπα συγγενικά καὶ προσφιλή, παρηγοροῦντο ὅμως, διότι εἰς τὴν ξένην, εἰς ἣν μετέβαινον, θὰ ἠδύναντο διὰ τῆς ἐργασίας των νὰ δημιουργήσουν καλλιτέρεους ἕρους διαβιώσεως καὶ νὰ ἐκπληρώσουν τὰ ἀνεκπλήρωτα ὄνειρά των. Καθ' ὅσον ὅμως τὸ ταξίδιον συνεχίζετο καὶ αἱ ἐπαφαὶ καὶ γνωριμίαι ἐποπλασιαζόντο, ἀλλὰ καὶ αἱ πληροφορίαι ἀπὸ παλινοστούντας ἑλληνοαυστραλοὺς ηὔξανοντο, ἢ ἀγωνία καὶ ἡ περισυλλογὴ διὰ τὸ δυνατόν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὁνείρων των ἤρχιζε πλέον νὰ τοὺς ἀπασχολῇ καὶ νὰ τοὺς δημιουργῇ προβλήματα καὶ ἐρωτηματικά.

(Συνεχίζεται) Πρεσβ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Τέσσαρες (4) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 11φ-6φ.

Κλάδος Β2 Λογιστικός.

Δύο θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 11φ-6φ.

Κλάδος Διδασκαλισσῶν Τεχνικῶν Σχολῶν.

Ἐξ (6) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 11φ-6φ.

Γ' Κατηγορία.

Δύο (2) θέσεις Καθαριστριῶν.

Δύο (2) θέσεις Μαγειρισσῶν.

Μία (1) θέσις ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου. Αἱ θέσεις αὗται διαβαθμίζονται ἐπὶ βαθμοῖς 13φ-8φ.

Τὴν θέσιν τῆς Διευθυντρίας καταλαμβάνει ἄγαμος, ἡλικίας τοῦλάχιστον 40 ἐτῶν, κεκτημένη πτυχίον Ἀνωτάτης Σχολῆς ἢ Ἀπολυτήριον Γυμνασίου ἢ ἰσοτίμου Δημοσίας Σχολῆς μετὰ 15ετῆ προϋπηρεσίαν παρὰ Ν.Π. Δημοσίου Δικαίου, Τραπεζῆς ἢ Ἐτέρω Ὁργανισμῶ. Διὰ τὰς ὑπολοίπους θέσεις ἀπαιτοῦνται τὰ ὑπὸ τοῦ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων προβλεπόμενα τυπικά καὶ οὐσιαστικά προσόντα.

2. Τὸ προσωπικὸν μισθοδοτεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος καὶ εἰς βάρος τῶν ἐν ἄρθρῳ 8 τοῦ παρόντος διαλαμβανομένων πόρων.

Β'

Τὸ ἄρθρον 6 τῆς ὑπ' ἀριθμ. 69/1970 πράξεως ἡμῶν περὶ Κανονισμοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Οἰκοτροφείου Ἀρρένων Ἀγίων Ἀναργύρων ἐν Κοζάνῃ ἀντικαθίσταται ὡς ἀκολούθως:

« Ἀ ρ θ ρ ο ν 6 »

1. Διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Οἰκοτροφείου συνιστῶνται αἱ κάτωθι θέσεις:

Α' Κατηγορία.

Κλάδος Α1 Διοικητικός.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 8φ-4φ.

Β' Κατηγορία.

Κλάδος Β1 Διοικητικός (Ἐπιμελητῶν).

Δύο (2) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 11φ-6φ.

Γ' Κατηγορία.

Δύο (2) θέσεις Καθαριστριῶν.

Δύο (2) θέσεις Μαγειρισσῶν. Αἱ θέσεις αὗται διαβαθμίζονται ἐπὶ βαθμοῖς 13φ-8φ.

2. Τὸ προσωπικὸν τοῦ Οἰκοτροφείου διορίζεται, προάγεται καὶ ἀπολύεται διὰ πράξεως τοῦ Μητροπολίτου, τοῦ Μ.Ε.Σ. ἐκτελοῦντος χρεὴ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων.

Ἐν Κοζάνῃ τῇ 26ῃ Ἰανουαρίου 1973

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1958

Θέμα: Πολύτεκνοι. Λήψεις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας
μέτρων ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν.

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Δ. Ἱερά Σύνοδος ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ Αὐτῆς, ὅπως ποικιλοτρόπως συμπαρασταθῇ τῇ συμπαθεῖ τάξει τῶν πολυτέκνων οἰκογενειάρχων καὶ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει τῶν ποικίλων αὐτῶν προβλημάτων, κατὰ τὴν συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 5-2-1973, ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὑιοθετοῦσα σχετικὴν πρότασιν τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὅπως ἐφεξῆς τὰ διακρινόμενα διὰ τὸ ἦθος αὐτῶν τέκνα τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν εἰσάγονται, κατ' ἀπόλυτον προτίμησιν εἰς τὰς Ἱερατικὰς Σχολὰς, τὴν Σχολὴν Κοινωνικῆς Προνοίας-Διακονιστῶν, τὴν Ἀνωτέραν Σχολὴν Διακονιστῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων «Ἡ ΟΛΥΜΠΙΑΣ», ἐφ' ὅσον λαμβάνουσι τὴν βᾶσιν τῆς βαθμολογίας, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Ὁρφανοτροφεῖα καὶ λοιπὰ Ἐκκλησιαστικὰ Ἰδρύματα, ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀπόλυτος ἀνάγκη.

Ὅθεν, Συνοδικῇ ἀποφάσει παρακαλοῦμεν, ὅπως, ἐν τῇ ὑμετέρα ποιμαντορικῇ φροντίδι ὑπὲρ τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν, μεριμνήσητε διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πρόσθεν ἀποφάσεως, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν πρόσληψιν ἐν τοῖς φιλανθρωπικοῖς Ἰδρύμασι τῆς Θεοσώστου ὑμῶν Ἐπαρχίας τῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τέκνων τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν, συμβάλλοντες οὕτω εἰς τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, κοινοποιοῦμεν ὑμῖν συνημμένως ὧδε, ἐνημερωτικῶς, τὴν ὑπ' ἀριθμ. 122/955/7372/20-12-1972 ἐγκύκλιον τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν λήψιν μέτρων τινῶν ὑπ' αὐτῆς ὑπὲρ τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν.

† Ὁ Καλαβρῶτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος,
Προεδρεῶν

† Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος
† Ὁ Θήρας Γαβριήλ
† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος
† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Παντελεήμων
† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης
† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Πολύκαρος
† Ὁ Θεσσαλονίκης Λεωνίδα
† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικόδημος
† Ὁ Χαλκίδος Νικόλαος

Ὁ Ἀρχιεγγραμματεὺς
† Ὁ Δέρβης Κοσμάς

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1963

Θέμα: Ὑγειονομικὴ περιθάλψις μοναχῶν.

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Μελετωμένης κατ' αὐτὰς τῆς δυνατότητος παροχῆς τοῖς ὀσιωτάτοις μοναχοῖς καὶ ταῖς ὀσιωτάταις μοναχαῖς τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν ὑγειονομικῆς περιθάλψεως, Συνοδικῇ ἀποφάσει παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ὅπως, ὡς οἶόν τε τάχιον, γνωρίσητε ἡμῖν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐν ταῖς Ἱεραῖς Μοναῖς καὶ Ἠσυχαστηρίοις τῆς καθ' ὑμᾶς Θεοσώστου Ἐπαρχίας πραγματικῶς ἐγκαταβιούντων καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἐγγεγραμμένων μοναχῶν, μετὰ τοῦ ὀνοματεπωνύμου αὐτῶν, ὡς καὶ ἐνδείξεως περὶ τυχόν ἀσφαλίσεως αὐτῶν παρὰ τινι ἀσφαλιστικῷ ὀργανισμῷ.

† Ὁ Καλαβρῶτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος,
Προεδρεῶν

† Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος
† Ὁ Θήρας Γαβριήλ
† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος
† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Παντελεήμων
† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης
† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Πολύκαρος
† Ὁ Θεσσαλονίκης Λεωνίδα
† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικόδημος
† Ὁ Χαλκίδος Νικόλαος

Ὁ Ἀρχιεγγραμματεὺς

† Ὁ Δέρβης Κοσμάς

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 1965

Θέμα: Περιαγωγή Δίσκου ὑπὲρ Παναγίου Τάφου.

Πρὸς

Τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀγιοταφικῇ Ἀδελφότητι, μακροαίῳ στοιχοῦσα παραδόσει, ἀκοίμητος τυγχάνει φύλαξ τῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γῆ Παναγίων Προσκνημάτων, ἀμέτροις πόνοις διαφυλάττουσα ἄχρι τοῦ νῦν ἀσινῆ καὶ ἀλώβητον τὴν ἱερὰν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἅμα παρακαταθήκην, τὴν ἀπάντων τῶν Ὀρθοδόξων, καὶ δὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀποτελοῦσαν τὸ παλᾶδιον.

Ἡ τοιαυτὴ ἱερὰ τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος ἀποστολὴ ἀσκεῖται ὑπὸ συνθήκας πᾶν ἄλλο ἢ ἐθνικᾶς,

ὑπὸ ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἐν μέσῳ ποικίλων ἀντι-
ξοοτήτων, ὧν ἕνεκα πρόδηλος καθίσταται ἡ ἀνάγκη
παντοιοτρόπου ἠθικῆς καὶ ὄλιγκῆς ἐνισχύσεως αὐτῆς εἰς
τὴν ἐν λόγῳ αὐτῆς προσπάθειαν.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος, μετ' ἐνδιαφέροντος
οὐ μικροῦ περιβάλλουσα τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνορθο-
δόξου Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καταβαλλομένην
σύντονον καὶ ἀδιάπτωτον προσπάθειαν πρὸς περιφρού-
ρησιν τῶν ἐπὶ τε τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τῶν λοιπῶν
Προσκνημάτων ἀκαταμαχῆτων δικαιωμάτων αὐτοῦ,
ἐγνώ παρακαλέσαι ὑμᾶς, ὅπως ἐντείλησθε ἀρμοδίως
τὴν περιαγωγήν ἐν ἅπασιν τοῖς Ἱεροῖς Ἐνοριακοῖς
Ναοῖς τῆς καθ' ὑμᾶς Θεοσώστου Ἐπαρχίας τοῦ κα-
θιερωμένου Δίσκου, τὸ ἐσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης,
ὑπὲρ τοῦ προδιαληφθέντος σκοποῦ, οὕτως τὸ προῖον
παρακαλεῖ, ὅπως ἀποστείλητε τῇ ἐν Ἑλλάδι Ἐξαρχίᾳ
τοῦ Παναγίου Τάφου (Ἀθήναι ὁδὸς Ἐρεχθέως 18),
δι' ἐπιταγῆς.

† Ὁ Καλαβρῶτων καὶ Αἰγιαλείας Γεώργιος,
Προεδρεῶν

† Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος

† Ὁ Θήρας Γαβριήλ

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Σωτήριος

† Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Παντελεήμων

† Ὁ Σιδηροκάστρου Ἰωάννης

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν Πολύκαρπος

† Ὁ Θεσσαλονίκης Λεωνίδα

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικόδημος

† Ὁ Χαλκίδος Νικόλαος.

Ὁ Ἀρχιεπιγραμματεὺς

† Ὁ Δέσβης Κοσμάς

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 122

Π ρ ὀ ς

Τοὺς Αἰδεσιμωτάτους Ἐφημερίους

τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ὡς τυγχάνει ὑμῖν γνωστόν, ἡ Ἱερά Ἀρχιεπι-
σκοπὴ δεικνύει ἀμέριστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν προ-
στασίαν, συμπαράστασιν καὶ καθοδήγησιν τῆς Οἰ-
κογενείας.

Ἐπιθυμία ἡμῶν εἶναι, ὅπως ἡ μέριμνα αὐτῆς ἐπε-
κταθῆ καὶ καλοῦνται ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ οἰκογε-
νειακοῦ βίου.

Σήμερον ἡ προσοχὴ ἡμῶν στρέφεται ἰδιαιτέρως
διὰ τὴν Πολύτεκνον Οἰκογένειαν.

Ἐν τῇ μερίμνῃ ἡμῶν ταύτῃ καὶ ἐπὶ τῇ προόψει
τῆς διαχαράξεως γενικωτέρου καὶ πλέον ἐκτεταμέ-
νου σχεδίου προστασίας τῆς πολυτέκνου οἰκογενείας,

προήλθομεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ζητήσωμεν παρ'
ὑμῶν τὴν λήψιν τῶν ἀκολούθων ποιμαντικῶν μέτρων:

1. Εἰς ἕκαστον Ἐνοριακὸν Ναὸν τῆς καθ' ἡμᾶς
Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, μερίμνη τοῦ αἵδου. Προέδρου
τοῦ Ἐκκλῆσι. Συμβουλίου ἢ ἑτέρου αἵδου. Προεβου-
τέρου, τὸν ὁποῖον οὗτος ἤθελεν ὑποδείξει, ἐν συνεργ-
ασίᾳ μετὰ τῆς Περιφερειακῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέν-
τρου Συμπαραστάσεως Οἰκογενείας (ὅπου ὑφίσταται),
τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου καὶ τοῦ Συλλόγου Πολυ-
τέκνων, νὰ καταρτισθῆ πῖναξ τῶν ἐν τῇ Ἐνορίᾳ ὑπαρ-
χουσῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν, τῶν κεκτημένων
πλεῖον τῶν τεσσάρων τέκνα. Ὁ πῖναξ οὗτος δεόν,
ὅπως ὑποβληθῆ ἡμῖν (Κέντρον Συμπαραστάσεως Οἰ-
κογενείας) μέχρι τῆς 25-1-1973. Σὺν τῇ ὑποβολῇ
τῶν ἀπογραφικῶν τούτων πινάκων δεόν, ὅπως ἀναγρά-
ψητε ἐνδείξεις περὶ τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς
καταστάσεως ἐκάστης πολυτέκνου οἰκογενείας, ἵνα
ἰδιαιτέρως μελετήσωμεν τὰ ληπτέα μέτρα πρὸς ὑπο-
βοήθησιν αὐτῶν.

2. Προτρεπόμεθα ἅπαντας, ὅπως τὰ ἔξοδα Ἐκ-
δόσεως ἀδείας γάμου τῶν τέκνων τῶν ἀπόρων πολυ-
τέκνων οἰκογενειῶν καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ Ἐνορια-
κοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου μερίμνη ὑμῶν.

3. Παρέχετε τὴν εὐχέρειαν τῆς δωρεᾶν τελέσεως
τῶν ἱεροπραξιῶν εἰς τοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς, χάριν τῶν
μελῶν τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν (Γάμοι, Βαπτί-
σεις, Μνημόσυνα κ.λπ.).

4. Ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς θέρους πληροφοροῦμεν
ὑμᾶς ὅτι θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν τέκνων
τῶν πολυτέκνων οἰκογενειῶν εἰς τὰς Κατασκευάσεις
τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς, κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας.

5. Καθιερόνομεν διὰ τὴν περιφέρειαν τῆς καθ'
ἡμᾶς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς τὴν Ἱνν. Αὐγούστου, καθ' ἡν
ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία εορτάζει τὴν μνήμην τῶν
Ἁγίων ἐπτὰ Μαρτύρων τῶν Μακκαβαίων καὶ τῆς
μητρὸς αὐτῶν Σολομονῆς, ὡς Ἡμέραν ἀφιερωμένην
εἰς τὴν Πολύτεκνον Οἰκογένειαν.

Τέλος, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι αἱ Ὑπηρεσίαι τῆς Ἱ.
Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ δὴ τὸ Γραφεῖον Ποιμαντικῆς τῆς
Οἰκογενείας καὶ τὸ Κέντρον Συμπαραστάσεως Οἰκο-
γενείας εἶναι πρόθυμα νὰ καθοδηγήσουν ὑμᾶς συμφῶ-
νος πρὸς τὰς ὑφ' ἡμῶν δοθείσας ὁδηγίας, διὰ τὴν ἐ-
φαρμογὴν καὶ ἐπιτυχίαν καὶ αὐτῆς τῆς ποιμαντικῆς
προσπαθείας τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς πρὸς συμπαρά-
στασιν τῆς οἰκογενείας.

Μετ' εὐχῶν ἐν Κυρίῳ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

κ.ἀ.α.

Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

Ἀρχιμ. Σωτήριος Τράμπας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ Ἀνακοινωθὲν διὰ τὴν συνάντησιν

δύο Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν.

Πολλάκις τονισθείσης ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης τῆς ἀξίας τῶν ἐπαφῶν μεταξὺ τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκφράζομεν τὴν ἰδιαιτέραν μας χαρὰν διὰ τὸ ὅτι, συμφώνως πρὸς τὸ ἐκδοθὲν ἀνακοινωθὲν, «κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπισήμου ἐπισκέψεως τῆς Α. Θ. Μακαριότητος τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Νικολάου τοῦ ΣΤ', ἀντηλλάγησαν σκέψεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱεραρχίας, διεξήχθησαν δὲ ἐν κοινῇ συσκέψει μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν Διορθόδοξων ζητημάτων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς συνομιλίαι ἐπὶ ζητημάτων κοινῶν ἐνδιαφέροντος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ γενικῶν ἐκκλησιαστικῶν τοιούτων διορθόδοξου καὶ διαχριστιανικοῦ χαρακτήρος».

Ἰδιαιτέρως χαίρομεν διὰ τὴν διαπιστωθεῖσαν «πλήρη ταυτότητα ἀπόψεων» ἐπὶ τῶν μεγάλων ζητημάτων, οἷα εἶναι ἡ «τήρησις τῆς κανονικῆς τάξεως», ἡ «ἀκολουθητέα ἐφεξῆς πορεία» διὰ τὴν προπαρασκευηθεῖσα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, «ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐνδοορθόδοξου ἐνότητος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Κανονικῆς ἐδουθμίας» καὶ τέλος «ἡ διαχριστιανικὴ συνεργασία καὶ καλλιέργεια τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν», ἣτις θὰ προωθηθῆ ἀφ' ἐνὸς διὰ τῶν θεολογικῶν διαλόγων, οἵτινες θὰ «κατευθύνονται καὶ διεξάγονται ἀπὸ πανορθόδοξον συνεργασίας», καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ «τῆς συνεχίσεως καὶ ἐνισχύσεως» τῆς «παρουσίας τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν».

Λυδία ἡ πορφυρόπωλις.

Μετὰ συγκινήσεως τὸ Χριστεπόνυμον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε γνῶσιν δι' ἐγκυκλίῳν τῆς Ἱ. Συνόδου αὐτῆς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως κατὰ τὴν 20ὴν τοῦ μηνὸς Μαΐου εορτάζηται ὡς ἅγια ἡ Πορφυρόπωλις Λυδία, ἣτοι ἡ πρώτη Ἑλληνὶς Χριστιανὴ ἐπὶ ἐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Αὕτη ἐδέχθη τὸ βάπτισμα ἐκ τοῦ Ἀπ. Παύλου παρὰ τὴν ἀρχαίαν Νεάπολιν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δευτέρας ἀποστολικῆς περιοδείας αὐτοῦ.

Συμφώνως πρὸς τὴν διήγησιν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (ιστ', 11-15), «ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν» αὐτῆς «προσέχειν τοῖς λαλομένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς παρέκάλεσε» νὰ φιλοξενήσῃ τὸν Παῦλον καὶ τοὺς συνοδοὺς του, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Οὕτως ἡ Λυδία ἐγένετο πρωτοπόρος εἰς τὴν φάλαγγα τῶν ἐκλεκτῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἀνύψωσε τὴν γυναῖκα ἐπὶ ὑψηλοῦ θρόνου τιμῆς.

Ὁ συγχρονισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ διακεκομμένος ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, ἀναφερόμενος ἐν συνεντεύξει του εἰς τὸ ζήτημα τοῦ συγχρονισμοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁρθῶς ἐπισημαίνει, ὅτι «στὶς διάφορες χριστιανικῆς Ὁμολογίες μιὰ κομ-πλεξικὴ θεολογία προσπαθεῖ νὰ διαμορφώσῃ ἓνα Χριστιανισμὸ βολικὸ, ἐλκυστικὸ γιὰ τὶς μᾶζες, σύμφωνο μὲ τὸ πνεῦμα καὶ αὐτὸ μὲ τὴ θυσία τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Χριστιανισμὸς χωρὶς ὑπερφυσικὸ, σκέπτονται, δὲν θὰ βροῖσκη πιά δυσκολία νὰ εἰσχωρήσῃ στὶς μᾶζες».

Ἡ τάσις αὕτη, ἣτις εὐτυχῶς ἀποκρούεται καὶ ὑπὸ κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς θεολογίας καὶ αὐτῶν τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν, εἶναι κατὰ τὸν κ. Τσιριντάνην ἀπαράδεκτος, διότι «ὁ Χριστιανισμὸς ἢ εἶναι ἡγέτης ἢ δὲν εἶναι τίποτε... Ὅποιος ὅμως δὲν ἔμπορεῖ νὰ πῆ ἀντίθετα στὸ πνεῦμα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἡγέτης. Ὁ συγχρονισμὸς λοιπὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι νοητὸς μὲ δύο ἔννοιες. Πρῶτον ὡς ἀποκάθαρσις καὶ ξαναζωντανεμα τοῦ παραδεδομένου θησαυροῦ» καὶ δεύτερον «ὡς βοήθεια στὶς ἀνάγκες τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, στὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης ζωῆς, ἀτομικῆς, ἐπαγγελματικῆς, κοινωνικῆς».

Ἀληθῶς! Ὁ συγχρονισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν σημαίνει ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς διδασκαλίας περὶ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, ὡς θέλουν οἱ ὑπερφιλελεύθεροι ἢ ὡς φοβοῦνται οἱ ὑπερσυντηρητικοὶ πασῶν τῶν Ὁμολογιῶν. Ὁ Χριστὸς εἶναι χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐπομένως πάντοτε ἢ περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ Ἀναστάτου Ἀνθρωποῦ διδασκαλία θὰ ἀποτελῆ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον καὶ τὴν ὡς ἀετοῦ ἀνακαινιζομένην νεότητα καὶ θαλερότητα τοῦ γνησίου Χριστιανισμοῦ. Ὁ συγχρονισμὸς αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ ἐρχηται τὸ πνεῦμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἰς ἐπαφήν μὲ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα καὶ νὰ προσφέρονται οἱ ἀναλλοίωτοι οὐράνιοι θησαυροὶ διὰ συγχρονισμένων «ὀστρακίων σκευῶν».

«Υπάρχει σήμερον νοσταλγία τῆς Ὁρθοδοξίας;».

Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Υπάρχει σήμερον νοσταλγία τῆς Ὁρθοδοξίας;» νέον βιβλίον τοῦ διακεκομμένου Πανος. ἀρχιμανδρίτου κ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου συμπληρώνει τὴν ἀπὸ ἐτῶν δοθεῖσαν εἰκόνα διὰ τοῦ ἔργου του «Νοσταλγία τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ὡς γίνεται φανερὸν διὰ τοῦ νέου δημοσιεύματος, ἡ προσοχή, τὸ ἐνδιαφέρον, ἡ μελέτη, ἡ δίψα καὶ ἡ νοσταλγία τῶν ἑτεροδόξων Ἀντικῶν διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν οὐ μόνον δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλ' ἠδὲξήθη καὶ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου. Δέσις Θεοδώρου Β. Κωνσταντίνου, Θεολόγου. Ἀθήναι 1973.

Ὁ Θεόδωρος Κωνσταντίνου, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν εἰς τὰς στήλας τῆς φίλης «Ἐκκλησίας», εὐδαίμον ἀμάλγμα Πίστεως ἀπέφθου καὶ Γνώσεως κρυσταλλίνης τῆς τε ἔσω καὶ τῆς ἔξω σοφίας, εἶναι φορεὺς γνησίου ἐλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος. Τύπος τοῦ ἐν Βαβέλ ἀναχωρητοῦ ὁ Κωνσταντίνου, ἐγκόσμιος-ἀπόκοσμος. «Ἄγιος ἀνὴρ» (καθ' Ὁμηρον) ἐναντι τοῦ κακοῦ, δέξυς, τιμωρὸς ἐν πνεύματι δέοντος, «ἡμέρος» (πάλλιν καθ' Ὁμηρον) ἐκ καρδίας μέσης, ζῶν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς διδασχῆς τοῦ Ὁρους τῶν Ἑλαίων, πιστὸς τῆς Ἀγάπης, τὴν ὁποίαν, ἀν κατέθηκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ «πρὸ Χριστοῦ χριστιανὸς» Θαλῆς, ὅμως ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν πέρα τόπου καὶ χρόνου διάστασιν ὁ ἐπιφανὲς Θεός. Καὶ ἦτο φυσικὸν ὁ Κωνσταντίνου νὰ κηρύττῃ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν ἐν Χριστῷ καὶ Ἑλλάδι Παράδοσιν, νὰ γίνεταί ἐχθρὸς τῆς Ἀντιπαράδοσεως ἀνευ τῶν παρ' ἡμῖν ἐνδημούντων συμβιβασμῶν, ὅθεν καὶ δὲν ἐκπλήττει, ὅτι ὁ ἀναπλάστης τῆς Βίβλου ἀφιερῶναι τὴν Δέξιον, ὡς εὐλαβῶς ὀνομάζει τὴν ποιητικὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἀποκαλύψεως, εἰς τὴν Ἀλύτρωτον Ἡπειρον, τὸ δοῦλον εἰς τὸν Ἀντίχριστον τῆς Ἀποκαλύψεως τμήμα τῆς μιᾶς, ἐνιαίας καὶ ἀδιαίρετου Ἡπείρου.

Ὁ Ποιητὴς καὶ εἰς τὸ νέον τοῦ ἔργου, τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου, ἀκολουθεῖ εἰς τὰ γνώριμα ἶχνη τῶν προτέρων τοῦ ἐργασίῳν — δέξεων πράγματι ὄλων — πρὸς ἀνάπλασιν λογοτεχνικῆς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Προσφέρει τόσῃ γνωστικὴν ὕλην, ὅση χρειάζεται πρὸς εἴσοδον εἰς τὸ ζητούμενον, πρὸς φωτισμὸν τοῦ ἀναγνώστου, ὕλην ἀκριβῆ καὶ ἐμβριθῆ, μακρὰν δὲ πάσης ψευδοπαιδείας, πληροῦσης τὴν φαρέ-

τραν τῆς συνήθους δοκησιοφίας, τῆς ὁποίας τὸ περίγραμμα εἶναι ἡ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν μετ' ἐσφαλμένων παραπομπῶν βιβλιογραφικῆ ἐναποθήκευσις. Ὁ Ποιητὴς ῥίπτει τὸ κέντρον τοῦ βάρους εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως ἀποκάλυψιν τῆς Ἀποκαλύψεως: Κατὰ τὸ Ἀριστάρχειον «τὸν Ὁμηρον ἐκ τοῦ Ὁμήρου δεῖ σαφηνίσκειν». Σημεῖον στηρίξεως γίνεται διὰ τὸν Ποιητὴν ἢ ἕκτασις τῆς θρησκευτικῆς διαθέσεως, ἢ ἀνάταξις, τὸ «οἰκτεῖον βάρους», ὡς λέγει Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας περὶ ἄλλου τινός, ἢ «ἐπιφάνεια» τῆς πνευματικότητος τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ «συνάντησις μετὰ τοῦ ἑτέρου», δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, ὡς σύγχρονος θρησκειολόγος ὠρίσει τὴν θρησκείαν. Καὶ ἐπιτυγχάνει τοῦτο ὁ Ποιητὴς τεχνικῶς ῥυθμίζων τὴν ἐρμηνείαν, διότι περὶ ἰδιοτύπου ἐρμηνευτικῆς ἐργασίας πρόκειται, πρὸς τὸ δεκατετράστιχον, τὸ δυσχερέστατον ποιητικὸν εἶδος, καθὸ ἀσφυκτικῶς περιοκτικόν, μὴ ἐπιδεχόμενον δὲ μὴδὲ τὴν παραμικρὰν μετρικὴν ἔκκρουσιν, — καὶ ἀς ὑπομησθῆ, ὅτι θρησκευτικόν, ὕμνητικὸν τῆς Θεοτόκου, εἶναι τὸ πρῶτον δεκατετράστιχον τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ποιήσεως, ἐνῷ μόλις εἰσερχόμεθα εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα. Ἀφογοῦ πάντοτε κατασκευαστῆς τοῦ στίχου ὁ Κωνσταντίνου, χειρίζεται τὸ δεκατετράστιχον μὲ ὄσσην ἄνεον κολυμβᾷ καὶ εἰς τὰ Βιβλικὰ κείμενα, μὲ ὄσσην ἐπίσης ἐπιτυχίαν δαμάζει τὸν δημῶδη ποιητικὸν λόγον. Καὶ ἡ καταπάλασις αὐτῆ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν, ὅταν βλέπῃς εἰς τὸν καθαρὸν — οὐδέποτε «πεποιημένον»! — δημῶδη λόγον νὰ παρενεῖρῃ ὁ Ποιητὴς καὶ ὀλόσωμα Βιβλικὰ κείμενα ἢ μίαν φράσιν ἢ μίαν λέξιν. Καὶ ὅμως! Δὲν ἐπέρχεται διάσπασις ἐκφορᾶς λόγου. Δὲν εὐρίσκειται ἐνώπιον τοῦ παρὰ δόξαν γράφειν. Δὲν ἐπιπλήττειται. Θεορεῖς τὸ πρᾶγμα φυσικόν, ῥέον εἰς εὐάρεστον κυματισμὸν. Καὶ ἂν ὀλίγον περαιτέρω προβῆς, θὰ ἴδῃς τὴν ἀθανασίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, τῆς μιᾶς καὶ ἐνιαίας ἀπὸ τῶν Ὠρυγίων χρόνων μέχρι τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Κάλβου καὶ τοῦ Παπαρηγοπούλου καὶ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Γρουπάρη, τῆς Ἑλένης τῶν γλωσσῶν! Τί ἡμπορεῖ νὰ ἐκπλήξῃ «ὁ βύζαξ» εἰς τὸν Σο-

ἀνεπτύχθη εἰς ἀληθῆς ὀρητικὸν κῶμα καὶ ῥεῦμα. Οὕτως, ὡς ἐδοτόχως σημεῖοι ὁ πατὴρ Ἡλίας ἐν τῷ Ἐπιλόγῳ, «παρ' ὄλην τὴν τεχνοκρατίαν καὶ ὄλοκρατίαν, παρ' ὄλον τὸ χάος τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν θεολογιῶν», («ἡ δίψα διὰ τὴν Ἀνατολήν, διὰ τὴν ἀρχαίαν Πηγὴν, διὰ τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν, διὰ τὸ Πατερικὸν καὶ Συνοδικὸν ἰδεῶδες, διὰ τὸ ἀσκητικόν, μυστικὸν καὶ λειτουργικὸν πνεῦμα αὐξάνει. Γίνεται μία ἀνάγκη τῆς σημερινῆς κοινωμένης Δύσεως»).

Ὅθεν τὸ χρέος ἐν προκειμένῳ τῶν Ὁρθοδόξων «δὲν εἶναι διόλου ἀσήμαντον. Δὲν εἶναι νοητὸν νὰ εἴμεθα παραδεδομένοι εἰς ἕνα ἕπνον ἀγνοίας ἢ ἀπραξίας καὶ νὰ κρύπτωμεν τὸ φῶς ὑπὸ τὴν λυχνίαν ἢ τὸν θησαυρὸν εἰς τὴν γῆν. Ἡ ἀνάγκη μιᾶς συνειδητοποιήσεως καὶ ἐνεργοποιήσεως τῆς πνευματικῆς μας κληρονομίας φαίνεται περισσύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν ἐπείγουσα. Κλήρος, θεολογία καὶ μοναχισμὸς θὰ ἐπρεπε νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν τὸ «οὐκ ἔα με καθέυδειν ἢ δίψα τῆς Δύσεως». Ἰδίως ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα».

«Καννιβαλισμοὶ ἀντὶ ποδοσφαίρου».

Ἐξ ἐπισημοτάτων χειλέων ἐξακρηθίσθη τὸ θέαμα προσφάτων ἀγῶνων μεταξὺ λίαν γνωστῶν

ποδοσφαιρικῶν ομάδων ὡς «ἀποτροπαιοί». Συμφώνως πρὸς τὰς δηλώσεις τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως, «λακτίσματα βάρβαρα, πτυσίματα πρὸς ἀλλήλους, ἀσέβεια πρὸς τὸ κοινὸν καὶ ἀπειθεια τῶν παικτῶν πρὸς τὸν διαιτητὴν καὶ ἄλλαι ἐνεργεῖαι, ἀπάδουσαι πρὸς ἄτομα, ἀνήκοντα εἰς μίαν ἐνδοξον καὶ παναρχαίαν Πατρίδα τῆς ἀθλήσεως καὶ τοῦ ὀλυμπιακοῦ ἰδεώδους, προσέβαλον τὸ πολιτιστικὸν μας ἐπίπεδον ἀπαραδέκτως».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιτακτικὴ παρίσταται ἢ ἀνάγκη, ὅπως οἱ ἀρμόδιοι λάβουν τὰ ἐνδεικνόμενα μέτρα, ἵνα τὰ τεράστια χρηματικὰ ποσά, ἅτινα διατίθενται διὰ τὸν ἀθλητισμὸν, φέρουν καλύτερα ἀποτελέσματα. Εἶναι καιρὸς νὰ κατανοηθῆ, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰ κατ' ἐπανάληψιν διακηρυχθέντα ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης, τὸ γνήσιον ἀθλητικὸν πνεῦμα δὲν ὀδηγεῖ εἰς ἐγωϊστικὸς ἀνταγωνισμοὺς καὶ βαρβάρους ἐκδηλώσεις πρὸς κατάκτησιν διὰ παντός θεμιτοῦ ἢ ἀθεμίτου μέσου ἐνὸς κυπέλλου ἢ ῥεκόρ ἢ ὀλυκοῦ κέρδους, ἀλλ' ἀντιθέτως συμβάλλεται εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πειθαρχίας, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ θάρρους, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς εὐγενοῦς ἀτομικῆς καὶ ὀμαδικῆς ἀμίλλης, εἰς τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν μόρφωσιν ἠθικοῦ χαρακτήρος.

λωμόν; Διατί νά ἐνοχλήσουν εἰς τόν Παπαδιαμάντην οἱ «θησαυροί» τῆς ἀρχαίας, τὰ «λογάρια» τῆς μεσαιωνικῆς, τὰ «πλούτη» τῆς δημοτικῆς; Καί εἰς τόν Γρουπάρην ἢ γοητεία ἀπό τόν γλωσσικόν ἀμητόν τῶν βυζαντινοφραγκικῶν ἐπιπλήων καί ἀπό τὰ παλαιά γοητευτικά ἐκεῖνα Ῥοδίτικα Τραγουδιὰ τῆς Ἀγάπης; Καί ὁ Κωνσταντίνου, ἀναμφισβήτητον τάλαντον ἀνθολόγου, ἀκολούθῳν με αὐτοτέλειαν καί ὑψηλῆν καλαισθησίαν εἰς τήν γλωσσικήν σύγκρασιν τῶν βυζαντινῶν ὑμνωδῶν καί τῶν νεωτέρων ἰδικῶν μας, ὅσοι δέν ἐμωράνθησαν διὰ νά γίνοναι «Νηστευταί» γλωσσικῶν αἰρέσεων, καί μὲν θέτει σπερδόν θεμέλιον γλωσσικῆς ποιητικῆς μορφῆς τόν δημοτικόν ποιητικόν λόγον, ὄχι βέβαια τόν συνήθη λαϊκόν λόγον, ἀντιποιητικόν ἐκ τῆς φύσεώς του, — ὅμως διανοίξει τοῦτον, ὅπως ζητεῖ ἡ βυζαντινὴ καί ἡ ἔπειτα ἐκκλησιαστικὴ ποιητικὴ παράδοσις τοῦ Γένους. «Ὅταν λοιπὸν τοῦτο γίνεται δημιουργικῶς, μακρὰν δουλείας καί συνταγολογίου, μετὰ λόγου γνώσεως, ὅταν γίνεται «οὐ τῷ θυλάκῳ ἀλλὰ τῇ χειρὶ» (διὰ νά ἀντιστρέψωμεν τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν), τότε αὐτόματον εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα. Καί ἄς προσθέσωμεν: «Ὅταν ὁ Παῦλος παρεμβάλλῃ εἰς τὸν σωτήριον λόγον τοῦ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σοφίαν ὄχι μόνον κατὰ τὸ πνεῦμα ἀλλὰ πλειστάκις καί κατὰ τὴν λέξιν, ἀσθανόμεθα τι τὸ ἀγθὸς, τὸ παρένθυρον; Πᾶν ἄλλο. Ἄρμονία γλωσσικῆς μορφῆς καί ιδέας, ταυτῆς περιεχομένου καί μορφῆς. Ἡ μορφή καθίσταται ἡ πληρότης, ἡ ἐντελέχεια τῆς ιδέας. Δέν ἀμφιβάλλεις ὅτι τὸ διανοήμα ἔλαβε τὸν ποθητόν, τὸν δέοντα «τύπον».

Λοιπὸν. Ἡ ριζήδων γινώσις τῆς Γραφῆς, ἡ μετὰ δέους προσέγγισις πρὸς αὐτήν, ὁ ἐκφερόμενος λόγος ἰσορροπος πρὸς τὸν ἐνδιάθετον, φέρουν τὸν Ποιητὴν πρὸς τὴν μετουσίωσιν τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐφεσσος, Σμύρνα, Πέργαμος, Θυάτειρα, Σάρδεαι, Φιλαδέλφεια, Λαοδικεῖα, — ὅτι ἔλαψεν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Ἑλλάδα καί ἔπειτα εἰς τὸν κόσμον τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἀνατολῆς, συνεχίζει ἐν Χριστῷ τὸν μεγαλάνυμον δρόμον, ἀφομοιωθὲν ἐν Αὐτῷ. Κατὰ τὸν παλαιὸν Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἐλευθεροὶ ἄνθρωποι γίνονται μαθηταὶ τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἐλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες τελειουργεῖται. Καί λαξευτός εἶναι ὁ λόγος τοῦ συγχρόνου Ἰησοῦτου πατρὸς Daniéλου, ὅτι ὑπὸ τινά ἔποψιν εἴμεθα «Ἑλληνας» (Hellénes).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἰωάννου Βολανάκη, Πεντέλη Μουσεῖον Μονῆς, Ἀθῆναι 1973, σελ. 80 + 16 πίνακες.

Ἡ προβολὴ τοῦ Μουσείου τῆς Ἰ. Μονῆς Πεντέλης, ἥτις ἐγένετο διὰ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἡμερολογίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ παρουσίασεν ἐγχορμῶσις φωτογραφίας θαυμασίων εἰκόνων φυλάσσομένων ἐν αὐτῷ, ἀσοληροῦται διὰ τοῦ προσφάτως ἐκδοθέντος σχετικοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἰωάννου Βολανάκη, ὅπερ προλογίζεται ὑπὸ τοῦ πανοσ. ἡγουμένου τῆς Ἰ. Μονῆς κ. Θεοκλήτου Φεφέ, τῆς λαμπρᾶς δραστηριότητος τοῦ ὁποίου ἔργον εἶναι καί τὸ Μουσεῖον τοῦτο.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γίνεται «περιγραφή καί ἐρμηνεῖα τῶν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Μονῆς εὑρισκομένων ἀντικειμένων. Ἐξετάζονται κατ' ἀρχὴν τὰ ἐκθέματα τῆς κεντρικῆς αἰθούσης, κατόπιν τῆς Ἀνατολικῆς καί τέλος τῆς Δυτικῆς. Ἐκαστον ἀντικείμενον περιγράφεται συντόμως, δίδονται αἱ διαστάσεις του, ἀναφέρεται τὸ ἔτος κατασκευῆς του ἀκριβῶς ἢ κατὰ προσέγγισιν, ἐξηγεῖται ἡ χρῆσις αὐτοῦ καί παρέχεται ἐρμηνεῖα ἐνὸς ἐκάστου τούτων». Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀλλοδαπῶν ὑπάρχει σύντομος περίληψις εἰς τὴν ἀγγλικὴν, γαλλικὴν καί γερμανικὴν γλῶσσαν. Τὸ ὅλον ἔργον κοσμεῖται καί διὰ πολλῶν φωτογραφιῶν ἐκ τῶν ἐκθεμάτων τοῦ Μουσείου.

«Ὅθεν αὐὸ ὁδηγὸς αὐτὸς σκοπὸν ἔχει νὰ κατατοπίσῃ τὸν ἐπισκέπτην καί νὰ τὸν φέρῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ ἐκθέματα, τὰ ὁποῖα δέν εἶναι ἀπλῶς καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ καί μάρτυρες τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως τῶν πατέρων ἡμῶν καί ἡμῶν τῶν ἰδίων καί ἀποτελοῦν συγχρόνως πηγὰς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας».

Ε.Δ.Θ.

Προβ. Ἀντωνίου Γ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ Δικτατορία τοῦ Μπροῦκλιν. Τὸ προσωπεῖον καί τὸ προσωπὸν τῆς ὀργανώσεως τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά, Ἀθῆναι 1973.

Καθὼς καί ὁ τίτλος φανερώει, ἐπιχειρεῖται, ὅπως ἀποκαλυφθῇ ὀπισθεν ἐνὸς προσωπεῖου τὸ ἀληθὲς πρόσωπον τῆς ὀργανώσεως τῶν «μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» καί ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μιᾶς πνευματικῆς δικτατορίας, ὅπου ἀσκειται ἡ ψυχολογικὴ βία καί ὁ πνευματικὸς ἐξαναγκασμὸς εἰς βαθμόν, ὥστε νά δυνάμεθα νά ὀμιλοῦμεν περὶ «πλύσεως ἐγκεφάλου», καί ὅπου ἡ θέλησις καί ἡ κρίσις παύει πλέον νά λειτουργῇ καί κάθε προσπάθεια συζήτησεως καθίσταται ματαιοπῶνις.

Βάσει ἐπισήμων ἐγγράφων καί ἀγνώστων μέχρι τοῦδε στοιχείων ἀναλύεται ἡ ἐσωτερικὴ εἰκὼν τῆς ὀργανώσεως, ὅπως παρουσιάζεται αὕτη εἰς τὴν λεγομένην «Βαίθηλ» (Μπροῦκλιν), εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τῆς «Σκοπιᾶς», καί ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐκεῖ κυριαρχοῦν πλήρως τὰ παρασκῆνια, ἡ σκοπιμότης, ὁ ψυχρὸς ὑπολογισμὸς, ἡ ἀδικία καί τὰ ἀνθρώπινα πάθη.

Καί αὕτη ἀκόμη ἡ ἄρνησις τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἡ ὅποια προξενεῖ ἴσως ἐντύπωσιν, ἐρμηνεύεται ὡς ἐξυψηρετούσα μιαν σκοπιμότητα τῆς ὀργανώσεως. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἰδιαιτέρως ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ παράθεσις ἀποσπασμάτων ἐκ δύο ἐπισήμων κειμένων, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτουν τὴν σκοπιμότητα αὐτήν. Εἶναι ἡ δῆλωσις νομιμοφροσύνης πρὸς τὸν Χίτλερ καί μιὰ ἑτέρα δῆλωσις πρὸς τὴν ἐλβετικὴν Κυβέρνησιν. Εἰς τὴν πρώτην ἀναφέρεται, ὅτι οἱ «μάρτυρες» ἀγωνίζονται διὰ τοὺς αὐτοὺς ὑψηλοὺς ἠθικοὺς σκοποὺς καί τὰ ὑψηλά ἰδεώδη, τὰ ὁποῖα διεκήρυξεν ἡ ἔθνικὴ Κυβέρνησις τοῦ γερμανικοῦ Ράιχ». Εἰς τὴν δευτέραν ἀναφέρεται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γνωστὴν ἄρνησιν τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ὅτι «ἐκατοντάδες μελῶν καί φίλων τῆς πίστεως ἐξεπλήρωσαν τὰ στρατιωτικὰ τῶν καθήκοντα καί συνεχίζουν νά ἐμπληροῦν αὐτὰ».

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐρεύνης εἶναι ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μιᾶς ἀπάτης καλῶς ὀργανωμένης.

Α. Γ. Α.

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Νικαίας ἐθεώρησεν ἀνάγκην ἐπιτακτικὴν νὰ πληροφωρήσῃ τὸ ποιμνίον τῆς περὶ τῆς ἐν γένει δραστηριότητός τῆς εἰς τὸ διοικητικόν, πνευματικόν καί κοινωνικὸν ἔργον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς πρώτης πενταετίας.

Πρὸς τοῦτο τὸ Γραφεῖόν τῆς ἐπὶ τοῦ τύπου καί δημοσίαν σχέσεον ἐξέδωκε λίαν καλαίσθητον βιβλίον ὑπὸ τὸν γραφικὸν καί ἐντυπωσιακὸν τίτλον «Τὶ ἀναποδόσω», τὸ ὁποῖον μετὰ σύστημα, λιτότητα, ταπεινῶσιν καί ἀκριβείαν, περιλαμβάνει τὸ ὅλον ἔργον τῆς νεοσυστάτου Ἱ. Μητροπόλεως καί διαφαινεῖται ἡ «πλησμονὴ τῆς ὑπὸ τῆς τοῦ Κυρίου Χάριτος», ἥτις ἐκχεῖται εἰς τὸ ποιμνίον τῆς.

Ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου δοκιμάζει συγκίνησιν καί πολλὴν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν «πολυμέρειαν, τὴν εὐρυδερκειαν καί τὸ πολυκάρπον τοῦ ἐν τῷ γεωργίῳ τοῦ Ἐθαγγελίου τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου ἔργου, λίαν εὐγλώττως ὀμιλοῦντος ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς ὄντως ἔργου διὰ μέσου τῶν ὀλίγων γραμμῶν τῆς σεμνῆς σκιαγραφῆσεώς του».

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ βιβλίου διαπιστοῦται, ὅτι «τὸ συντελούμενον πνευματικὸν καί κοινωνικὸν ἔργον εἰς τὴν θεοφύρητον Ἱερὰν Μητρόπολιν Νικαίας καί ὀργανωμένον κατὰ τὸν τρόπον ἄριστον εἶναι καί πολυσχιδὲς καί λίαν ἀποδοτικόν».

Τὸ ὅλον ἔργον, περιλαμβάνον 180 σελίδας, διαιρεῖται εὐμεθόδως εἰς πέντε μεγάλα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ὑποδιαιρεῖται εἰς σχετικὰ κεφάλαια μετ' ὅλας τὰς ἀπαραιτήτους λεπτομερείας.

Τὸ πέμπτον μέρος περιλαμβάνει τὰ «Μητροπολιτικά», ἥτοι τὸ Ποιμαντικόν, λατρευτικόν, διοικητικόν, καί κοινωνικὸν ἔργον ὡς καί τὰς συγγραφὰς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, βιβλία, περιοδικὰ, ὀμιλίαις, λόγους, ἀρθρα κ.λ.π.

Τὸ ἔργον κοσμοῦν ἱεραὶ εἰκόνες, ὡς καί φωτογραφίαι διαφόρων ἐκδηλώσεων.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

'Ιερά Σύνοδος

'Εκκλησιαστική Βιβλιοθήκη.

Παρίσματα τῆς ειδικῆς συσκέψεως τῆς 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Β/θήκης μετὰ τῶν Γραμματέων τῶν Μ.Σ.Ε.

Α) 'Αποστολή τῆς 'Εκκλ. Βιβλιοθήκης.

1. 'Η ἴδρυσις τῆς 'Εκκλ. Βιβλιοθήκης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 31/71 Κανονισμοῦ τῆς ΔΙΣ ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἡμέρας μας, καὶ ἐν σημείον πνευματικῆς μαρτυρίας διὰ τοῦτο πρέπει ὅλοι νὰ ἀγωνισθῶμεν, ὥστε νὰ μὴ ἀποτελέσῃ ἕνα χῶρον μουσείου ἢ ἀπλῶς μίαν αἴθουσαν διὰ μερικοὺς βιβλιοφίλους, ἀλλὰ ἕνα τόπον θεολογικῆς ἐνημερώσεως, ἕνα ζωντανὸν κύτταρον εἰς τὸ ἔργον τῶν Μ.Σ.Ε., διὰ τῶν ὁποίων θὰ εἰσέλθῃ ἡ Θεολογία εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τῆς 'Εκκλησίας.

2. Μελλοντικῶς, ἡ 'Εκκλ. Βιβλιοθήκη θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἀποκτήσῃ ἐν ἐπιτελείῳ, τὸ ὁποῖον θὰ μελετᾷ τὰ εἰσερχόμενα νέα βιβλία καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐνημερώνῃ περὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν τὰς Μ.Σ.Ε., ἵνα δύναται εὐκόλως αὐταὶ νὰ τὰ ἀξιοποιεῖν εἰς τὸ ἔργον τῶν. Καλὸν θὰ ἦτο ἀργότερον νὰ γίνῃ καὶ ἐν τμημα μεταφραστῶν, τὸ ὁποῖον θὰ δίδῃ περιλήψεις ἐκ τῆς ξένης βιβλιογραφίας.

Β) Τρόποι συμβολῆς τῶν Γραφείων τῶν Μ.Σ.Ε. εἰς τὸ ἔργον τῆς 'Εκ. Β/θήκης.

Αἱ Μ.Σ.Ε. πρέπει πάντοτε νὰ συμβάλλουν διὰ τὴν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τῆς 'Εκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης, καὶ δὴ: Διὰ τῆς προσφορᾶς ἰδεῶν, ὡς πρὸς τὴν καλλιτέραν πορείαν τῆς (εἴτε αὐταὶ δύναται νὰ ἔχουν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ παρόν, εἴτε εἰς τὸ μέλλον).

Διὰ συγκεκριμένων προτάσεων περὶ τῆς προμηθείας νέων βιβλίων καὶ διὰ τῆς ὑποδείξεως τρόπων προμηθείας αὐτῶν. Διὰ τῆς συστάσεως εἰς τοὺς εἰσηγητὰς τῶν ἐκάστοτε θεμάτων, ὅπως συμβουλευῶνται καὶ τὰ εἰς τὴν 'Εκκλ. Βιβλιοθήκην ὑπάρχοντα βιβλία.

Καλὸν εἶναι εἰς ἕκαστον γραφεῖον τῶν Μ.Σ.Ε. νὰ ὑπάρχῃ κατάλογος οὐχὶ μόνον τῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Β/θήκην ὑπαρχόντων βιβλίων καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐξυπηρετούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς ἑτέρας βιβλιοθήκας τῶν 'Αθηνῶν σχετικῶν βιβλίων. Διὰ τὰ τελευταῖα θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ χρήσις καρτελλῶν ἐιδικοῦ χρώματος.

'Επίκαιρος Τηλεοπτικὴ 'Εκπομπὴ
Μεγάλης 'Εβδομάδος

Δίκτυον Ε.Ι.Ρ.Τ. — Δίαυλος 11.

«ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΘΣΗΜΑΝΗ ΣΤΟ ΓΟΛΓΟΘΑ»

'Η μοναδικὴ πορεία τοῦ Κυρίου πρὸς τὰ Πάθη σχολιασμένη μετὰ λόγον, μουσικὴ καὶ εἰκόνας.

Συμμετέχουν αἱ Χορωδίαὶ τοῦ Καθηδρικοῦ Ναοῦ 'Αθηνῶν καὶ τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου 'Ιεροψαλτῶν.

Κυριακὴ Βαΐων,	22	'Απριλίου,	Ὥρα	6.25' μ.μ.
Μ. Δευτέρα,	23	»	»	5.45' μ.μ.
Μ. Τρίτη,	24	»	»	6.10' μ.μ.
Μ. Τετάρτη,	25	»	»	5.30' μ.μ.
Μ. Πέμπτη,	26	»	»	5.30' μ.μ.
Μ. Παρασκευή,	27	»	»	6.30' μ.μ.

Γ) Εἰδικὰ θέματα ἀπασχολοῦντα τὴν 'Εκκλ. Β/θήκην.

1. 'Επέκτασις.

2. 'Εμπλουτισμός.

α) Διὰ δωρεῶν.

1. Διὰ τὴν ἐξέυρεσιν δωρητῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπαιτεῖται νὰ καταστήτῃ περισσότερο γνωστὴ ἡ 'Εκκλησία Β/θήκη καὶ νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία αὐτῆς.

β) Δι' ἀγορῶν.

γ) Δι' ἀνταλλαγῶν.

δ) Διὰ κληροδοτημάτων.

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπὴ 'Αθηνῶν

Περίληψις 'Αποφάσεων

Δι' ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου ληφθεῖσης κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 20ῆς Μαρτίου 1973, συναρᾶς ταῖς κειμέναις νομίμοις διατάξεσιν, ἐνεκρίθη ἡ πρόσληψις τῶν κατωτέρω ἀναγραφόμενων διὰ τὰς ἐξῆς θέσεις:

1) Γεωργίου 'Ανδριοπούλου, ὡς Γραμματέως τῆς 'Ι. Μονῆς 'Ασωμάτων, Πετράκη,

2) Νικολάου Σιάτου, ὡς Λογιστοῦ τῆς 'Ι. Μονῆς 'Ασωμάτων, Πετράκη,

3) 'Εμμανουὴλ Μαργριπλῆ, ὡς ὑπευθύνου Νεότητος τῆς 'Ενορίας τοῦ Καθεδρικοῦ 'Ι. Ναοῦ 'Αθηνῶν,

4) Κωνσταντίνου Κατσιάπη, ὡς ὑπευθύνου Νεότητος τῆς 'Ενορίας τοῦ 'Ι. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου, Χρυσοσηπταετιώσεως,

5) Νικολάου Φουρτουνάκη, ὡς ὑπευθύνου Νεότητος τῆς 'Ενορίας τοῦ 'Ι. Ν. 'Αγίου Γεωργίου, Καρύκη, καὶ

6) Δημητρίου Παπαργηγόριου, ὡς ὑπευθύνου Νεότητος τῆς 'Ενορίας τοῦ 'Ι. Ν. 'Αγίας Εἰρήνης, ὁδοῦ Αἰόλου.

'Εν 'Αθήναις τῆ 29ῃ Μαρτίου 1973

'Εντολῇ τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου

Ο ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ

'Αρχιμ. Σωτήριος Τράμπας

'Ιερά Μητρόπολις 'Αλεξανδρουπόλεως

'Απόφασις

'Εχοντες ὑπ' ὄψιν:

α) Τὰς διατάξεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 178 'Αρθρ. τοῦ 9ου κανονισμοῦ, ὡς οὗτος ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 193/3/11 72, Φ.Ε.Κ. τεύχος Β'.

β) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 4/22-12-72 ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου. 'Εγκρίνομεν ἰ. τὴν ὑπερθεῖν (β) ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως 'Αλεξ/πόλεως καὶ διορίζομεν τὸν Μιχαὴλ Κατσούλη, εἰς τὴν ἀντίστοιχον δημιουργηθεῖσαν ὀργανικὴν θέσιν ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως 'Αλεξ/πόλεως ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀορίστου χρόνου.

2. 'Ο εἰρημένος ὑπάλληλος θὰ ἀναλάβῃ ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῆς παρατιθέσεως του ἐκ τῆς θέσεως τοῦ κλητῆρος, ἣν κατεῖχε.

† 'Ο 'Αλεξανδρουπόλεως ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Σύρου

'Εχοντες ὑπ' ὄψιν γενικὴν ἐπιθυμίαν τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν περὶ ἑορτασμοῦ τῆς θαυμαστῆς Εὐρέσεως τῆς Πανσέ-

πτου Εικόνας του 'Αγίου Μεγαλομάρτυρος ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ήτις διά Βασιλικού Διατάγματος καθώρισται νά εορτάζηται τήν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τήν 25ην Μαΐου ἐκάστου ἔτους, ἀποφασίζομεν, ὅπως εἰς τὸ ἐξῆς εορτάζηται ἡ Εὐρεσις τῆς Πανσέπτου Εικόνας τοῦ 'Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τήν 25ην Μαΐου ἐκάστου ἔτους, ἡμέραν, καθ' ἣν εὐρέθη ἡ ἐν λόγω 'Αγία Εἰκὼν.

'Εν Ἐρμουπόλει Σύρου τῇ 26ῃ Μαρτίου 1973

† 'Ο Σύρου, Τήνου, Ἄνδρου, Κέας καὶ Μήλου ΔΩΡΟΘΕΟΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Εκκλησιαστικὸν Συνοδικὸν Δικαστήριον

Πρὸς τὸν

[2]

Χαράλαμπος Καπερώνη, ἱερομόναχον κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας (ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁδὸς Ἱω. Γεναδίου 14 καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῇ 7ῃ Μαΐου 1973, ἡμέρα Δευτέρα καὶ ὥρα 5 μ. μ. ἵνα δικασθῆς ἐπὶ ἀποδιδόμενῳ σοι κατηγοριῶν.

'Εν περιπτώσει μὴ ἐμφανισέως σου, θέλεις δικασθῆ ἑρήμην.

'Εν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Μαρτίου 1973

'Ο

'Ο

Πρόεδρος

Γραμματεὺς

'Ο Διδυμοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος Ἄρχιμ. Δαμ. Λαζαρίδης
Κωνσταντῖνος

Κλητῆριον θέσεως

Πρὸς τὸν

[1]

Αἰδεσιμ. Ἱερέα π. Νικόλαον Γκιόκαν τοῦ Δημητρίου (ἀγνώστου διαμονῆς).

'Ενεργοῦντες τακτικὴν ἀνάκρισιν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 6903/14-12-1972 σεπτῆς ἐντολῆς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3508/72/8-1-1973 τουατῆς τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας κ. Καλλινίκου καλοῦμέν σε, ὅπως ἐμφανισθῆς ἐνώπιον ἡμῶν τήν 29ην Μαΐου 1973, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Τρίτην καὶ ὥραν 10 π. μ. ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Σκέπης Πόλεως Ἐδέσσης, ἵνα ἀπολογηθῆς ἐπὶ ἀποδιδόμενῃ σοι κατηγορίᾳ.

'Εν Ἐδέσσει τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1973

'Ο Ἀνακριτῆς

'Ο Γραμματεὺς

Ἄρχ. Θεοδώρητος Κιαουρτζῆς Ἱερεὺς Γεώργ. Μαυρογεώργης

'Ἱερά Μητρόπολις Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμέν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ τε κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι μίαν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Μαρίνης Ἐργατ. Πολυκατοικιῶν Μεταμορφώσεως Ἀττικῆς, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ ὀριζόμενα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν Κηφισίᾳ τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1973

† 'Ο Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ

'Ἱερά Μητρόπολις Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 7 παράγρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13/70 Κανονισμοῦ τῆς Δ.Ι.Σ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «Περὶ τῶν Ἱεροκήρυκων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», καλοῦμέν ἀπαντας τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα καὶ ἐπιθυμοῦντας νά καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ Β' τακτικοῦ Ἱεροκήρυκος παρὰ τῇ Ἱ. Μητροπόλει ἡμῶν, ὅπως ὑποβάλωσιν, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς σήμερον, τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά εἰς τὸ ἐν Δημητσάνῃ Μητροπολιτικὸν Γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

'Εν Δημητσάνῃ τῇ 31ῃ Μαρτίου 1973

† 'Ο Γόρτυνος ΘΕΟΦΙΛΟΣ

'Ἱερά Μητρόπολις Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 52 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» προσκαλοῦμέν τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Θεῶν καὶ Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα καὶ βουλομένους νά καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ Ἱεροδιακόνου τῶν Ἱερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν 1) Ἁγίων Νικάνδρου καὶ Ἰωαννικίου Ἀριδαίας, 2) Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου Γιαννιτσῶν, 3) Ἁγίου Γεωργίου Γιαννιτσῶν, 4) Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου Γιαννιτσῶν, 5) Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Γιαννιτσῶν, 6) Ἁγίας Σκέπης Ἐδέσσης, 7) Ἁγίου Δημητρίου Ἐδέσσης, 8) Ἁγίου Ἀθανασίου Κουφαλιῶν, 9) Γεννήσεως τοῦ Σωτήρος Κρύας Βρύσης καὶ 10) Ἁγίου Στεφάνου Σκιδράς, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παραύσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα Πιστοποιητικά, καθ' ὅσον μετὰ ταῦτα θέλομεν προβῆ εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίῳν.

'Εν Ἐδέσσει τῇ 17ῃ Μαρτίου 1973

† 'Ο Ἐδέσσης ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

'Ἱερά Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Πλήρωσις θέσεως Ἱεροκήρυκος

Προκειμένου νά πληρωθῆ ἡ διὰ τῆς ἀπὸ 14.2.73 Πράξεως τῆς Διαρκεῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 46 Φ.Ε.Κ. τεύχος Α' τῆς 28.2.73 ουσταθεῖσα τετάρτη θέσις Ἱεροκήρυκος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως, καλοῦνται οἱ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα κληρικοί, ὅπως ἐντὸς εἰκοσίων (20) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρεύσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

'Εν Θεσσαλονίχῃ τῇ 24ῃ Μαρτίου 1973

† 'Ο Θεσσαλονίκης ΛΕΩΝΙΔΑΣ

'Ἱερά Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

'Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 33 παράγρ. 2 καὶ 3 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ προτιθέμενοι νά προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Σαπουνακεῖταιον Κυνουρίας, καλοῦμέν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διακηρύξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νομιμισμένα πιστοποιητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

'Εν Τριπόλει τῇ 26ῃ Μαρτίου 1973

† 'Ο Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων τοῦ Κράτους προβλεπόμενα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὴν κενὴν Ἐφημεριακὴν θέσιν τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀγίου Γεωργίου Φρουρίου, 2) Παναγίας Συριωτίσσης Κάμπου, 3) Ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου πόλεως Χίου καὶ 4) Ἀγίου Ἰωάννου Θεολόγου πόλεως Χίου, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῦξεως ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τῶν Νόμων ὀριζόμενα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Χίῳ τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου 1973

† Ὁ Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 33-35 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν υποψηφίων τῶν κάτωθι κενῶν ὀργανικῶν θέσεων τακτικῶν ἐφημεριῶν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τὰ διὰ τοῦ σχετικοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ὑποβάλλωσι τὰ δικαιολογητικά των ἔγγραφα ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «Ἐκκλησία».

1) Κοιμ. Θεοτόκου Καλογερεσίου, 2) Ἀγ. Γεωργίου Καρυῶν, 3) Πρ. Ἡλιοῦ Μύρου, 4) Ἀγ. Κων/νου, Ερηοκάμπου 5) Ἀγ. Γεωργίου Ροδιάς, 6) Ἀγ. Τριάδος Σελλᾶ, 7) Ἀγ. Νικολάου Χρυσικοῦ, 8) Γεν. Θεοτόκου Γαργαλιάνων, 9) Ἀγ. Κωνσταντίνου Λεύκης, 10) Ἀγ. Γεωργίου Κρουονερίου Τριφυλίας, 11) Ἀγ. Ἰωάννου Κρουονερίου Ὀλυμπίας, 12) Ἀγ. Νικολάου Μίνθης, 13) Ἀγ. Νικολάου Πρασιδακίου, 14) Κοιμ. Θεοτόκου Ταξιάρχων, 15) Ἀγ. Ἰωάννου Βρύνας, 16) Ἀγ. Δημητρίου Πλουτοχωρίου, 17) Γεν. Θεοτόκου Πολυθέας, 18) Κοιμ. Θεοτόκου Χαλκιά, 19) Ἀγ. Βαρβάρας Κακαλετρίου, 20) Γεν. Θεοτόκου Κουφοπούλου, 21) Μετ. Σωτήρος Πέτρας 22) Ἀγ. Πέτρος Ἀγίου Σώστη, καὶ 23) Κοιμ. Θεοτόκου Ἄνω Φυγαλίας.

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 2ῃ Ἀπριλίου 1973

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

**Κρατικὸν Θεραπευτήριον
Ψυχικῶν Παθήσεων Ἀθηνῶν**

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6/22-3-73 ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κρατικοῦ Θεραπευτηρίου Ψυχικῶν Παθήσεων Ἀθηνῶν, ἐκδοθείσης κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. ΖΙΒ/56627/2-12-71 Διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου Κοινων. Ὑπηρεσιῶν, ἀπεφασίσθη ἡ πλήρωσις μιᾶς (1) μόνιμου θέσεως ἱερέως τοῦ Ἰδρύματος πληρουμένης κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 13 τοῦ Ν.Δ. 3097/54.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν κατάληψιν τῆς θέσεως ταύτης καὶ κεκτημένοι τὰ ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 14-20 τοῦ Κώδικος ὑπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ Ἰδρύματος καὶ τοῦ Ν.Δ. 3097/54 ὀριζόμενα προσόντα δεόν, ὅπως ἐντὸς 40 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλλωσιν εἰς τὸ Γραφεῖον Προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος (Δαφνί) τὰς σχετικὰς αἰτήσεις μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν.

Διὰ πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν ἅπαντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύναται ν' ἀπευθύνωνται εἰς τὸ Γραφ. Προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος (Δαφνί) κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας καὶ ὥρας.
Ἐν Δαφνίῳ τῇ 27 Μαρτίου 1973

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Δ.Σ.
ΜΙΧ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΔΕΩΝΙΔΑΣ
† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.
B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 12 ἐτησίως.
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Συνόδου.

Κωνστ. Γ. Μπόνης, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἀγία Ἐβδομάς τῶν Παθῶν.

Μήνυμα ἐπὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ ἀπολύτου.

Μητροπ. Ἀττικῆς Νικοδήμου, Ἡ Ὁρθοδοξία στὸ χῶρο τῆς Ἱστορίας.

Μητροπ. Χαλκίδος Νικολάου, Μέσα ψυχαγωγίας τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

Ἰωάννου Καμίρη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀ Διάσκεψις τῆς Προπαρασκευαστικῆς τῆς Ἀγ. καὶ Μ. Συνόδου τῆς κατ' ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς.

Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Ὁ Μ. Φώτιος πατὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀρχ. Θυατείρων Ἀθηνάγορου, Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς.

Μητροπ. Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ, Σχέσις τῆς Λατρείας μετὰ τὴν ζωὴν.

Μητροπ. Πολιέστιου Ἀντωνίου, Ἡ μοναστικὴ ἀνέλιξις εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Ἀρχιμ. Χριστ. Παρασκευαίου, «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...».

Συνέντευξις τοῦ Μακ. κ. Ποιμένος περὶ συγχρόνων ἐκκλ. θεμάτων.

Π. Βασιλειάδου, Τὸ μυστήριον τῆς Θ. Μετανοίας ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀρχ. Χρ. Κακούλιδου, Χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου.

Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ μετανάστευσις εἰς Δ. Γερμανίαν.

Πράξις Ἐκκλ. Ἰδρυμάτων.

Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι.

Παρατηρήσεων στήλη. Βιβλιοκρισίαι.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά. Παράρτημα.